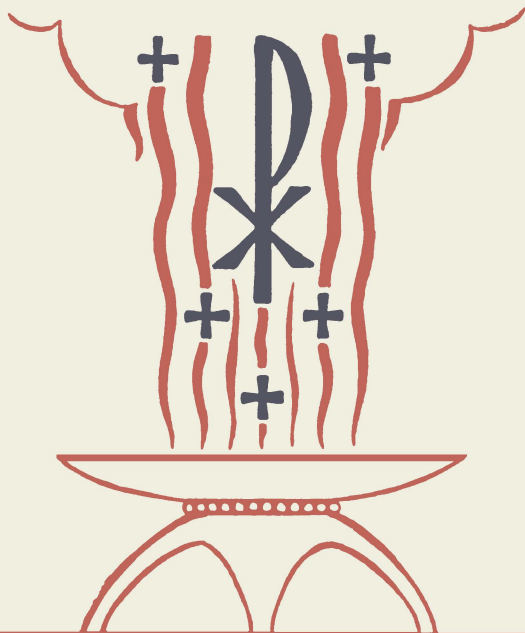

DR. PATAKY GÉZA

ÉLET
AZ
IMÁDSÁGBÓL

·SZALÉZI·MŰVEK·

ÉLET AZ IMÁDSÁGBÓL

DR. PATAKY GÉZA

ÉLET
AZ IMÁDSÁGBÓL

SZALÉZI MŰVEK

**Nihil obstat. Josephus Széll dr. censor dioecesanus. Imprimatur. Nr. 534|1942.
Vaci, die 28. Januarii 1942. Vincentius Kovács dr. Vicarius Capitularis.**

Don Bosco Nyomda (Sarkadi J. A.) Rákospalota, Horthy Miklós-út 97. szám

Sokat imádkozó Édesanyámnak

MIT AKAR EZ A KÖNYV?

Nem kegyes szavakat akar szép szöveggé szöni, hanem életből merített meglátásokkal és életet kigyújtó igazságokkal és elvekkel akar az istentkereső és istenszerető lelkeknek használni.

A mai technikai és rádiós világban könnyű lett az érintkezés ember és ember, világrész és világrész között. A természet erői, ime, az ember szolgálatára állnak! De nehéz lett az érintkezés ember és Isten, a világ és az Ég között. A természetfölötti erők lezárulnak az ember előtt...

Minden nagy emberközelség ellenére az ember egyedülvaló lett — mert eltávolodott és elszakadt az Istentől és Istent, ki folyton reá vár, nem keresi, nem kérleli, nem szólítgatja... Nem tudja, hogy pedig léte minden energiájával, szíve minden lüktetésében, értelme minden megismerésében, akarata minden törekvésében: vágyódik az Isten után... Vágyódik, mert az ember élete az Isten.

Erre akar ráeszméltetni ez a könyv, amikor tanít és buzdít: újra felvenni az érintkezést az Istennel — szeretni és gyakorolni az imádságot.

Erre akar utat és módot mutatni soraiiban és sorai között.

Vác, 1942, Remete Szent Pál napján.

ELSŐ RÉSZ

ELINDULÁS

AZ IMÁDSÁG APOLÓGIÁJA

Az ember értelmes természetéből következik, hogy keresi az okokat és összeköttetést keres a végső Okkal, amelytől ő is és minden létében is és léte minden változatában is függ. Ennek az összeköttetés-keresésnek lehet kezdetleges, lehet legtökéletesebb, de mindig szükségszerű konklúziója az imádság... Azért imádkozik a gügyögni kezdő gyermek és imádkozik a mindenek őso-kát: az Istent szemlélő és az ő látásában boldog angyal... Meghatározhatatlan fokozatkülönbségek! Minden közbeeső fokozat külön szellemi kifejlés és hatalmas haladás a tökéletességben... És az Isten látásában boldog angyalról sem mondhatjuk: imája az imádság legfelsőbb foka — fejlődés, haladás nincs tovább... Az Isten ugyanis végtelen, megismerése és megközelítése a véges lény részéről mindig hiányos marad. Istennek kell tehát lenni annak, akinek imájáról kijelenthetjük: ennél tökéletesebb ima már nem lehet. Azért a megtestesült Ige, ki egylényegű az Atyával és a Szentlélekkel, imája minden ima kiteljesülése és normája.

Ennek alapján el kell ismernünk: az ima az ember legsublimisabb, legnehezebb, de legmagasztosabb ténykedése. Nagy könnyelműségre, még nagyobb tájékozatlanságra, esetleg korlátoltságra vall tehát az ima leértékelése vagy pláne megvetése. Az ember egy ténykedésében sem dicsőül meg annyira és oly közvetlenül, mint az imádságban.

Az imádsággal sokan nincsenek tisztában. Elgondolásuk szerint az imádság lényege a szavakban, ezek ékesszólásában, a forma betartásában van. Pedig valójában a szónak nagyon mellékszerepe van az imában. Az imádság lényege a szív Istenhez emelkedése, az Istennel való jámbor társalgás. Ez pedig megtörténhet szó

nélkül, pusztán bensőleg: gondolatbelileg. Hiába száll Isten felé a legékezebb szóáradat, ha a szív távol marad Istentől, ha földönkúszó, földiekben-elmerült és földiekbe-feledkezett a lélek, szóáradata és ékesszólása levegőverdesés és nem imádság.

Az ember, a lélek csak akkor tud és csak akkor kezd Istenhez emelkedni, igazán imádkozni, ha előbb megismeri a maga elégtelenségét, tehetetlenségét és Istentől való mindenirányú függését. Ebből a megismerésből szinte magától ered az Istennek, az ő legfőbb uraságának, fölségének, mindenhatóságának, igazságosságának és jóságának önkéntes, öntudatos és kifejezett elismerése: az imádás, az imádság. Azért eme ismeret hiányában nem tud imádkozni sem az esztelen, sem a gögös... Azért imádság nélkül elképzelhetetlen vallás, jámborság, istentisztelet. Ennek, igaz, legkiválóbb módja az áldozat, de az imádság mindjárt utána következik. Mennél inkább szabad az értelem, vagyis mennél inkább ment a tudatlanságtól és szenvedélytől, annál inkább belátja ezt és annál inkább készséges lesz az imára. Ezt a szabad értelmet segítheti aztán és segíti is a kegyelem úgy, amint Szent Pál gondolja: *„A Lélek is segítségére van erőtlenségünknek, mert nem tudjuk, miképp kell kérnünk; de maga a Lélek jár közbe értünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal.”* (Rom. 8, 26.)

Az ember nem lehet közömbös az imádsággal szemben. Sem a gazdagság, sem a szegénység, sem az egészség, sem a betegség nem zárja ki üdvözülésünket. Ezekkel és hasonló dolgokkal szemben lehetünk tehát közömbösek. Amitől ellenben végső célunk: Isten eléérése és üdvösségünk függ, azzal szemben közömbösek nem lehetünk. Már pedig az imádságtól függ mindez. Azért az imádság szent, sőt a legfőbb természetszerű kötelességünk. Tartozunk vele elsősorban Istennek, aki legfőbb Urunk, de tartozunk vele önmagunknak és embertársainknak is, mert Istentől függünk teljes fokban és rászorulunk adományaira és javaira. Így lesz az

imádság feltétlenül szükséges, mert nélkülözhetetlen eszköz Isten kötelező tiszteletére és a Tőle várható segítség elnyerésére. És így lesz az imádság az Isten és az Egyház kifejezett parancsának is tárgya, lesz pozitív kötelesség, melynek teljesítése parancs alapján szükséges (szentmise, breviárium). Ha aztán parancsolt imáról van szó, az erre vonatkozó parancsot teljesíteni kell szentnek és bűnösnek egyaránt és ha teljesítik, egyaránt jó az imájuk.

*

Az ember ezt a kötelességét érezte mindig, mióta megismerte Istenét és Tőle való függését. Hosszú és változatos történet az imádkozó ember és az ima története. Fölséges „Scala sancta”, amely a földről az égig ér, és amelyen végeláthatatlan sorban emelkedik, kúszik, sóhajtozik és kiált Isten felé irgalomért, segítségért, kegyelemért az emberiség: természeti népek, kultúrnépek, pogányság, zsidóság, kereszténység...

Ennek a „Scala sancta”-nak legalsó lépcsőfokain állnak és imádkoznak a természeti és az ó-kori kultúrnépek. Akár a néger- és indiántörzsek, akár az indusok, egyiptomiak és perzsák imáit tanulmányozzuk, ennek megállapítására kényszerülünk. Az indus Veda-könyvek: Rigveda, Samaveda, Jadsurveda, Atharvaveda, az egyiptomi Thoth-könyvek, és a perzsa Avesta-könyvek elfakult tekeréseiben ugyanis igen nagy fokban nem az istenség közelségének, hanem a tőle távol bolyongó, sötétben tévelygő mágiának hatásával találkozunk: a babonás varázsigék és megidézések szinte áttekinthetetlen tára...

A „választott nép”, a zsidóság már magasabb fokon áll Istenhez-közeledésében. Imádságának emelkedett jellegét meghatározza az igaz Isten fogalmának magasztossága, a tisztult, ha nem is evangéliumi erkölcs komolysága és a részben Istentől magától rendelt rítus szentsége. Bár már a mózesi könyvek is (Dt. 26, 5. kv.:

a zsengek felajánlására; Dt. 26, 13. kv.: a szegénytized beszolgáltatására; Nm. 6, 24. kv.: a főpap áldására) tartalmaznak imaformulákat, ezek már csak kevés számuknál fogva sem, de egyébként sem kötik meg a lélek szabad szárnyalását Isten felé. A Zsoltárok is maradandó értékű gondolataikkal és indításaikkal inkább csak segítik ebben. És tényleg Izrael népe imádkozik és szeret imádkozni nemcsak a templom szentélyében, hanem otthon is a csendes belsejében, nemcsak a templomi áldozatnak megfelelő előírt időben, hanem azonkívül is. Imájának nyelve megindító, a természetből vett képekkel átszőtt. Az igaz Isten ismeretének átérzett kötelezettsége indítja Isten imádsására, engesztelésére, a Hozzá való könyörgésre és a Neki adandó hála. Hiszi és vallja, hogy Isten uralkodik a természetben és a történelmen, hogy Isten mindenható és irgalmas. Azért biztosan reméli is, hogy imái Istennél meghallgatást nyernek. Tudatában van azonban annak is, hogy Isten nem figyelmeztet olyan lélek imájára, mely csak szájával közeledik hozzá és csak ajkával tiszteli őt (Iz. 29, 13.), azért őszinte és alázatos szívvel igyekszik szólni mindig az Istenhez. És bármennyire is bizalommal van Istennel szemben, bizalma nem lesz bizalmaskodással: imáiban is tudatában marad az Isten és ember közötti különbségnek.

Ez az emelkedett szellemű ima csak a számkivétel alatt és után kezd megmerevülni és formalizmusba merülni. Szokássá lesz az imaöltöny használata, az imaközbeni templom-felé-fordulás, a reggeli, délutáni áldozatnak megfelelő Schacharith-, illetve Mincha-ima és az Arbith, esti ima. Mikor pedig a szabbatok, az újhold- és ünnepnapok sajátos áldozatbemutatással, a Gorban mesaph-val nyernek megünneplést, ezeken a napokon a reggeli imát is megtetézi a Musaph-, a járulék-ima. Ekkor már a naponként végzendő reggeli és esti ima szövege is nagyrészt megkötött az elrecitálandó Schema által, az imarituáléban pedig jelentős helyet foglal el

a 19 áldásból álló Schemone Esre, vagy egyszerűen: „Tefilla”. Hogy ez a megmerevedés az imakultuszban később minő visszaélésekre és üres formalizmusra vezetett, kitűnik a Messiás szavaiból: *„Mikor imádkoztok, ne legyetek mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógákban és az utcák szegletein állva imádkozni, hogy lássák őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat... Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! Mert megeszitek az özvegyek házáit, hosszú imádságokat mondván; ezért súlyosabb ítélet alá estek.”* (Mt. 6, 5. 6; 23, 14.)

Az Istenhez-közeledésben Krisztus biztosítja az emberiség számára a csúcspontot. Amint Ő maga szeret a hegyek magasságában imádkozni, úgy vágyik az embert is felsegíteni az imádság hegyére: arra a lelki magaslatra, ahonnan mélybe távolodik az embertől a föld a maga gondolataival, szenvedéseivel és szenvedélyeivel; ahova leszáll az ég a maga kegyelmeivel, vigasztalásával és ahol közel az Isten. Az emberiség eme Istenhez-emelkedésében Krisztus maga is hegy: messze kiemelkedő, minden időnek látható magasság — az imádság mestere és példaképe. Benne érkezett el az az idő, *„mikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát.”* (Jn. 4, 23.) Igen, mert Átala ismertük meg újra az Istent és találtuk meg Istenben atyánkat, imádkozhatunk „igazságban”; és mert a farizeusi tartalom nélküli külsőségekkel, önteltséggel és gyűlölködéssel szemben Ő hangsúlyozta ki az imádságos lelkületet, szeretettel és alázattal telítve ezt, imádkozhatunk „lélekben”.

A nemzeti elfogultság és a földies anyagiasság lelkekrenehezető éjtszakájának sötétjében mint vakító villámlás gyújtott világosságot Ő: *„Az igazi világosság, mely megvilágosít minden világra jövő embert”* (Jn. 1, 9.) Világosságának fényénél az imádkozó és imádkozni akaró ember előtt feltárult az ima távlata és az ember megtalálta a krisztusi értékelméletnek meg-

felelő imatartalmat: „*Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind (az anyagiak) hozzáadottnak nektek.*” (Mt. 6, 33.) — „*Szeressétek ellenségeiteket; imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért.*” (Mt 5, 44.)

Az ima szárnyain Istenhez emelkedő és Istennél irgalmat, erőt, vigaszt, kegyelmet kereső ember Krisztusban nyer buzdítást a kitartásra az imában, de garanciát is az imába helyezett bizalma számára: „*Kérjétek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek. Mert mindaz, aki kér, kap és aki keres, talál, és a zörgetőknek kinyitnak.* (Mt. 7, 7. 8.)— „*Mondom nektek: Mindazt, amit imádkozva kértek, higgyétek, hogy megnyeritek, és megleszen nektek.*” (Mk. 11, 24.) — „*Bizony, bizony mondom nektek: amit csak kérni fogtok az Atyától az én nevemben, megadja nektek.*” (Jn. 16, 23.)

A Krisztusban kiteljesülő ima aztán a legerősebb, mert Istenben ható összekötő kapocs lesz nemcsak ember és Isten, hanem ember és ember között is. Amikor u. i. Istenhez emel, ugyanakkor embertársainkkal is egyesít, mert eme egyesülésben közli velünk az Istent. Krisztus így alapozza meg az imában a keresztyény közületet és a közületben a közös és a liturgikus imát. Ő, az emberré lett Isten istenségének teljes súlyával kijelenti: „*Mondom nektek, hogyha ketten közületek megegyeznek a földön bármely dologban, melyet kérnek, megnyerik azt Atyámtól, ki mennyekben vagyon. Mert ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.*” (Mt. 18, 19. 20.)

Mindehhez a legrövidebb és a legtekélyesebb imaformulát adja: „*Ti azért így imádkozzatok: Miatyánk...*” (Mt. 6, 9.)

Az apostolok minden idők imádkozó emberének nevében járultak az imádkozó Krisztushoz, hogy Tőle nyerjenek kioktatást, megvilágosítást a tökéletes imára: „*Uram! taníts bennünket imádkozni...*” (Lk. 11,

1.) Amit aztán Krisztustól elsajátítanak, azt mint krisztusi imakováaszt az evangélium kovászával együtt igyekeznek elkeverni a népek lelkében, hogy mennél több legyen az imádkoznitudó és az imában megszentülő keresztény. Az ő munkájuk az imádság terén eredményezi, hogy a megkeresztelkedő népek mernek Krisztus szellemében közvetlenül szólni az Istenhez és megszokják az Istent Atyának nevezni és nemcsak félni, tisztelni, hanem gyermekként szeretni is. Ugyancsak az apostolok munkájának eredménye, hogy a megalakuló egyházközösségekben hamar kivirul az egyik legszébb keresztény erény: a keresztény testvéri szeretet. Ennek szellemében végzik az apostoli idők keresztényei közös imáikat az elkövetkező századoknak példaadóan a legtökéletesebb keresztény lelki egység jegyében és erejében: együtt — egymásért. *„Naponként egy szívvel-lélekkel időztek a templomban... dicsérték az Istent és az egész nép szereletében állottak. Az Úr pedig naponta növelte az üdvözülendők számát.”* (Cselk. 2, 46, 47.)

A közösség, az együvé tartozás szellemének ápolása és tovább fejlesztése jellemzi az apostolok utáni kereszténység imaéletét. A Szentírás: az Ó- és Újszövetség ihletett gondolataiból és szavaiból mélyértelmű imaformulákat szövegez. Majd a zsoltárokból, szent olvasmányokból és imákból kialakítja a rendszeres liturgikus imákat és pedig mint a papság és hívek közös imáját. Nemsokára azonban kezdetét veszi a szerzetesi élet terjedésével együtt a szerzetesi és aszketikus irányú imamódozatok megkülönböztetése és kifejlése. Ebben különösen nagy szerepe volt Cassián Jánosnak (360—435), aki keleti, főleg káldeai és efezusi elem bevonásával befolyásolja a liturgikus ima alakulását. *Conlationes patrum* című munkájában közli erre vonatkozó tanítását.

A mindinkább terjedő kereszténység, mihelyt az üldözések megszűntével biztos talajt érzett lábai alatt,

megkezdte az antik kultúra asszimilálását. Az evangéliumi mustármag ezen a folyamaton keresztül is haladt a fávánövés és kiterbélyesülés felé. Ez a közel hét századot betöltő növekedés az egyházatyák ideje. Ez az idő nem múlik el nyomtalanul a kereszténység imaéletében sem. Éppen az antik kultúra, főleg filozófia, elősegíti a magánima elkülönülődését a közös imától egyrészt, és a liturgikus ima rendszereződését, művészi kialakulását másrészt. Az e korban fellépő hitviták szintén előbbre viszik az imaéletet. Különösen az ötödik századot foglalkoztató pelágiánizmusról állíthatjuk ezt. Amikor ugyanis ez túlfokozza az emberi akarat erejét és hirdeti, hogy az ember az Isten segítő kegyelme nélkül is képes a jóra, nemcsak a megtámadott dogmák beható tárgyalására ad kedvező alkalmat, hanem eredményezi a katolikus kegyelemtan szabatos kifejtését is. Ez az eredmény Szent Ágoston nevéhez fűződik. (354—430.) *Necessitas et gratuita gratiae* című munkájában fejti ki az imádságra vonatkozó tanát is. Az általa vezetett hitvita nyomán növekszik a lelkekben az ima nagyraértékelése s lesz mindinkább öntudatosabb az imádság.

Ebbe az időbe esik a Mária-ünnepek mindjobban általánosuló megülése is és ezzel kapcsolatban a Mária-tisztelet elmélyülése. Hasonlóképp sokat nyer jelentőségében a vértanúk és hitvallók kultusza és sok érdeklődés nyilvánul meg a misztika iránt.

A szerzetesrendek sokasodása nemcsak a krisztusi igazságok és a keresztény egyház terjedését biztosítja, hanem fokozza a keresztény élet elmélyülését is. A különböző rendű kolostorok lesznek melegházai a középkor sajátos jámborságának épületes változataiban. Ezekben alakulnak ki a különböző imamódok és kultuszgyakorlatok is. Így a bencés imamód a maga theocentrikus jellegű kultuszgyakorlataival. Szent Bernát és Szent Ferenc fiai körében az alapítók lelke által inspirálva mindinkább kiemelkedik és előtérbe lép Jézus emberség-

gének tisztelete, Jézus szenvedésének különös megértése és nagyraértékelése és az ebből fakadó compassio. Ennek a sajátos áhítatnak lelke szólal meg a Szent Jeromostól vagy Jacopone da Todi-tól megszövegezett és sok utánpótlóra találó „Stabat Mater” sequenciájában: „*Me sentire vim doloris fac, ut tecum lugeam. — Fac me tecum pie flere, Crucifixo condolere, donec ego vixero.*” — A templomok mellékfülkéiben őrzött Eucharisztia lassan-lassan bevonul méltó helyére, ha még nem is az oltárra, de már az oltár közvetlen közelébe: a pastophoriákból a gótika által elgondolt és művésziesen kivitelezett szentségházakba. Ezzel kezdetét veszi és hamar kialakul Krisztus eucharisztikus jelenlétének kultusza és megszövegeződnek a gyönyörű eucharisztikus himnuszok, ezek mintaképe, Szent Tamás ihletett eucharisztiaszeretetének kiáradása: a Lauda Sion.

A középkor folyamán kialakul Mária- és a szentek tisztelete is. Ez most már az Egyház imáiban is állandóvá válik és buzgó ereklyetisztelettel is kiegészül.

A liturgia eddig a keresztény közületek, a papság és hívek közös imája volt, a különösen Németországban szokássá váló anyanyelven végzett ájtatosságok azonban mindinkább elősegítik a hívek kiválását a liturgiából: fájó eltávolódás és elidegenedés...

A humanizusból és renaissanceból táplálkozva a 14. század fordulóján Gerhard Grootetól kiindult ú. n. „devotio moderna” mindnagyobb hatást ér el. Szemben a középkor tárgyilagos formaiságával és megkötöttségével az egyéni lelkiéletre tereli a figyelmet és gyakorlatiasan-épületes módszerével sajátos misztikát vezet be. Ebben minden arra irányul, hogy az ember saját lelkében találja meg az Istent. Ennek az egyénien krisztocentrikus iránynak terjesztői a windesheimi ágostonrendi szerzetesek és a fráterherrek voltak; kiteljesülése és hatásának tovább is biztosítója a „Krisztus Követése”.

A mustármagból kiterébélyesült fát: a keresztény egységet a lelkiekben is erősen megtépázta a nagy vi-

har: a reformáció. Letört ágak, megtépázott lombzat maradtak nyomában: elszakadt, hitükben megingott, bensőségükből kiforgatott lelkek... A meginduló ellen-reformáció nemcsak a romok eltakarítására, hanem az elalélt lelkek felélesztésére, új szellemmel telítésére is törekedett. Nagyrészt ez a törekvés inspirálja és vezeti be a liturgián kívüli népájtatosságokat és ezek változatait. Különösen a jezsuiták buzgólkodnak ezen a téren: új szentek tiszteletét honosítják meg céltudatos tekintettel a vidék lelki szükségleteire. A Jezsuita Rend nagy alapítója: Loyola Szent Ignác hangsúlyozva, hogy az igazi tökéletességet és lelki haladást nem a kétesértékű hosszú imák és jámbor érzelmek biztosítják, hanem az önmegtágadás, ajánlja és sürgeti a határozott szabályokhoz kötött, tudatos imamódokat. — Szalézi Szent Ferenc az istenszeretetet állítja az egész lelkiélet központjába. Vallja és tanítja, hogy a szeretet az akarat. De az akarat, amely nem társul érzellemmel, erőtlen és állhatatlan. Azért kell ápolni a szent érzelmeket is. Különösen fontos az érzelmek felindítása az elmélkedő imában. Példaképpül állítja erre Jézus Szent Szívét és ezzel megalapozza a Jézus-Szive-tiszteletet. — Pierre de Berulle és mások, főként pedig a Berulle által indított ú. n. francia iskola a bensőség biztosítására hangsúlyozzák és nagy előszeretettel ápolják Krisztus érzületének utánzását és a Krisztussal való misztikus, kegyelmi kapcsolatot.

A reformációt ellensúlyozó eme sokváltozatú ima-gyakorlatokhoz és ájtatosságokhoz járul még az újkor folyamán a gyorsan elterjedő és már teljesen kialakult Jézus-Szive-tisztelet, valamint a Nagy Szent Terézia és Keresztes Szent János által módosult misztika.

Eltvélyedést mutatnak a quietista és janzenista imatan és gyakorlat.

A lelkiéletben sajátos tünet, hogy a lélek tökéletesedésének kezdetén kínos hűséggel ragaszkodik az alakisághoz és azt hiszi, annál tökéletesebb lesz, mennél in-

kább érvényesül életében a norma, a szabályszerűség. Később megváltozik felfogása, sőt éppen ellenkezőre változik és terhére lesz minden forma, minden szabály: egyéni, független, szabad akar lenni. Sok tapasztalatra van szüksége, hogy belássa: a tökéletesség lényege nem a forma, de az egyéniség, a függetlenség, a szabadság nemcsak kifejlődhet a forma mellett, hanem csakis általa mentesül az eltévelyedés, a szabadosság veszélyeitől. Ekkor aztán ismét értékelni kezdi a formát, a szabályt, de most már nem ezekben látja a tökéletességet, hanem abban, mennyire telíti ezeket lélekkel, „élet-szentséggel és igazsággal életének minden napjaiban”.

Az imaéletben is találkozunk ezzel a tünettől éspedig úgy az egyesek imaéletének, mint az imaélet általános kifejlésének történetében. Az előző korok, különösen a középkor sok imaváltozatot, sok imaformát vezetett be a gyakorlatba. Ezekkel szemben időről-időre jelentkezett az egyéniség érvényesülése. Sokszor, mint megállapíthatjuk, a krisztusi közületi jelleg rovására... A legújabb kor katolikus imaélete ismét kezd jobban és jobban tudatára ébredni az ima mélyebb értelmének és nagyobb súlyt helyez az ima igazi értékét biztosító lélektani feltételekre. Ennek az öntudatraébredésnek és lélekbemélyülésnek következménye aztán, hogy a legújabb kor imádkozó embere gyakran szenved imádságos törekvéseiben, mert megbénítólag érzi függését az imakönyvekben levő imaformuláktól és ájtatossági gyakorlatoktól. Ezek u. i. lehetnek nagyon helyesek, talán nagy szentek tapasztalata is ajánlja használatukat, de többnyire nem számolnak az imádkozó lelki alkatával és állapotával. Azért tör felszínre az imádkozó lelkek szükségleteként az imamódok egyszerűsítése Tissot és Lisieuxi Szent Teréz szellemében, de az Egyház liturgiájával való szorosabb kapcsolat is. Ez utóbbi kifejlésében azonban kívánatos a szervezés, az újkor lelki szükségleteihez, valamint gazdasági és szociális viszonyaihoz való alkalmazkodás.

Az imaélet további kifejlésében figyelemmel kell kísérnünk a R. Ottó, Fr. Heiler és mások által művelt vallástörténeti és összehasonlító vallástudományi törekvéseket. Ez az irányzat kifinomult modern módszerek segítségével a vallás és imádság lélektani mibenlétét kutatja. Míg aztán a régebbi tudományos irányzat csaknem kizárólag a vallás tartalmával és megnyilatkozásaival foglalkozott, addig ez az új irányzat inkább a vallásos élményhez magához akar eljutni és pedig az idegen vallási élet intuitív átérzésében. Itt van aztán az a pont, ahol fel kell figyelniük reá. Igen, mert itt lesz igazgátalan a vallás és az imádság tulajdonképpeni élményével szemben. A vallás és az imádság megértéséhez nem elég a velük kapcsolatos élmény átérzése, hanem elsősorban szükséges a vallás exakt kutatása és megismerése. E nélkül a vallásos és imádságos élmény tudatos illúzió lesz. Katolikus részről Girgensohn az, aki ezt az exakt kutatást megkezdte. Tanítványa Gruehn, a Gemelli-tanítvány: Canesi, a Lindworsky-tanítvány: Bolley és mások folytatják. Eme kutatások eredményeként is nyilvánvaló lesz, hogy imádkozni nem annyi, mint imáformulákat elmondani, pusztán Istenre és a szentekre gondolni, csak imádkozni akarni vagy vallás-esztétikai élményekben részesülni... Az imádság komoly dolog és nem illúzió! Imádkozni mindig annyi, mint egészen személyes kapcsolatba lépni a személyes, a mindentudó Istennel. Azért az imádságban nem az általános, tárgyaltalan érzélem és élmény a lényeges, hanem ellenkezőleg, amint Girgensohn írja: a gondolatbeli tartalom „a vallási élmény domináló alkotó eleme” és ez a tartalom a benső imádságos lelkülettel kapcsolatban indít imádkozásra. Ezt minden új irányzattal szemben hangsúlyozni kell! Az imádság mindenek előtt valamely vallásos gondolat eleven, „intuitív” megértésén és jámbor imádságos lelkületen múlik. (Szent Tamás, S. th. 2, 2, q. 82.) Ez pedig azáltal lesz lehetséges, hogy könnyedén magunkba szállunk és ráeszmélve az ima indítóokaira tu-

datosan az igazi, az örök értékek után indulunk...

Csak az imádság eme igazi és tisztult fogalma alapján lehetséges fejlődés a jövő imaéletben.

*

Az imádság története folyton változó és mégis fokozatosan emelkedő törtetés az imádkozó Krisztus felé. Ő nemcsak maga ment fel az imádság-hegyére, hanem övéit is fel akarja oda segíteni. A századok távlatain, a korszellem változatain keresztül az imádságban is szólítgat: Jöjjetek hozzám mindnyájan...! Ő nemcsak felment az imádság-hegyére, hanem maga is hegy: mint hegy emelkedik élénk tökéletes imájának példájával, az Istent, kihez imádkozunk, kihez eljutni akarunk, magában egyesítő emberségével.

De vajjon ez a hegy, amelyben így hiszünk és amelyre így törekszünk, Tábor-hegy-e, ahol a láthatatlan valóság nyilatkozik meg előttünk és ahol mi is színünkben elváltozunk: mi emberek megistenülünk? vagy csak Mons Salvans, amelyet legendák emelnek élénk és számunkra és ahová képzeletben felemelkedhetünk, a valóságban azonban a mulandóság, a föld porában maradunk? magán- és közéletünk erkölcsi célkitűzéseit előmozdító eszköz-e csak, vagy maga is lényeges erkölcsi kötelesség?

Ha eltekintünk a Ménégoz, Heiler és az irracionálizmus által kovácsolt ellentétől, amelyet ezek az ima gyakorlati végzése és az elméleti világnézet között felállítanak, általánosan elfogadott nézetnek kell tekintenünk, hogy a vallási világnézet képezi alapját minden ember imatartalmának és imagyakorlatának. Ezen világnézet alapján alakul ki minden emberben az imádsággal szemben a kötelességtudat, a bizalom is, mert ennek alapján látja indokoltnak az imát. Az igaz, hogy lehetnek világnézetileg ingadozó és szkeptikus emberek, akik majd hisznek, de nem imádkoznak, majd tagadnak,

de ugyanakkor az imában keresik jobbik énüket és így valóban ellentétet mutatnak a világnézetük és imaéletük között. Az ilyen szórványos esetekből azonban nem lehet általánosítani, ha pedig valaki általánosít, igazságtalan lesz. Tagadhatatlan azért, hogy a világnézet és az ima között benső összefüggés van és eme összefüggésből szükségszerűleg következik, hogy csak a tökéletes és igaz vallásban találjuk meg a tökéletes imát. Ez az ima, melyről Krisztus is beszél: „*Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.*” (Jn 4, 24.)

Ezt előre bocsátva teljes határozottsággal felelhetjük az előbb felvetett kérdésre: az imádság a legnagyobb valósággal és a legmagasztosabb igazsággal összefüggő kötelesség; az imádkozó Krisztus követése emberi mi-voltunkat valóban megdicsőítő törekvés. És ezt nem nehéz igazolni!

Az atheizmus tagadja Isten létét; a pantheizmus Istennel azonosítja az embert; a fatalizmus a vak szükségszerűséget teszi úrrá az ember felett; a deizmus pedig tagadva a gondviselést függetlenné teszi Istentől az embert. Az eme rendszerekből táplálkozó világnézet nemcsak legendáris, hanem lehetetlenné teszi az imádságot, mert ellenkezik valamennyi fogalmával. Ezek a rendszerek azonban merő tévedések! Igen, mert van Isten, akit igazol az egész teremtett világ és a teremtett világ minden létezője, minden sajátága, minden vonatkozása, minden törvénye, minden törekvése, értéke és öntudatlan és öntudatos vágyakozása — úgyhogy csak „*az esztelen szól így szívében: Nincs Isten!*” (Zsolt. 13, 1.) És ez az Isten mindenhatóságával uralkodik teremtményei felett, gondviselésével és jóságával kormányozza őket és gondoskodik róluk. Azért ezzel az Istennel szemben minden teremtmény és főleg az ember természettörvény-rendelte kötelessége a hódolat, a tiszteletadás és nagyon méltó és hasznos, hogy az ennek az Istentől való függésnek tudatában lévő ember kérő imá-

val is forduljon az Istenhez, mert ez gyakorlati elismerése annak a viszonynak, amely fennáll a teremtmény és Isten, az ő mindenható segítője között.

Mert van Isten és mert megismerhetjük Őt úgy a természetes ész világánál, mint pedig a kinyilatkoztatás könyveiből, avagy a teológia fejtegetései nyomán, azért mindig reális alapja van az imának, ha ez nem is esik a tapasztalat határán belül és az ima mindig valóságos érintkezés marad az Istennel és soha sem lesz csupán „boldogító és biológiailag szükséges vagy jóttevő önámítás”, mint a pszichológizmus és szubjektivizmus (Hume, Sabatier, Feuerbach, Wundt, James, Leuba, Spitta, H. Maier és mások) állítják. Természeti és nemcsak pozitív törvény előírta kötelesség az ima és nem pusztán magán- és közerkölcsiségünket segítő nevelőeszköz, amint a pedagógizmus (Kant, Edw. Hartmann és követőik) szereti feltüntetni.

Az biztos, hogy az Istennel szemben fennálló kötelességeinknek csak egyike az imádság; az is igaz, hogy az erkölcsileg rossz cselekedeteket nem teszi jóvá a legjobb imádság sem. De azért tévedés marad Guyau és társai állítása, hogy a legjobb és kizárólag elegendő imádság az erkölcsileg jó cselekedet. Kötelességünk mindkettő és mindkettőnek külön van értéke...

Az is lehet, hogy valakiben túlteng a nemiség és ez kihat vallási életére és érzéki vágyakozásait beleviszi imáiba is, de ebből nem következik és komoly bölcséleti rendszer alapján nem is vallhatja senki, amit a pszichoanalitikusok állítanak, hogy a vallás általában és ennek keretén belül az imádság is a nemi vágyakozás ösztönyszerű kifejeződése, megnyilatkozása és nincs bennük semmi célszerű. Amiért valahol mindent elárasztott a sáros, szennyes talajvíz, nem következik, hogy azontúl és azonkívül nincs virág, nincs tengersizem, nincs csillagos ég és mindentéltető napfény...

Az imádság természetszerű kötelességével és feltétlen értékével szemben csak az emberben mindig lappan-

gó s időről-időre újra megszólaló „Non serviam” szel-
leme állíthatja, hogy az imádság méltatlan az emberhez,
mert ellenkezik az értelem belátásával és céltalan meg-
alázkodása az autonóm embernek. A stoicizmus, a fran-
cia felvilágosultság, a Kant-féle kriticizmus ennek az
emberi gögnek fölényes kendőzése csupán. Ez lehet
mégoly fölényes és öntudatos, nem szűnik meg követ-
keztelen lenni, mert az Isten nem szűnik meg az em-
ber föltétlen ura lenni és az ember mindig, mindenben
feltétlenül függeni fog az Istentől... Hogy pedig a kérő
ima összeegyeztethetetlen a tiszta, kívánságnélküli is-
tenszeretettel s az Isten akarata iránti önátadással,
amint a quietizmus hirdeti, inkább arra világít rá, meny-
nyire ellenkezik a quietizmus az egészséges emberi ter-
mészettel, mely nem cselekvésnélküli passzivitásba akar
merülni, hanem helyes és nemes vágyainak megvalósí-
tására törekszik... Törekszik, mert nem meghalni, ha-
nem élni akar. Ez az élniakarás szólal meg az imán ke-
resztül is...

Elesen világítja meg a tényt, hogy a túlzott észsze-
rűsködés mily könnyen lesz észszerűtlenné és hogy az
igaz istenhit világnézetén álló imádság mennyire ész-
szerű, a racionalizmus okoskodása az imával szemben.
Szerinte az Isten mindentudó és nincs szüksége kiokta-
tásra az ember kérő imáján keresztül. A természet tör-
vényei pedig és Isten maga is változhatatlanok...
Mennyi elfogult rövidlátás, mennyi meg-nem-alapozott
következtetés! Szent Tamás okfejtésében (S. th. 2, 2, q.
83, a. 2.) felelhetünk ezekre: mi nem azért imádkozunk,
mert felvilágosítással akarunk szolgálni az Istennek, ha-
nem mert alázatos, bízó kérésünkkel méltóvá akarjuk
tenni magunkat Isten meghallgatására. A természet
törvényei pedig nem feltétlenül változhatatlanok. Az
egész természet és a természet minden törvénye függ
Istentől, aki a természet alkotója és a természet törvé-
nyeinek szerzője. Különben is az imameghallgatás nem
jelenti minden esetben a természet törvényeinek meg-

változtatását. Isten, igaz, feltétlenül változhatatlan. De változatlan marad az ima meghallgatása dacára is, mert a tényleges imameghallgatás beletartozik örök terveibe: öröktől fogva előrelátta és elhatározta azt...

Komoly bölcséleti alapon — valóban — nem lehet tagadni, mert minden szempontból igazolt, hogy az imádság a legnagyobb valósággal és a legmagasztosabb igazsággal összefüggő kötelesség, amelynek gyakorlásában és teljesítésében mindig tökéletesedik és könnyen meg is dicsőül az ember.

Amikor azonban ezt megállapítjuk, csak a tökéletes, az igaz vallásból és istenhitből fakadó imára gondolunk lévén mindig szoros összefüggésben a vallásos világnézet és az imádság. A tökéletes, az igazi istenhit birtokában aztán a katolikus imagyakorlat ma számos imaváltozatot egyesít. Első tekintetre talán érthetetlennek tetszik ez a sokféleség: benső és szóbeli, szemlélődő és apostoli, magán és nyilvános, természetes és szimbolikus, egyéni és közös ima... Megértjük azonban, ha figyelembe vesszük, hogy nagyrészt hosszú történeti fejlődést feltételező elemek szintézise ez és hogy a katolikus imagyakorlat éppen tökéletes jellegénél fogva nem akarja megmerevíteni az imát, nem akar önkényesen általánosítani, nem egy-két, hanem minden lélek és bármily alkatú lélek imaigényének eleget akar tenni. Ennek a sokféleségnek alakulását aztán erősen befolyásolják és meghatározzák a dogmák, a liturgia és a különböző kötött imamódok...

Ennek megértése mellett azonban tudatában is kell lennünk eme sokféleség és meghatározottság előnyeinek és veszélyeinek.

Eme sokféle, de meghatározott imaformulán és imamódon keresztül az imaélet sokat nyer magasztos gondolatokban és változatos formákban, bensőleg tartalmasabb lesz és könnyebben elkerülheti a szubjektívizmust és nem merül gondolatszegénységbe, sem pedig a szabálytól irtózó érzelmi áradozásba. Ugyanígy gazdagodik

az imaélet nagylelkű indítóokokban és megszabadul az önző szűkkeblűségtől.

A kötött szövegű imát senki sem kifogásolhatja, ha meggondolja, hogy ezt már Krisztus jóváhagyta, amikor apostolait, tanítványait és rajtuk keresztül minden keresztényt a Miatyánkra tanította. Az Egyház a maga előírásaival és gyakorlatával csak Krisztust követi.

A kötött szövegű imaformulákat ennek megfelelőleg méltán értékelhetjük. Ezek a közös ima szervei, melyeken keresztül a keresztény közöletek — a sokaság — imája egybeolvad. Könnyen rendelkezésünkre álló kifejezéseket biztosítanak imádságos gondolataink és érzelmeink számára. Ha aztán jámbor figyelemmel mondjuk vagy olvassuk ezeket, ébresztői lesznek új imádságos gondolatoknak és előmozdítói a benső imádságos lelkületnek.

Az imádságos lelkületnek minden imánál, azért a kötött imaszöveg szerint végzett imánál is lényeges jelentősége van. Mielőtt tehát valamely imaszöveget kezdenénk imádkozni, ezt a lelkületet biztosítanunk kell. Ez kölcsönzi az imaszövegnek az imajelleget! A megnemértett nyelven imádkozott, vagy már megszokott és ezért figyelmetlenül, nem teljes figyelemmel elimádkozott imaszövegeknél is az imádságos lelkület hatásilag tovább tarthat és kell is tartania.

Ezzel szemben tudatában kell lennünk annak és el kell ismernünk azt, hogy a sok imaformula, a gazdag szertartásbeli imaszimbolika, a törvényileg előírt imák az imádságos lelkület szempontjából sok veszélyt is jelentenek. Ezek révén ugyanis az imádságos lelkület könnyen felválthatja a léleknélküli ajakima, a gépies ima, az üres formalizmus, bizonyos imagyakorlatoknak és szövegeknek babonás túlértékelése, a farizeusi engedelmesség: „Fő, hogy elvégezzük az imapenzumot!”

Ezek a veszélyek azonban nem a kötöttszövegű és törvényileg előírt imákból magukból állnak elő, hanem a jámborság és imaélet elhanyagolása folytán. Azért

ezeknek a veszélyeknek mindig elejét vehetjük és elejét is kell vennünk az egészséges jámborságra és imaéletre való neveléssel és ezek állandó ápolásával. Ez biztosítani fogja az ájtatos, a bensőséges ima feltételeit: felszabadít a rendetlen ragaszkodásoktól, ami akadálya minden összeszedettségnek és áhítatnak; öntudatosan ápolja az Istennel való személyes viszonyt; gyakoroltatja a vallási igazságok beható átélését az elmélkedésben; igazi értékére emeli a bensőséget.

Ez az öntudatos és igazolt meggyőződés, az ilyen céltudatos nevelés és gyakorlatok teszik lehetővé és valóssággá, hogy az imádságon keresztül feljussunk az imádság Tábor-hegyére és Krisztussal együtt imádkozzunk és megszentüljünk és megdicsőüljünk.

Az ember színeváltozása, megisteniülése ez!

AZ IMÁDSÁG ETOSZA

Az imádságnak önmagában van értéke. Teremtmény voltunk, Istentől való feltétlen függésünk következménye és kifejezője. Ha az ember semmit sem nyerne vele, azzal, hogy a Teremtő és teremtmény közti függés elismerésének kötelességét teljesíthetjük általa, nagy értéket jelent.

De minden imádság jócselekedet is. Mint ilyennek elégtételi és érdemszerző hatása van. Az örök szankciók hitének fényében: az örök kárhozat elkerülése, az örök üdvösség biztosítása érdekében, mily könnyen és eredményesen kamatoztatható érték az imádság...

Az imádság az Istennel érintkezésünk főszekőze is. Lelkünk természetes képességéből fakad és a vallásos lelkület kifejezésére irányul. Általa az ember közvetlen érintkezésbe és kapcsolatba lép élete okával és céljával: Istennel. Ebből a szempontból pótolhatatlan érték és tényező az imádság úgy a saját lelki életünk fejlődését, mint pedig mások lelkiéletének alakítását tekintve. Istentben való növekedésünk tényezője!

Saját lelkiéletünkben tapasztalhatjuk, azáltal, hogy imádkozhatunk, tényleg eleven érintkezésbe lépünk a végtelen Istennel. Mily felemelőleg, mily felszabadítólag, mily megtisztítólag hat ez mindig a lélekre! Ez a közvetlen érintkezés az Istennel a földi gondok és szenvedélyek között élő, küszködő lelket ezek polipkarjaiból újra-újra kiszakítja, a lélek érdeklődése lassan elterelődik a teremtményektől, a lélek eltelik az égiek szeretetével és Istennel egyesül. Így lesznek az imádságon keresztül a bűnösök tisztává, a tiszták tisztábbá, a szentek szentebbé... Az imádságban az Istennel való közvetlen érintkezés folytán a küszködő lélek úgy érzi magát, mintha valaki levette volna róla az élet terhét; a két-

kedő lélekben világosság gyúl; a csüggedő lelket erő szállja meg; a szomorú lélekre, mint titokzatos napsugár, vigasztalás árad... Az imádságnak éppen ezek ama hatásai, amelyeket a nemimádkozó, az Istentől elhidegült, vele érintkezni nem tudó lelkek oly igen nélkülöznek. És a tékozló fiúk ezek híján vágnak az Istennel találkozás, az imádság után:

*„Vele szeretnék találkozni,
Az álmmal, nagy, bolond hilben
S csak ennyit szólni: Isten, Isten
S újból imádkozni.”*

(Ady: Álmom: Az Isten.)

Ezen tényleges khatások alapján nem kell tovább bizonyítani, mily nagy jelentősége van az imádságnak saját lelkiéletünk fejlődésében. Erre vonatkozó meggyőződését szövegezi meg Szent Ágoston ismert kijelentésében: *„Aki jól imádkozik, jól is él...”* Ezt úgy is mondhatjuk: kinek milyen az imája, olyan az élete...

Az imádságot nem nélkülözhetjük mások lelkiéletének alakításában sem. A lélek, az ember rossz hajlamait a céltudatos, aszkétikus nevelés megfékezheti ugyan, de csak a vallás, a kegyelem nemesítheti meg igazán. És éppen az imádság az a vallásos tényező, amely a vallás indítóokait tudatosítja a lélekben, a lelket befelé figyelésre szoktatja, megnyugtatja a szenvedélyeket és lefékezi az érzékiséget. A lélekben felszítja az eszményi törekvéseket...

A tapasztalat bizonyítja, hogy a helyesen alkalmazott és gyakorlott imádság mily kiváló eredményeket ér el nyers, csökönyös gyermekek lelkialakításában. Amit sem fegyelem, sem kioktatás nem ért el, eléri az imádság: a lelkiismeretes engedelmességet.

Mások lelki alakításában sem szabad azonban felednünk, hogy az imádság és az istenfogalom, istenhít között benső, okozati összefüggés van. Az imádságon ke-

resztül telik el a lélek Istennel és szerez közvetlen, eleven tapasztalatokat Isten létéről és működéséről. Amint a lélek vallási élete általában az imádságban nyer beigazolást, úgy az imádságban fejlődik és erősödik is. Azért mások lelki alakításában mindig egyik főfeladat lesz az igazi, áhítatos imára való helyes rásegítés. Ennek elmulasztása viszont mindig megbosszulja magát fájó következményeiben, melyek sokszor jövátéhetetlenek. Igen, mert aki nem gyermekkorában és főleg nem az édesanyjától tanult meg imádkozni, rendszerint soha sem fog tudni jól imádkozni.

Az igazi imára való helyes rásegítésben természetesen nem a mennyiségre helyezük a fősúlyt, hanem a minőségre. Arra tehát, hogy a lélek elteljék igazi imádságos lelkülettel és érzülettel. Az imádságban általában mértéket kell tartani, mert az ima túlnyújtása vagy túlhalmozása könnyen kedvetlenséget, lelkicsömört válthat ki. A gyermeknél pedig annál könnyebben előállhat ez a lelki állapot, mert a gyermekben kevés a kitartás.

Az igazi imára való helyes rásegítésben nagyon fontos, hogy a lélek beleélje magát az imába, hogy az ima elgyökerezze a gyermek, az ember lelkiéletében: hogy az imádság igazi jószokássá legyen. Ennek eléréséhez azonban nem elég csak a szoktatás. A szoktatás mindaddig csak külső és felszínes eredményt ér el, míg nem támogatja a példaadás és a kioktatás: a mit, hogyan, miért...-re vonatkozólag.

Szoktatás, példaadás, kioktatás minden lelkivezető, minden nevelő feladata, de főleg az édesanyáé, mert ő az, aki az ember első lépéseit és gondolatait irányítja. És az első gondolatok, az első lépések, ha nem is mindig sorsdöntők, de mindig sorsmeghatározók: a lélek ebben a korban olyan, mint a benemírt viasztábla, amit valaki ráírt, rendszerint kitörölhetetlen és mindig nyomra marad.

Azt sem szabad felednünk, hogy az ember létének első pillanatától Isten teremtménye. Ennek a megváltoz-

tathatatlan viszonynak megfelelőleg tulajdonkép léte első pillanatától tartozik Istennek a hódolat, a tisztelet, az imádság adójával. Azért korán, mihelyt eszmélni és beszélni kezd, rá kell őt segíteni eme nagyfontosságú kötelességének teljesítésére. Mivel pedig az ember már mint kisgyermek tagja az emberi közösségnek is, azért kell lassan, de céltudatosan bevonni az imádkozó közösségbe is. Az imádkozó család erre a legjobb iskola. Az imádkozó család szerepét később felválthatja az iskola, de nem pótolhatja.

Mialatt az ember imádkozik, a szellem fegyverszünetet köt benne az érzékiséggel és a szenvedélyekkel. (G. Grunwald.) Igazi treuga Dei — istenbéke! Az egyes ember, a családok, a nemzetek, a fajok fennmaradását és fejlődését ez az istenbéke jobban biztosítja minden testkultusznál, minden fajelméletnél és minden kultúránál. Jobban, mert nemcsak az izmaiban erősíti az embert, hanem lelkében is; nemcsak a vérében őrzi meg tisztán, hanem szívében is; nemcsak külső körülményeiben teremt kultúrát, hanem legbensőbb életében is. Imádkozó édesanyák, imádkozó családok, imádkozó társadalom, imádkozó nemzet: az emberi nagyság kiteljesülése az Istenben. Igen, mert soha sem oly nagy az ember, mint mikor megalázkodik az Isten előtt és az Isten őt felemeli magához. Ez történik pedig minden imában...

Az imádság legáltalánosabb és legegyszerűbb formája a kérő imádság. Csak egy negyedórai kérő imában is mennyi nemes emberi tulajdonság, mennyi kiváló erény és mennyi lelki nagyság kerül felszínre a lélek mélységeiből! Mert imádkozom, szólok az Istenhez... Isten! A legszublimisabb tudomány körében foglalkozhat-e az emberi elme ily magas kategóriával? — Isten! Már maga az, hogy egy negyedórán át ezzel foglalkozom, hogy minden érzékemet, gondolatomat, akarásomat Reá irányítsam, mekkora szellemi összeszedettség! Mily nagy lelki fegyelmezettség! — Az pedig, hogy Eléje tér-

delek és térdelve küzdök minden kényelemszeretet, minden másirányú tetszésem ellen, nem kis lelki erő, kiváló önmehtagadás. — És szólok az Istenhez... A paráynak a Végtelenhez emelkedése ez! — Hiszem, hogy ez a Végtelen meghallja a szavamat — meghallja az én senki által sem hallható suttogásomat. Mily alázatos és mily méltó meghódolás ez Előtte! — Remélem, hogy megadja, amit kérek. Mily megindító gyermeki bizalom ez! — Nem adja meg, ma sem, holnap sem, egy hónap, egy év múltán sem. Én tovább kérek és tovább remélek. Mily rendíthetetlen kitartás ez! — Már évek óta kérek hiába, mégis ma újra Eléje térdelék és alázatos bizalommal csak Hozzá esdek. Mily ragaszkodó hűség ez! — A helyett, hogy kérésemet teljesítené, bajt-bajra küld reám. Én pedig feladva minden kívánságomat mégis tovább kérek, — már csak egyet: Legyen meg a te akaratod! Mily megtisztult, mily erős istenszeretet ez! És ez az istenszeretet mekkora győzelem világ, élet, önmagam felett! Lelkemnek minden képessége, testemnek minden idegszála résztvesz az én térdrehulló imámban és míg térdenállva így imádkozom, tényleg, nem marad bennem semmi, amiben ne adnám oda magamat az Istennek. Valóban tökéletes önátadás — önfeláldozás...

És mindez megvalósulhat a legáltalánosabb, a legegyszerűbb imában: egy negyedórai kérő imában!

A jó kérő imádságnak egyébként kiesdő hatása is van. A közös kérő ima kiesdő hatását maga Krisztus garantálja isteni ígéretével: „*Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.*” (Mt. 18, 20.)

De vajjon mit kérhetünk imánkban? A kérő imának nincs határozott tárgya, de korlátozott tárgyköre sincs. Csak a természetes erkölcstörvény elve mérvadó; mindent szabad kérnünk, amit kívánnunk is szabad. A keresztény lélek kérő imájában azonban mindig érvényesülni kell a keresztény értékelméletnek, vagyis a

javakban felállított rendnek. Ha ez határozza meg a kérő ima tartalmát és normáját, a kérő ima mindig tökéletes lesz. E szerint: a lelki javakat az ideigvaló, a testi javak előtt kell kérnünk. Krisztus maga állapítja meg ezt a rendet: *„Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadatnak nektek.”* (Lk. 12, 31.) A Miatyánkban pedig imaformulát is ad eme rend szellemében: *„Igy imádkozzatok...!”* (Mt. 6, 9.)

A szerint, mennyire tartjuk be imáinkban a krisztusi értékelmélet rendjét, remélhetjük imánk meghallgatását. A lelkijavakat, a kegyelemben való növekedést mindig azzal a biztos reménnyel kérhetjük, hogy Isten megadja, amit kérünk, ha imánk a megfelelő tulajdonságokkal bír és az, amit kérünk, megfelel a kegyelem és gondviselés rendjének és az ima meghallgatásának, a kegyelem közlésének útjába nem gördít akadályt részünkről a közreműködés hiánya vagy más körülmény. Ez lehet a beteges hajlam, mely sok és erős kísértés forrásaként nem engedi érvényesülni a kegyelem hatását... A lelki javakon kívül és után kérhetünk imáinkban ideigvaló, testi javakat is. Ezek elnyerését is bízva remélhetjük, de mindig Isten akaratára hagyatkozva: ha Te másképp akarsz, ne az én akaratom legyen. Krisztus erre is példát mutatott nekünk, midőn az Olajfák-hegyén a szenvedéstől való szabadulásért imádkozott: *„Atyám! ha lehetséges, múltjék el tőlem e pohár; mindazonáltal, ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.* (Mt. 26, 39.) Gasparri kardinális írja *Katekizmusában*: *„Ideigvaló javakért imádkozhatunk azon feltétel alatt, hogy az, amit kérünk, megfelel Isten akaratának, amennyiben Isten dicsőségére szolgál, vagy pedig nekünk és másoknak hasznos vagy legalábbis nem káros az örök élet elnyerése érdekében”.*

A megnehallgatott jó imának is van mindig valami jót kiesdő hatása. Isten a legtöbb esetben jobban látja mi szolgál javunkra, mint magunk: a kért jó helyet más,

rendszerint nagyobb jót ad. Az ideigvaló jónál nagyobb jó az örök érdem, amit pl. a szenvedés türelmes elviselésével nyerünk el; a testi javaknál nagyobb jó a lélek java, pl. a gazdagság helyett a szegénységben megőrzött megszentelő kegyelem...

Minden jó imánk eljut az Istenhez és minden jó imánk valahogy meghallgatást is nyer. Ezt hinnünk kell, ezt remélnünk lehet. De nem szabad szószerint vennünk Krisztus általában tett ígéreteit az imára vonatkozólag: „*Kérjetelek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek.*” (Mt. 7, 7.) „*Bizony, bizony mondom nektek: amit csak kérni fogtok az Atyától az én nevemben, megadja nektek.*” (Jn. 16, 23.) Csodatételt soha sem szabad kérnünk Istentől. Igaz, Krisztus a csodátváró hittel végzett imát illetőleg is tett ígéretet: „*Bizony mondom nektek, ha annyi hitetek leend, mint a mustármag, és azt mondjátok e hegynek, menj innét oda, elmegyjen, és semmi sem lesz nektek lehetetlen.*” (Mt. 17, 19.) Krisztus eme ígérete azonban csak arra az esetre szól, amikor valakiben a csodavárás hitét Isten kigyújtja természetfölötti és rendkívüli kegyelmi ajándék-, karizmaként az Egyház javára, vagy az emberek lelki üdvére. És ez nem a szentek kiváltsága! Isten tekintet nélkül az ember érdemes vagy érdemtelen voltára, tetszése szerint osztja ingyenvaló kegyelmeit.

Mindaz, amit eddig megállapítottunk, a jó imára vonatkozik. Az ember u. i. sokszor és könnyen elfeledi, hogy amikor kér Istentől valamit, adnia is kell valamit az Istennek. De mit? Az Isten nem a szerint ítél, amire az ember néz. „*Az ember ugyanis azt nézi, ami látszik, az Úr azonban a szívet tekinti.*” (I. Kir. 16, 7.) A szíven: az imádságos lelkületen múlik a jó imádság. Nem anyagi, nem külsőleges ajándékot vár tehát tőlünk az Isten, mikor mi kérésünk meghallgatásáért imádkozunk Hozzá, hanem várja a szívünket kitöltő imádságos lelkületet. A helyett azért, hogy imánk megnehallgatása ese-

tén feladnánk Istenbe vetett bizalmunkat, a saját szívünket vizsgáljuk meg: nem volt-e imádságos lelkület híján, mikor kéréseinkkel Istenhez bátorkodtunk fordulni?

Az imádságos lelkületnek aztán megvannak a maga sajátosságai. És ezek, mint az illat a virág kelyhén, a jó imán keresztül nyilatkoznak meg: áradnak Isten elé. Az Isten figyelmez az ilyen imára...

Imádságos lelkület a Jézussal egyesült lelkület. Az Apostol azért erre vonatkozólag is figyelmeztet: „*Ti Krisztus teste vagytok, és egyenkint tagjai.*” (I. Kor. 12. 27.) *Ő (Krisztus) a testnek feje...*” (Kolosz. 1, 18.) A test, a tagok pedig csak akkor élnek, ha a fejjel egyesültek. Az Anyaszentegyház, Krisztus misztikus teste mindig egyesülve a fővel, Krisztussal akar imádkozni is. Ezt fejezi ki imáinak befejezése: a mi Urunk Jézus Krisztus által... Hasonlóképp mi is Krisztus misztikus testnek tagjai, imádkozunk mindig egyesülve fejünkkel, Krisztussal. Ez a Krisztussal egyesült lelkület azonban nem lehet meg kegyelmi állapot nélkül: „*Már pedig tudjuk, hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja; hanem aki istenfélő és akarátát cselekszi, azt meghallgatja.*” (Jn. 9, 31.) „*Mert az Úr szemei az igazakon és fülei az ő könyörgéseiken; de az Úr haragos tekintete a gonosztevőkön.*” (I. Pét. 3, 12.) Csak ha így a megszentelő kegyelem állapotában egyesültünk Jézus Krisztussal, imádkozunk „Jézus nevében” és számíthatunk ígéretére: „*Bizony, bizony mondom nektek: amit csak kérni fogtok az Atyától az én nevemben, megadja nektek.*” (Jn. 16, 23.) Ez a Krisztussal való kegyelmi kapcsolat biztosít nekünk u. i. jogosultságot arra, hogy Jézus nevében kérjünk az Atyától, hogy az Atya előtt hivatkozhatunk Jézus értünk felajánlott érdemeire és bizalommal számíthatunk Jézus értünk való közbenjárására. Amíg ez a kegyelmi kapcsolat nincs meg bennünk Krisztussal, addig nincs meg bennünk a megegyezés sem az ő szándékaival és nem kérhetünk semmit Jézus

nevében az Atyától és nem járulhatunk bizalommal a kegyelem trónja elé, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk... (Zsid. 4, 16.)

Bármennyire is igaz azonban, hogy „Isten a bűnösöket meg nem hallgatja”, ebből nem következik, hogy a bűnös nem imádkozhat. Sőt nekik különösen szól Krisztus figyelmeztetése: „*Vigyázzatok, ébren legyetek és imádkozzatok, mert nem tudjátok, mikor jön el azon idő. (Az ítélet napja.)*” (Mk. 13, 33.) De az biztosan következik, hogyha a bűnös meghallgatást akar elérni Istennél imájával, előbb a töredelem által szakadjon el a bűntől...

Ha az imádságos lelkület a Krisztussal egyesült lelkület, akkor ezen a Krisztussal való egyesülésen, ezen a kegyelmi kapcsolaton keresztül érvényesülhetnek csak igazán az imádságos lelkület, a jó ima sajátosságai. Olyan ez a kegyelmi kapcsolat, ez a Krisztussal való egyesülés a jó imára nézve, mint a nemes gyökér, melyből erős ágak, illatos virágok sarjadnak — a jó ima sajátosságai: az összeszedettség, az áhítat, az alázat, a hit, a bizalom, a megadás Isten akaratával szemben, az állhatatosság — gyönyörű erényvirágai.

Az összeszedettség lehet kétféle: külső és belső. A külső összeszedettség abban áll, hogy tartózkodunk az elszórakoztató foglalkozásoktól, amelyek összeegyeztethetetlenek az imádsággal, amilyen az imaközben beszélgetés, valamely könyv olvasása, profán képek szemlélése stb. A belső összeszedettséget azáltal érjük el, hogy koncentráljuk figyelmünket az imára, kizárva minden szándékos elszórakozást. Tekintve emberi gyarlóságunkat, sajnos, az önkénytelen elszórakozást nem kerülhetjük el teljesen, sőt a rövid szándékos elszórakozást sem. Ez magábanvéve vétek ugyan, de mert csak valamely jóban való hiány, ha nem járul hozzá nagyobb tiszteletlenség, rendszerint bocsánatos bűn és nem szünteti meg az imádság hatásbeli tovább tartamát, sem pedig lényegét. A belső összeszedettséget gyakorolhatjuk

és érvényesíthetjük azáltal, hogy figyelmünket vagy az ima szavaira, vagy a szöveg értelmére, vagy ama szándékra, amiért imádkozunk, vagy általában Istenre, az illető szentire irányítjuk. Ennek a benső összeszedettségnek biztosítására szerette Krisztus az éjszaka csendjét, kereste fel a hegyek magányát. (Mt. 14, 23.; Mk. 6, 46.; Lk. 6, 12.) Ennek az összeszedettségnek híján nem figyelve magunkra, hogyan várhatnók, hogy Isten figyelmezzon reánk? A benső összeszedettségben végzett ima a „lélekben és igazságban” végzett ima és: *„Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.”* (Jn. 4, 24.)

A jó ima áhitatos ima. Az áhitat azonban nem az imádkozni-akarás készsége, nem is az ima szövege feletti elmélkedő elgondolkodás, hanem a lélek sajátos osztatlansága Istennel szemben, melyben a test nem érvényesül már a lélek rovására és a világi vágyak elcsitulva nem zavarják a lélek istenközelségét. A lélek igazi, jámbor, fenntartás nélküli önátadása ez az imán keresztül Istennek. Ez meglehet minden érezhető vigasz nélkül is, éppen azért nem szabad összetéveszteni azzal az érezhető vigasztalással, melynek hiányát annyira fájlalja lelki szárazság idején egyik-másik lélek. És íme Krisztus áhitattal tudott imádkozni akkor is, amikor szomorú volt a lelke mindhalálig. (Mt. 26, 38.) *„És a halállal tusakodván, még buzgóbban imádkozik vala.”* (Lk. 22, 43.)

A jó ima alázatos ima. Az alázat azonban nem a külső viselkedésen, nem az arckifejezésen múlik, hanem annak belátásából fakad, hogy magunkban tehetetlenek vagyunk, de méltatlanok is, hogy Isten meghallgasson, hogy rajtunk segítsen. Ez a lelkünket kitöltő belátás természetesen nem marad elrejtve lelkünk mélyén, kiárad külsőnkre, meg fog látszani arcunk kifejezésében, meghajlásunk, térdrehullásunk és egész viselkedésünk tiszteletteljességében. Az alázatban tehát a külsőség nem előzheti meg a bensőséget, a lelkületet,

különben alakoskodás és nem erény, mely Isten előtt tetszésre talál. A lélek mélyéről fakadó alázat az, melyről írva van:

*„A megalázkodó imádsága áthatol a felhőkön,
És meg nem nyugszik, míg oda nem jut,
És nem tágit, míg a Magasságbeli rá nem tekint.”*
(Sirák 35, 21.)

Ebből az alázatból fakadt Krisztus minden imája, ennek volt külső kifejeződése minden leborulása: *„Orcájára borula, imádkozván...”* (Mt. 26, 39.; Mk. 14, 35.; Lk. 22, 41.) Lelkének alázata alapján mondhatta rendíthetetlen meggyőződéssel: *„Atyám, én tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz engem.”* (Jn. 11, 42.) És ugyancsak alázatának diadala egyedülálló megdicsőülése is: *„Megalázta magát... Ezért az Isten is igen felmagasztalta őt és oly nevet adott neki, mely minden más név fölött van: hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon: az égieké, a földieké és az alvilágé.”* (Filipp. 2, 9. 10.)

A jó ima természetfölötti hitből fakadó ima. Csak ha hiszek Istenben, mint természetfölötti élő valóságban, tudok Hozzá szólni, tudom kéréseimet Eléje tárni. Csak ha hiszek Istennek, mint feltétlenül igazmondó, hűséges és irgalmas élő jósnak, tudom remélni ígéretei alapján kéréseim meghallgatását, Csak ha Istent keresem hittemmel, mint életem végcélját, mint boldogság után törő vágyaim szükséges és kielégítő tárgyát, lesz meggyőződésem és életszükségletem az imádság. (V. ö. Szent Tamás 2. 2. q. 2. a. 2.) Azért sem a matérialista, sem a pozitívista, sem a racionalista, sem a pánteista nem tud imádkozni, és nem is imádkozhat, ha következetes alapelveiben. Ezt a természetfölötti hitet kívánta Krisztus mindazoktól, akik valami csodát kértek Tőle... De szavaiból kitűnik, hogy ez a természetfölötti hit nemcsak a csodának, hanem minden természetfölötti hatásnak is feltétele: *„Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek.”* (Mk. 9, 22.)

Ennek az alázatnak és ennek a természetfölötti hitnek szól főleg Krisztus minden imára vonatkozó ígérete: *„Kérjétek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek. Mert mindaz, aki kér, kap, és aki keres, talál, és a zörgetőnek kinyitnak.”* (Mt. 7, 7—8.) De ugyancsak ebből az alázatból és természetfölötti hitből éledhet bennünk a rendíthetetlen bizalom is, mely Krisztussal kérdi: *„Kicsoda az közületek, aki, ha fia kenyeret kér tőle, követ nyújt néki? Vagy ha halat kér, csak nem fog neki kígyót nyújtani? Ha tehát ti, kik rosszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek: mennyivel inkább fog a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, jókat adni a tőle kérőknek?”* (Mt. 7, 9—11.)

Bizalom nélkül pedig nem imádság az imádság, hanem a legnagyobb következetlenség. Magunkkal szemben, mert kérünk, de kérésünk teljesítését nem várjuk; Istennel szemben, mert amikor kérésünkkel elismerve hatalmát, tiszteljük Őt, bizalmatlanságunkkal kétségbe vonva irgalmas jóságát, megsértjük Őt. A bizalom nélküli ima, imádság, mely bünné leszen... (Zsolt. 108, 7.)

A jó ima mindig megadással viseltetik az Isten akaratával szemben. E nélkül követelődés volna és nem a teremtmény Isten elé borulása. Akár irgalmat, akár kegyelmet, akár segítséget kérünk Istentől, mindig az ő akarata szerint kérjük ezt. (Jud. 8, 17.) Krisztus imája ebben a megadásban lesz megrendítő ima: *„Atyám! ha lehetséges, müljék el tőlem e pohár; mindazonáltal, ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.”* (Mt. 26, 39. 42.; Lk. 22, 42.)

A jó ima kitartó, állhatatos ima. Nemcsak a királyi Zsoltárossal szemben váratott magára az Isten, Vele együtt gyakran mondhatja minden imádkozó:

*„Én Istenem, kiáltok nappal,
De te nem hallgatsz meg,*

*Kiáltok éjjel is,
És nyugtot nem találok.” (Zsolt. 21, 3.)*

Isten u. i. nemcsak a legjobb Atya, hanem a legjobb nevelő is, mert minden atyánál és minden nevelőnél jobban tudja, mi szolgál javunkra, mikor van szükségünk erre vagy arra és nem elkényeztetett, hanem erős, edzett gyermekeivé akar nevelni minket. Azért nevelői és más okokból sokszor várat a meghallgatásra, sokszor csak azért, hogy megpróbálja állhatatosságunkat és megadásunkat. Ilyenkor, ha kitartunk imáinkban, a Zsoltárossal tapasztalhatjuk mi is:

*„Én ugyan azt gondoltam ijedtemben:
Elvetettél szemed elől engem!
Te azonban meghallgattad könyörgésem szavát,
Mikor kiáltottam hozzád.” (Zsolt. 30, 23.)*

Erre az állhatatos kitartásra imáinkban buzdít bennünket Krisztus szépséges példabeszédeiben az éjjelkor alkalmatlankodó jóbarátról, a hamis bíróról és a szegény özvegyről. (Lk. 11, 5—9.; 18, 1—8.) Buzdításunkra kérni eme példabeszédei konklúziójaként: *„Hát az Isten nem szolgáltat-e igazságot választottainak, kik éjjelnappal hozzá kiáltanak, és késedelmes lesz-e irántuk? Mondom nektek, hogy hamarosan igazságot tesz nekik.”* (Luk. 18, 7—8.) És amire így buzdított, azt isteni példaadásával szemléltette is: az Olajfák-hegyének vérveritékes lelki tusakodásában: *„És harmadszor imádkozék, ugyanazon beszédet mondván...”* (Mt. 26, 44.) Ezt az isteni példaadást követve egész apostoli életében és ennek minden viszontagságai között, szent meggyőződéssel ajánlja Szent Pál is: *„Legyetek örvendezők a remény-ségben, béketűrők a nyomorúságban, állhatatosak az imádságban.”* (Rom. 12, 12.)

„Az Úr a szívet tekintí!” (I. Kir. 16, 7.) A szíven: az imádságos lelkületen múlik a jó imádság. És az előbb

kiemelt sajátságokban nyilatkozik meg. A szív, ezzel az imádságos lelkülettel telített szív legyen mindig az előimádkozó, a száj pedig az utánamondó.

Ha aztán imádságos lelkülettel, Jézussal egyesülve imádkozunk, a mennyei Atya Fiának hangját hallja majd kicsendülni imánkból. (Prohászka.) Hallja — és meghallgatja!

IMÁDSÁG ÉS ÉLET

Az ember a szellemiség birtokában természetszerűleg kereste mindig a természetfölöttivel való érintkezést. És megismerve az Istent, szólott az Istenhez: imádkozott. Imádság volt az első ember társalgása az Istennel, aki „*a paradicsomban járkált az alkony hűvösén.*” (Gen. 3, 8.) Imádság volt Krisztus, a második Ádám Istenre-hagyatkozása is a kereszt oltárán: „*Atyám! a te kezéidbe ajánlom lelkemet.*” (Lk. 23, 46.) Imádság Loyola Szent Ignác felajánlása: „*Fogadd el minden szabadságomat...*” És imádság az imádkozni most tanuló gyermek gügyögése: „*Miatyánk! ki vagy a mennyekben...*”

Imádság ez is, imádság az is, de minő távlatok az imádkozó lelkek között!

Az imádkozó lelkek nyomán mily hosszú történelmi út!

A történelmi fejlődésnek eredménye mennyi imaváltozat!

Ezeket az imaváltozatokat osztályozni nehéz, de az osztályozás az áttekintés szempontjából szükséges.

A szerint, hogy a természetfölötti elv mennyiben érvényesül az imában, megkülönböztetünk közönséges (aszketikus) és misztikus imát. Az aszketikus imában az átlagos kegyelem hat az emberi értelem és akarat ténykedése mellett, míg a misztikus ima rendkívüli kegyelem hatásának eredménye.

Tartalom és cél szempontjából az ima lehet kultusz-ima és lehet kérő, közbenjáró és hálaadó ima. A kultusz-ima közelebbi célja mindig Isten, vagy az angyalok, szentek tisztelete.

Ha a kifejezőmódot és formát tekintjük, beszélhetünk szóbeli és pusz tán elmebeli imáról. — A szóbeli ima természetszerűleg egyben mindig elmebeli ima is,

mert figyelem, gondolat, lélek nélkül a szóból sohasem lesz ima. A szóbeli ima aztán vagy szöveghez kötött vagy szabadon szövegezett. A szöveghez kötött szóbeli ima sajátos formája a vallásos ének. Ez mindig valamely emelkedett imádságos hangulatot szólaltat meg. A szabadon szövegezett szóbeli ima egyéni ima. Nagy előnye az őszinteség és mesterkéletlen közvetlenség. Rajta keresztül könnyen ránevelhetjük magunkat az imabeli önállóságra, a magunk szövegezte imára. — Az elmebeli imához tartozik mindenek előtt az elmélkedés. Ha ez alatt csak valamely vallásos tárgy feletti elgondolkozást értünk, nem lesz tulajdon értelemben vett imádság. Nem, mert nem közvetlenül Istennel vagy a szentekkel társalgás. Tény azonban, hogy az elmélkedés csak mint valamely vallásos tárgy feletti elgondolkozás is nagyon hathatós előkészület a tulajdon értelemben vett imára. Az elmebeli ima körébe tartozik a Loyola Szent Ignác értelmében vett kontempláció, szemlélődés is. Ennél a képzelet és az érzékek ténykednek elsősorban, az értelem és akarat pedig csak ezek nyomán a hittitok átélése érdekében. Ugyancsak ide tartozik az indulati, érzelmi ima. Az indulatok, a felbuzdulások túlsúlyban érvényesülnek ebben az imában a gondolkodással, az értelem megismerésével szemben. Az elmebeli imának sajátos változata az úgynevezett egyszerűség imája. Ez alatt értjük az egyszerű odaadást, a tevőleges, a szerzett szemlélődés imáját. Ez még a rendes kegyelmi rendhez tartozik és lélektanilag a gondolkodás és felbuzdulás leegyszerűsítésében áll. Ez a leegyszerűsítés pedig valamely egyszerű vallásos tárgy melletti nyugodt, elmélkedő és átélő elidőzés eredménye. Az elmebeli imához tartozik végül a tulajdonképpen, a misztikus, a külön isteni adomány útján közölt, belénk öntött, passzív szemlélődés. Erre a lélek készülhet, törekedhet magát méltóvá tenni a misztikus imakegyelmek befogadására, de a maga erejéből semmiféle gyakorlat által meg nem szerzheti. Nagy Szent Terézia ebben a misztikus szemlélődés

désben négy fokozatot különböztet meg a nyugalom imájától az átalakító egyesülésig.

A szociológiai jelleg alapján megkülönböztetünk magán és közös imát. — A közös ima aztán lehet nyilvános, vagyis hivatalos, liturgikus ima. Ezt nem mindig valamely közület végzi, de gyakran helyettesít valamely közületet. Így pl. minden világi pap breviáriumozása nyilvános, hivatalos ima: az egész egyház nevében végzett ima. — A közös ima lehet nem liturgikus ima is. Ezt végezheti valamely nagyobb közület, pl. a plébánia hívei, de végezheti kisebb közület is, pl. valamely család egybegyűlt tagjai. — A közös imának sajátos változata a váltogató ima. Így imádkozzák kórusban a zsolozsmát és így imádkozzuk a litániákat együttesen.

Ez a három imamódozat: a magán ima, a liturgikus és a nem liturgikus közös ima magábanvéve is indokolt és szükséges. A magán ima indokolt és szükséges azért, mert minden embernek lelki szükséglete, hogy kimondottan személyesen is érintkezzék Istenével és mert vannak imák, pl. az elmebeli ima, amelyek természetüknél fogva kizárják a közös jelleget. Indokolt és szükséges a liturgikus közös ima, mert isteni és egyházi rendelkezés írja elő és mert az egyházi kultuszközösség szükséges ténykedése. A nem liturgikus közös ima is indokolt és szükséges, mert a liturgikus imát, tekintve az istentiszteleti nyelv ismeretlen voltát, valamint az istentisztelet szimbolikájának magasztosságát, az egyszerű nép nem érti meg és ezért imaszükségletét nem is elégíti ki.

Ha a formai jelleget nézzük, formális és virtuális imáról beszélhetünk. — Formális ima a tulajdonképeni ima. Virtuális ima minden Istenre irányuló ténykedés, így az elmélkedés is, vagy ha tágabb értelemben vesszük a virtuális imát, ez lesz minden jámbor szándékkal véghezvitt jócselekedet. Bár ilyen értelemben beszélhetünk virtuális imáról, nem szabad felednünk, amit már előbb kifejtettünk, hogy a formális ima min-

den ember kötelessége és nem pótolhatja semmiféle virtuális ima. Nem pótolhatja, mint Guyau szeretné, az erkölcsi jó cselekedet sem.

Az uralkodó lelki beállítottság szerint végül különbséget teszünk az inkább aktív, tevőleges és az inkább átérezve átélő ima között. — A tevőleges ima tudatos és akart ima. Mint ilyen feladatunk és kötelességünk. — Az átérezve átélő ima az Istenben elmerülő ima. A benső vallásos szükségletekből eredő tevékenység és eme szükségletek kihatása ez. A tevőleges és átélő ima között aztán bizonyos kölcsönös összefüggés van, amennyiben egyik a másikba átkapcsolódik. Ennek megállapításával és az ebből következő megszorítással elfogadhatjuk Fr. Heiler és R. Otto megkülönböztetését is. Ők különbséget tesznek kegyesen hívó: apostoli és misztikus imatípus között.

Az imának a felsorolt változatok mellett határozott adresszálása is van. Ez abban áll, hogy az imát minde- nek előtt és végső törekvésében s vonatkozásában mindig a háromszemélyű egy Istenhez intézzük. De intéz- zük és intézhetjük Krisztushoz, Máriához, az angyalok- hoz, a szentekhez, a szenvedő lelkekhez is. A katolikus liturgia klasszikus, tehát nem kizárólagos alapformulája erre vonatkozólag így szól: Krisztussal az Atyához a Szentlélekben...

Végiggondolva ezeket a imaváltozatokat minden in- dokoltságuk dacára sokallhatjuk ezeket. Eltekintve azonban a történelmi fejlődés adta magyarázattól, a vál- tozatok sokaságát megérthetjük az emberi egyéniség és az emberi lélek sokféleségének alapján is. A sok ima- változaton keresztül minden egyéniség és minden lelki szükséglet megtalálhatja a neki legmegfelelőbb módot az Istennel és az ő szentjeivel való érintkezésre, az Is- tennel való töltekezésre, az Istenben való megnyugvásra.

Más kérdés aztán, hogy a sok imaváltozat közül melyik a legjobb? Melyik? Csak az lehet mindig, amelyik legkönnyebben emel Istenhez és legközelebb segít

Hozzá. Csak az, amelyben igazi istengyermekeknek érezzük magunkat és mint istengyermekek beszélgetünk mennyei Atyánkkal: az Istennel. Ez egyben minden: akár magán, akár közös, akár misztikus ima lényege. *„Imádkozni annyi, mint Istenhez közeledni, Istenhez tipegni a gyermek bátoratlan lépéseivel, Isten elé tántorogni a bűnök és gondok terhével, Istenhez emelkedni a turista gondosan megfontolt lépéseivel, Istenhez sietni a bizalom tegező közvetlenségével, Istenhez repülni a tökéletes szeretet lendületével.”* (Faulhaber, Zeitrufe, 16.) Így imádkozott az igazi Istengyermek: az Elsőszülött mindig — az imádság hegyein — a Táboron — a Golgotán — az éjben, — a szenvedésben — a megdicsőülésben... *„Atyám...!”* (Mt. 26, 39; Mk. 14, 38; Lk. 22, 41; Jn. 17, 1.) Az Égben is: *„Én az Atyához megyek... És én kérni fogom az Atyát...”* (Jn. 14, 16.) És az Apostol Krisztus égi életéről mondja: *„Mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon.”* (Zsid. 7, 25.)

Igy, mint istengyermek mindenütt beszélgethetünk a mi mennyei Atyánkkal: mindenütt imádkozhatunk, mert Ő mindenütt jelenvaló. Mindenütt jelenvaló és mindenütt felvehetjük Vele az eleven kapcsolatot. Mégis van az imádságnak négy kiváltságolt helye, ahol könnyebb érintkezésbe lépni az Istennel és ahol az Isten több kegyelmet ad, vagy ahol kegyelmeit érezhetőbben adja. Könnyebb érintkezni az Istennel a magányban. Azért ajánlja Krisztus: *„Mikor imádkozol, menj be kamarádba, és ajtót betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben.”* (Mt. 6, 6.) A nyilvánosság szétszórja a lelket és az emberi tekintet könnyen megkísérti az embert. *„És mikor imádkoztok”* — ajánlja Krisztus — *„ne legyetek mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógákban és az utcák szegletein állva imádkozni, hogy lássák őket az emberek. Bizony mondom nektek megkapták jutalmukat.”* (Mt. 6, 5.) Könnyebb érintkezésbe lépni az Istennel és több kegyelmet nyerünk Tőle az istenházában, a búcsújáróhelyeken. A több kegyelmet aztán érezhetőb-

ben osztogatja Isten eucharisztikus jelenlétében és a közös imán keresztül. Így az imádkozó család körében is! „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt. 18, 20.) A helyek eme megkülönböztetése természetesen nem kizárólagos.

Mint istengyermek imádkozva mindent elbeszélhetünk a mi mennyei Atyánknak és Ő mindent megért, mindent meghall — a suttogást is — lévén mindentudó. Az igazi gyermek, aki bizalommal van atyjához, nem titkol előtte semmit. Beszámol a sikerekről és a sikertelenségekről is; az örömet közölve megkettőzi, a bánatot elsírva megfelezi azt; kérése segélykérés, tanácskérés, — de többször lélektárogatás, mint kérés... Ez az a minden, amit az igazi istengyermek is közölni szokott mennyei Atyjával. Isten mindentudó!

*„Mert az Úr minden tudás birtokában vagyton,
És látja az idők jelét;
Tudtul adja a múltat és a jövőndőt,
És fölfedi a titkok nyitját.
Egy gondolat sem kerüli el figyelmét,
S egy szó sincs rejtve előtte.”* (Sir. 42, 19, 20.)

Az igazi istengyermek: a hívő lélek, mikor imádkozik, soha sem engedi szóhoz a kételyt, a racionalizmus megfisztóját: a millió és százmillió ember milliószor százmillió imáját megmérhetetlen távlatokból hogyan veheti tudomásul az Isten? A hívő lélek nemcsak hiszi, hanem tudja is, hogy az, amit a véges elme felfogni nem tud, még nem lehetetlen a Végtelennek. A véges elme is a maga három dimenziójú egymásutánja és fizikai, meg filozófiai viszonylagossága mellett is tudott olyan készülékekre szertenni, amelyek segítségével a levegő hullámain keresztül ezer és ezer helyről szólaltat meg gondolatokat, megmérhetetlen távolságokból közöl üzeneteket, sőt vetít képeket... Egy és ugyanazon időben! Akkor az, aki az embert és az emberben ezeket és a

még szunnyadó képességeket, a csillagrendszereket és az egész mindenséget teremtette; aki az emberben felvillanó minden gondolat születésénél jelen van és mint mindennek első oka együttműködik; aki szem nélkül lát, fül nélkül hall, érzékek nélkül észlel mindent..., ne bírna képességgel, hogy minden készülék nélkül felfogja a millió és millió gondolatot és megértse az emberek mérhetetlen távlatokból jövő, de Neki közel — jelen üzeneteit s lássa az embernek beláthatatlan messzeségben történő eseményeket, — amelyek Előtte folynak...? Ez különben is mind az Isten fogalmából magából következik. A Végtelen korlátlan lényegéből és hatékonyságából! A hívó léleknek azért kétség nélkül száll minden imája Isten felé: „*Segíts meg engem, hiszen nincsen más segedelmem, csak te, Uram, kinek mindenről van tudomása...*” (Eszk. 14, 14.)

Ami a hívó léleknek így biztos az Isten mindentudását illetőleg, az kétségtelen lesz a szentekét illetőleg is. A különbség csak az, hogy míg az Isten mindent tud és lát önmagában, addig a szentek Istenben látnak és tudnak mindent — színről-színre látva az Istent.

Mint istengyermek imádkozva bármikor közeledhetünk és beszélhetünk mennyei Atyánkkal. Nem kell várunk a templomnyitás, az istentisztelet, az ünnepek, a hivatalos vagy megszokott ima idejére. Lelkünk szentélyében megtalálhatjuk Őt és szólhatunk Hozzá a nyilvános tereken, a vonaton, a műhelyben, a hivatalban, jóbarátaink és ellenségeink körében, munka és szórakozás közben, nappal és éjtszaka egyaránt. Az Istennek nincs meghatározott fogadó órája, aminthogy az örökkévalóságban trónoló Istenre nézve nincs mult, jelen és jövő — nincs idő... Bármikor imádkozhatunk! Sőt Krisztus és Szent Pál arra buzdít, hogy mindig imádkozzunk. „*Mindenkor imádkozni kell és abba bele nem fáradni.*” (Lk. 18, 1.) „*Ébren legyetek, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek... az Emberfia elé állani.*” (Lk. 21, 36.) „*Szüntelenül imádkozzatok!*”

(I. Tessz. 5, 17.) „*Mindenkor Lélekben esedeztetek minden imádságban és könyörgésben s amellet virrasszatok kitartással és esdekléssel.*” (Efez. 6, 18.) Ezt a buzditást azonban nem lehet és nem is szabad parancsnak venni. Tanács ez a tökéletesedés elnyerésére és úgy kell érteni, hogy tökéletesedésünk érdekében értékeljük nagyra az imádságot és imádkozzunk mindig, amennyiben nem akadályoz és nem foglal le a munka, a hivatásbeli kötelesség, a szükséges üdülés, a felebaráti szeretet teljesítése... Ebben a tanácsban mégis van bizonyos parancs is, mert minden kereszténynek kötelességévé teszi, hogy gyakran imádkozzék. Ez a kötelesség aztán bizonyos esetekben és alkalmakkor kifejezetten is fennáll, így kísértés idején.

Az imádságos élet gyakorlásában a beteges túlzástól mindig megóv a bölcs irányelv betartása: az imádság idejét és helyét, mennyiségét és minőségét meghatározhatja a kötelesség, de a kötelesség alól mindig felment a felebaráti szeretet teljesítése. Amikor arról van szó, hogy nagy testi vagy lelki rossztól megmentsük felebarátunkat, a legszigorúbb kötelesség terhe alatt előírt vagy vállalt imádságot is el kell hagynunk, abba kell szakítanunk, és később végezzük el, amennyiben aznap még elvégezhetjük. Eme bölcs irányelv betartása mellett is megtörténhet azonban, hogy a rendszeres, gyakori imádkozás folytán a lélekben bizonyos lelki csömör áll be és ennek következtében a léleknek nehezebbre esik minden ima, lelki, sőt olykor testi szenvedést okoz. Ezt a bajt épúgy kell gyógyítani, mint a testi csömört: koplalással. Egy ideig ilyenkor csak a legszükségesebb imákat szabad végezni, a lelkikonzentrációt pedig fel kell oldani. Az ilyen lelkiszűnet mellett rövidebb-hosszabb idő múlva a lélek ismét kívánni fogja az imádságot, sőt nagyobb lelki haszonnal, több vígasztalással fogja végezni: a lélek meggyógyult. Az ilyen betegség sohasem „*válík halálra, hanem az Isten dicsőségére.*” (Jn. 11, 4.)

Mint istengyermekek imádkozzunk és értékeljük nagyra az imát. Az ima lényegét az imádságos lelkületben lássuk! De bármennyire is a lelkületre helyezük a fősúlyt, a külső viselkedésre is legyünk mindig imaközben tekintettel. Az igazi istengyermekek előtt a külső viselkedés nemcsak a szokás és liturgia által előírt ceremónia, hanem a benső lelkület természetes kifejezése. Benső tisztelete, hódolata nyer kifejezést meghajlásában, alázata, töredelme mellverésében, fegyelmezettsége, áhítata kezének imára kulcsolásában, összetevésében... És közben nemcsak hiszi, hanem tudja is, hogy ezzel a közösségre is oktatólag és lelkesítőleg hat és hitvallást is gyakorol.

Mint igazi istengyermekek gyakoroljuk az imaéletet és éppen azért gyakorlása közben ne feledkezzünk meg soha a tetről. Az igazi istengyermekek Krisztussal vallja: „Az én Atyám mindezüideig munkálkodik, én is munkálkodom.” (Jn. 5, 17.) Amennyire szükséges, hogy amiért küzdünk és dolgozunk, azért imádkozzunk is, annyira szükséges viszont, hogy azért, amiért imádkozunk, dolgozzunk és küzdjünk is. Az imát nem helyettesíti a tett, de a tettet sem az ima. Sajátságos eltévelyedés az imádságos életben, amikor valaki pusztán imával akarja letenni tökéletlenségeit, hibáit, akar belső és külső eredményeket elérni. Loyola Szent Ignác a maga gyakorlati bölcsességével nagyon találóan figyelmeztet: „Ami csak hajlamaid megfélekezése folytán lehetséges, azt ne várd a megnefélekezett hajlamokkal végzett imától.” A magyar hívő lelkekben életelvként él: „Úgy imádkozzál, mintha mindent az Isten adna meg és úgy dolgozzál, mintha mindent neked kellene kiküzdened.” A tettel szemben az ima csak arra szolgálhat, hogy az imából merítsünk a tethez erőt, bátorságot, lelkesedést, kitartást. Ha valaki lusta és hanyag a munkában és buzgó az imában, olyan mint az, aki fújtató nélkül akar orgonán játszani.

Az ima és a tett közötti eme összefüggés alapján és

ennek feltételezése mellett mindig erős kölcsönhatást találunk az ima és élet között. Miként a vízből pára lesz és a pára felszál, majd felhő és felleg lesz belőle, melyből esőként visszahull a földre és ismét víz lesz, rendszerint megsokasodott, megújult víz — úgy az ima is a lélek mélyéről felszál a magasba, a Végtelenhez, az Istenhez, ott meghallgatásra talál és mint erő, megvilágosítás, vigasztalás, indítás: mint kegyelem újra visszaszáll a lélek mélyére, ahol aztán többélet lesz belőle... A többéletből több, tökéletesebb ima, a tökéletesebb imából még több, még tökéletesebb élet.

Az ima és élet ilyen körforgása nyomán megvilágosul az ember véges értelme és a Végtelen ráeső fényében sokszor túllát az okosak okosságán, a tudósok tudásán, a bölcsek bölcsességén... Ezek közül az így megvilágosult lelkek közül választja ki Isten rendszerint azokat, akikről az Apostol oly szent dicsekvéssel szól: *„Azt, ami a világ szerint oktalan, választotta ki az Isten, hogy megszégyenítse a bölcseket, és azt, ami a világ szerint gyöngé, választotta ki az Isten, hogy megszégyenítse az erőseket.”* (I. Kor. 1, 27.) Erről a megvilágosulásról tanúskodnak a szentek. Valamennyi nevében vallja Loyola Szent Ignác: *„Semmi észbeli következtetés sem tár fel nekünk annyit az igazságból, mint az alázatos feltekintés az Istenhez.”* Az igazi, a hívő tudósok nevében állapítja meg Ketteler: *„A buzgón használt imazsámoly értékesebb nekem a foliánsoknál, mert ott többet tanulok.”*

Az ima és az élet ilyen körforgása nyomán fakad az ember lelkében az élő, az üdvözítő, az életet átalakító hit. Saját közvetlen tapasztalata alapján, igazi apostoli élet garanciájával buzdít azért imára Prohászka püspök: *„Apoljuk imával (a hitet) s az imát segítsük hittel. Hitből az ima s imából a hit; az ima a hit hulláma, mely visszavetődik s ismét hitet mélyít. Hiszek és imádkozom.”* (Elmélkedések.)

Az ima és élet körforgása nyomán nyílnak az isteni

és a többi erények virágai. Ezeket látja, ezekben gyönyörködik lélekben Wilh. Schubert, mikor felveti a kérdést: Mi az ima? És mindjárt meg is felel rá: „*A hit szárnya, a szeretet tükre, az erény pecsétje, a bűn lakója, a remény vetése, melyet Istenbe vetünk: ez az ima.*” Prohászka püspök pedig az életet erényekkel gazdagító imát istentbelégzésnek mondja: „*Az imádkozó lélek gyakorolja hitét, reményét, fejleszti bizalmát, alázatát és türelmét. Így lesz érzületem nagy pihegés; Istent lélegzem...*” (Elmélkedések.)

Az ima és élet körforgása nyomán a szent, a tiszta élet különös erőt és biztosítékot nyer. A tiszta élet klasszikus szentje: Gonzága Szent Alajos mondja: „*Az egész tökéletesség, amelyről az Evangélium szól, az imádság buzgó gyakorlása által sajátítható el. Senki sem juthat el a tökéletességre, ha nem az ima embere.*” — „*A legkiválóbb eszköz a bukás elkerülésére, ha Istentől buzgó imában kérjük: tartson kezeiben minket és ha állandóan tudatában élünk annak, hogy ha Isten elhagy bennünket, mi azonnal örvénybe hullunk és végül, ha sohasem bízunk önmagunkban, mert ez csak oktalanság volna*” — állapítja meg Nagy Szent Terézia. „*Imádkozál*” — int P. de Ravignán — „*mert az ima erő, mely megment, szilárdság, mely kitartásra segít, lelki hid, mely az örvény felett ível és lelkünket Istennel egyesíti.*”

Az imádság és élet ilyen körforgásán keresztül jut el a lélek a tökéletes imára és a tökéletes imával a tökéletes életre. Így jut el a lélek az imádság hegyére, ahol Krisztus szeretett imádkozni, ahová minden embert szeretne felségíteni, amelyre példájával hív és buzdít minden időknél tündöklő mestere, messze kiemelkedő, mindenkinek látható magasság: maga is hegy... Az imádság hegyére feljutott lélek a Krisztussal együtt imádkozó és együtt élő lélek. A léleknek erre a magasságra felemelkedésében az elmélkedő ima hathatós segítséget nyújt. Az elmélkedés jelentőségéről a lelki élet-

ben írja dr. Österreich tübingi professzor „Bevezetés a vallás lélektanába” c. munkájában: „Az elmélkedésben az átlagos emberi felületesség legyőzésére irányul minden. Eme felületességénél fogva az ember csak rendkívüli benyomások hatása alatt gondol a felülvalókra, egyébként pedig elmerül a hétköznapióságban. Határozott metafizikai meggyőződéseknek állandóan tudatában lenni, úgyhogy egész életünk ezek szerint igazodjék és velük összhangban legyen, ez pedig a mi feladatunk. Erkölcös élet által eljuthatunk ugyan az Istennek tetsző életre, de nem Istenhez magához. Ehhez „kontemplációra” van szükség, amelynek lényegéhez tartozik hogy az istenség átélésére segít.” Fr. Brentanonak egy 1867, Szilveszter estéjén írt levelében ezeket olvassuk: „Aki nem elmélkedik, úgy tűnik fel nekem, mintha nem is élne, és az a filozófus, aki nem szokott elmélkedni, nem érdemli meg, hogy filozófusnak hívják. Nem filozófus, hanem tudománnyal kontárkodó kézműves. Isten nevére kérem, ne engedje magát megingatni elhatározásában, hogy naponta elmélkedni fog. Istentől sugallt elhatározásával szemben hüllenségét keservesen kellene megbánnia. Az élet legszebb virága talán mindenkorra bimbójában hervadna el az ön számára. Oh ha meg tudnám értetni önnel, mily mérhetetlen veszteség volna ez! Nem tudom megértetni, de azt az egyet meggyőződéssel mondom, hogy szívesebben szórom szélnek minden tudományos holmimat, mi több, szívesebben meghalnék, mint-hogy lemondjak az elmélkedésről!” És ezt Brentano egy berlini filozófia-tanárnak: Karl Stumpfnak írta és nem szerzetesnek és nem apácának...

A kísérleti lélektan is kiemeli az elmélkedés jelentőségét erkölcsi, lelki haladásunk szempontjából. „Az akarat megnyilatkozása és uralma a kísérleti lélektan megállapításai szerint” c. munkájában Lindworsky az akarat erősítésével kapcsolatban kifejti, hogy maga az akarás gyakorlása nem elég az állandó és megingathatatlan akaraterő kifejlesztésére. Erre csak egy biztos út

vezet: az indítóokok olyan beállítása, hogy az elérendő cél küzdelemreméltó értéknek bizonyuljon. Éspedig nemcsak általában, hanem az illető emberre nézve is küzdelemreméltónak! És ez az elmélkedő ima feladata is, hogy Isten minden jó ősoka és összessége az egyes ember legfőbb java legyen és hogy az ember elmélyedve Isten jóságában örömét találja Isten akaratának teljesítésében.

Az imádság hegyére feljutott, a Krisztussal együtt imádkozó és együtt élő ember is színében elváltozik, miként Krisztus maga is elváltozott színében, mialatt az Atyával társalgott a hegyen: *„És elváltozék színében előttük. És orcája fénylik vala, mint a nap, ruhái pedig fehérek lőnek, mint a hó.”* (Mt. 17, 2.) Ez a színváltozás történik velünk, mialatt mi imaközben, elmélkedés közben küzdünk elszórakozásainkkal, küzdünk magunkkal, küzdünk az Istennel, és mindig akkor teljesedik be, amikor nem letörve, hanem készséggel imádkozzuk — rendszerint hosszú és megismételt imádságaink eredményeként: Ne az én akaratom legyen, hanem a tied... Ilyenkor szokott a mi lelkünkben is szózat hallatszani: *„Ez az én kedves fiam, kiben nekem kedvem telt...”* (Jn. 17, 5.) Az emberi élet Isten akaratára szerintivé, istenivé alakulása ez!

Ki tudná követni útjában az ima által közvetített életfolyamot? Az egyesek, a közületek, a népek életében ki tudná kimutatni az ima hatásait? Mennyi egyéni, családi és népi probléma oldódott már meg az ima csendjében! Mennyi kis és nagy tragédia bekövetkezése elé emelt már feltartóztató gátat az imából merített belátás és erő! A társadalom, a kultúra, a történelem nem tud felmutatni olyan igazi eredményt és értéket, melynek kivívásában vagy megalkotásában az imádságnak ne lett volna jelentős szerepe... Imádkozó hadvezérek, imádkozó tudósok, művészek és államférfiak a népek, a századok igazi áldásai. Mint kerék küllői a tengelyből, áradnak az imából szerteszét az emberi élet minden

megnyilatkozásába, minden változatába az erő, a megvilágosítás, a vigasz, a béke, az öröm, az áldás, a kegyelem alkotásra, megtisztulásra, jóvátételre, megszentülésre, — hogy aztán mindent egybefogjon az örökkévalóság végtelensége... Valóban az az imádság, aminek Langbehn mondja: „*Az ima a világ tengelye!*”

A páviai egyetem csarnokában művészi emlékmű áll, az egyetem emeltette nagy tudósának: Contárdo Ferrini-nek. Neve után márványba vésve dicsérete: „*A római jogtudósok fejedelme, a fakultás büszkesége.*” Ez a Contárdo Ferrini már mint ifjú, de méginkább mint meglelt férfi az ima igazi embere volt. Nagy tudomány és nagy életszentség garantálja minden szavát. „*Ha a jellemnek csak kis részlete is van bennem*” — írja egyik vallomásában — „*és azt hiszem, több van bennem, mint valamennyi múltbeli, jelenbeli és jövőbeli liberálisban — az imának köszönöm ezt. Ha tanulmányaim hasznára vannak a társadalomnak, az ima áldásának köszönhetem... Az ima vizsgálással teljes hatásainak elnyerése végett nem tékozlom az időt színházban, kávéházban és a rendszertelen élet ezer más szontalan időtöltésével. Az imádság szeretettel telít az összeszedettség, a magány, a munka iránt.*” Ugyancsak nála olvassuk: „*Élet ima nélkül, felébredés Isten kegyelmes áldásának kikérése nélkül, elalvás Krisztus oltalmazó karjain kívül nekem felfoghatatlan. Az ilyen élet hasonló a fekete, csillagtalan éjszakához, amely csüggedtté és vizagztalanná tesz, amelyre Isten átka nehezül, amely nem nyújt erőt a kísértések legyőzésére, amelyben nincs semmi lelki öröm. Rejtély előttem, hogyan bírja ki valaki az ilyen életet.*”

Valóban nincs sajnálatraméltóbb ember annál, aki nem tud imádkozni; aki nem sejtí, minő kincs rejlik az imádságban általában és főleg az elmélkedő imában. És mennyi igazi érték bányászható ki belőle: édes, bensőséges boldogság, életöröm, és munkakedv, munkasiker és kitartás, égi fény és életbölcse ség, mennyi segítség a

megszentülésre és mennyi oltalom a kísértések ellen, mennyi bűnütálat és istenszeretet és mennyi lelki béke az élet zajos nyugtalanságában és mennyi Istennel egyesülés... (R. Wickl.)

Imádkozni minden ember tudhat. A szentatyák egyértelműen vallják, hogy Isten minden embernek kérése nélkül ad kegyelmet arra, hogy kérni, imádkozni tudjon. És minden embernek kell tudni imádkozni, mert ugyancsak a szentatyák állítják, hogy Isten eleve mindenkinek csak annyi kegyelmet ad, hogy imádkozni tudjon, a többi mindenmás kegyelmet pedig mindenkinek imával kell kiesdeni. Azért P. de Ravignan szerint: *„Én nem tudok imádkozni: kijelentés tévtan. Te mindig tudsz imádkozni. Ha pedig ellenkezést, vagy undort érzel az imádsággal szemben, akkor imádkozz csak tovább, dacból, önmagad ellenére, csak azért is! Imádkozz imakedvért, azért a kedvért, amelyet Urunk érdemelt ki neked haláltusájában, szenvedésével a Gecsemáné kertjében és a Kálvárián.”*

Különösen nagy, pótolhatatlanul nagy az ima hatása és jelentősége a szenvedésben. Krisztus ugyanakkor, amikor isteni megalázkodással vallja: *„Szomorú az én lelkem mindhalálig, — orcájára borula, imádkozván...”* (Mt. 26, 38—39.) Azért tanácsolja, sőt sürgeti az Apostol: *„Szomorkodik valaki közületek? Imádkozzék!”* (Jak. 5, 13.) Sok tapasztalatra hivatkozva állíthatjuk: a földön az imádság adja a szenvedésben a megoldást. Az imádságon keresztül a szenvedéssel teli életből is lehet boldog élet. Egy régi elbeszélés meghatóan szemlélteti ezt. Egy hittudós lelkivezetőt és lelkitanácsadót keresett egyszer saját tökéletesedése érdekében. Hosszas keresés után egy napon megtalálta ezt a templom kapujában egy fekélyekkel borított koldus személyében. Megszólította: Jó napot, testvér! Az pedig felelte: „Nekem még sohasem volt rossz napom.” Akkor adjon Isten neked jobbat. „Sorsom mindig a legjobb volt.” Hogyan volt az lehetséges? Hisz sebekkel és fekélyek-

kel vagy egészen borítva? „Ez igaz, de Isten jósága küldte rám ezt; ha a nap süt, örülök a napnak; ha vihar tombol, gyönyörködöm a viharban, mert Isten küldte ezt is.” Ki vagy te? „Én király vagyok.” Hol van a te országod? „Lelkem az én királyságom; ott nincs soha forradalom.” Hogyan jutottál ehhez az uralkodáshoz? „Addig kerestem az imádságban és az elmélkedésben, míg megtaláltam.” És hol találtad meg? „Megtaláltam, mihelyt függetlenítettem magamat és elszakadtam a külvilágtól.”

Ime az élet az imádságból: az imádságból fakadó élet...

*

A következő fejezetek igazolni akarják, hogy a legegyszerűbb, a legmegszokottabb imából is, ha elmélyedünk benne, ha elmélkedve imádkozzuk, mennyi életbölcselet, mennyi igazi életet meríthetünk: közeledést az Istenhez, egész önátadást az Istennek, boldog megszentülést az Istenben.

MÁSODIK RÉSZ

KÖZELEDÉS

*Miatyánk, ki vagy a mennyekben,
szenteltesd meg a te neved;
jöjjön el a te országod;
legyen meg a te akaratod,
miképpen mennyben, azonképpen a földön is.
Életünkre szükséges kenyerünket add meg
nekünk ma;
és bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk
vétetteknek;
és ne vigy minket a kísértetbe;
de szabadíts meg a gonosztól.
Amen.*

(Mt. 6, 9—13.)

A MIATYÁNK EREDETE ÉS ÉRTÉKELÉSE

Az igazi istengyermek, tehát az igazi papi hivatás hordozója is otthon érzi magát az Isten közelében. Ennek az otthonérzésnek öntudatos lelkületté kell válni Istennel és embertársainkkal szemben, hogy Istenben atyánkat, embertársainkban testvéreinket lássuk. Ez volt Krisztus lelkülete is. Ezzel imádkozott hosszú éjszakákon keresztül társalogva az Istennel. Ezzel járt körül az emberek között jót cselekedvén... (Csel. 10, 38.)

Hogyan alakíthatnánk ki magunkban is ezt a lelkületet?

Midőn egy alkalommal a tanítványok látták Jézust az éjszaka csendjében imádkozni, elteltek csodálattal az ő imádságának bensősége, az ő egész valójának átszellemültsége felett. Midőn aztán befejezte imáját az Úr, egyik tanítványa hozzá lépett és alázattal kérte: *„Uram! taníts bennünket imádkozni.”* (Lk. 11, 1.)

Kérjük ezt Tőle mi is! — Oly nagy szükségünk van rá! A világból valók és a világban élők vagyunk mindnyájan. A világban pedig a sok gond, küzdelem, esemény és kísértés között szétszóródik, eltávolodik Istentől a lelkünk. Felszínes lesz bensőség nélkül az életünk.

Uram, taníts benünket is imádkozni! Istenhez emelkedni, Istenben elmerülni!

A Catechismus Romanus segíteni akar bennünket ebben az Istenhez emelkedésben, Istenben elmerülésben és rámutat a Miatyánk imádkozásához, az Istennel való érintkezéshez szükséges megfelelő lelkületre: *„Ha ezt az imát akarod imádkozni, légy tudatában annak, hogy mint gyermek közeledsz atyádhoz. Gondolj arra, meny-*

nyire felmagasztalt Atyád, a jóságos Isten. Azt akarja, hogy ne vonakodva, félénken, mint a szolga szokott urához, közeledj, hanem vidáman és bizalommal, mint a gyermek szokott atyjához, siess Hozzá. És ha ezt megfontoltad, akkor fontold meg tovább, mily buzgón, mily gyermeki lelkülettel kell imádkoznod. Igyekezz azért, hogy úgy viselkedj, amint Isten igazi gyermekéhez illik.” (4, 9, 17.)

A Miatyánk ennek a gyermeki lelkületnek kifejezésére és megszólaltatására ad örökérvényű normát és formulát. „*A Miatyánk*” — írja Felder H. — „*felül nem múlt és felülmúlhatatlan mintakép, amelyben mindenkorra csúcspontját éri el az emberek gyermekeinek minden érintkezése az imán keresztül a mennyei Atyával.*” (Jézus, 183.)

A Miatyánk megszövegezője Jézus Krisztus, az Isten Egyszülött Fia lévén, biztos, hogy kérései meghallgatásra találnak az Atyánál. „*Szívesen hallott imádság, ha Istent saját szavaival kérjük, ha Krisztus imádságos szavaival közeledünk Hozzá.*” (Cypr. de or. Dom.)

Az isteni szövegezés mellett a Miatyánk kéréseinek sorrendjében tökéletesen érvényesül a krisztusi értékelmélet: „*Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadottnak nektek.*” (Mt. 6, 33.) Szent Tamás ezt különösen kiemeli: „*Az Úr imádságában nemcsak mindazért imádkozunk, amiért imádkoznunk kell, hanem olyan rendben is, amilyenben kívánnunk kell; és így ez az imádság nemcsak imádkozni tanít, hanem szabályozza egész lelkületünket is.*” (2, 2, qu. 83. a. 9.)

A Miatyánk hét kérése „*az egész Evangélium kivonata*”. (Tertullian de or.) Ez a hét kérés, „*mint hétszínű szivárvány hidat ver a földről az Égbe... Héthúrú hárfa, amely csodás melódiát penget az emberiség hétköz- és ünnepnapjaiba...* (Keppler.)

„Miatyánk” így szólítjuk meg az Úr Imájában a mennyei Atyát, akár egyedül, akár közösen imádkoz-

zuk. Így, mert ezzel is lelkünkre akarta kötni Krisztus: „*Egy a ti tanítótok, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok.*” (Mt. 23, 8.) Azért: „*A Miatyánk sohasem magán-, hanem mindig közös imája az Isten gyermekeinek.*” (Faulhaber, Zeitrufe.)

„*Ti azért így imádkoztatok!*” (Mt. 6, 9.)

Mennyien imádkozták már! Imádkozták és imádkozzák északon és délen, nyugaton és keleten, börtönök mélyén és hegyek magasságában, tenger háborgó viharzásában és templomok áhítatos csendjében, ember-virágot ringató bölcső mellett és ember-ember-ellen-dúló véres harcok fergetegében... Imádkozta és imádkozza gyermek és hős, beteg és egészséges, koldus és milliomos, a bűn mocsarából kiemelkedő bűnös és a bűntől a halálnál jobban irtózó szent... Sokan, nagyon sokan imádkozták már — és aki csak imádkozta, mind istengyermek lett általa, míg imádkozta és azután is, ha jól imádkozta.

Uram, taníts bennünket is jól imádkozni! Istenhez emelkedni, Istenben elmerülni, mindig istengyermeknek lenni!

EMBERBŐL ISTEN-GYERMEK

Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

Atyánk a mennyekben. — Az Üdvözítő tanítványai kérésére készségesen, minden bevezetés nélkül közölte azt az imaformát, amely magában foglalja mindazt, amit az Istentől kérhetünk és azt a módot, ahogy kérnünk kell: azt a normát, amelyhez minden közös és magán imánkat szabnunk kell. *„Ti azért így imádkozatok: Miatyánk, ki vagy a mennyekben... (Mt. 6, 9.)*

Mi Atyánk! — Hogy az Isten atyánk, Krisztus egyik legnagyobb revelációja. Az Isten eddig úgy szerepelt az ember öntudatában, mint ember-áldozatot kívánó moloch, mint villámokat szóró Jupiter tonans, mint Elohim, aki ujjainak érintésével pozdorjává törí a Libanon cédrusait (Zsolt. 28, 5.), vagy mint Jáhvé, akinek nevét az embernek nem is szabad kimondani. És most Krisztus, az Isten küldötte, az Isten emberré lett Fia azt mondja: *„Igy imádkozatok: Mi Atyánk!”*

Ezzel nem azt akarja mondani Krisztus, hogy az Isten nem az a hatalmas lény, aki égő áldozatul kívánhatná az embert, vagy akár az egész világot is; aki nem szórhatna villámokat a legkisebb bűn megtorlására; aki egyetlen intésével nem semmisíthetné meg a világot; aki nevének kimondására elég tiszta volna a legtisztább ajak; nem, nem ezt mondja Krisztus! Ő az Isten fogalmából nem akarja kitörölni a mindenhatóságot, hanem mint mindenben, ebben is: *„nem fölbontani, hanem beteljesíteni”* (Mt. 5, 17.) akar; meg akarja értetni velünk, hogy ez a mindenhatóság nem elnyomni, nem megsemmisíteni, hanem felemelni, védeni, boldogítani, üdvözíteni akar. Azért, midőn az Istenhez emeljük a szí-

vünket, a lelkünket, midőn Hozzá akarunk szólni, jusson eszünkbe, hogy ahhoz szólunk, aki ég, föld és pokol felett uralkodik, de még valami: — az is, hogy ennek a mérhetetlen-nagy Úrnak a megértő, rámfigyelő jóság a lényege és úgy kell mondanom Neki: Mi Atyánk!

Ha elgondoljuk az Isten, a Végtelen s köztünk, a párány közti távolság mérhetetlenségét, szinte nem merjük kimondani e szót: Mi Atyánk. Az Egyház sem meri. Mielőtt kimondaná, hivatkozik az Isten nagy Fiának biztatására: „*Præceptis salutaribus moniti et divina institutione formati audemus dicere: Pater noster.*” (Canon Missae.) — Hivatkozunk e biztatásra mi is, de merjük mondani: Mi Atyánk, és nem a bizalmatlanság pislogásával, ne a fénytől-félés hunyorgásával, hanem a gyermeki bizalom nyílt derűjével s az Istenben Atyját szerető lélek vágyával tekintsünk Isten felé és telve alázattal és szeretettel kérjük Őt: vegyen körül atyai jóságával bennünket és szereteteinket. Legyen türelmes irántunk és gyarlóságaink iránt, mígnem felnövünk az Isten gyermekeinek, fiainak nagykorúságára.

Isten gyermekei a földön. — Az Isten jóságos atya és az emberek az Isten gyermekei... Felemelő tény, melyből, mint a felkelő naptól az éjtszakát elűző fény, árad, terjeszkedik a félelmet-űző bizalom és a nagyrahivatottság öntudata. — Ez a bizalom, ez az öntudat a földi élet változatai között olykor elhomályosul, olykor kemény próbát áll ki. A fizika törvényei kérlelhetetlen mechanizmusban érvényesülnek velünk szemben, — és e törvények szerzője ugyanaz az Isten, aki a mi atyánk is... Az események sodra sokszor elkap és ragad magával és mi megtépázva, összetörve maradunk valamelyik sorsparton, — pedig az Isten, aki a mi atyánk is, tudta nélkül egy veréb sem esik a földre és a mi fejünk hajszálai is mind meg vannak számlálva... (Mt. 10, 28. 30.) Terveink, szándékaink szárnysegetten hullnak porba a körülmények meredek sziklafalába ütközve, máskor meg egészen másképp valósulnak meg, mint ahogy mi

szerettük volna, — pedig úgy kértük közben az Istent, aki a mi atyánk is, és aki maga ígérte: kérjétek... bármit kértek... megadom nektek... (Mt. 7, 7; Jn. 14, 13.) — Az istengyermek öntudatát alig vagy egyáltalán nem tükrözi a kórágyság kínjai között fetregő, a börtönök éjtszakáiban felelevenedő lelkiismeretfurdalásoktól eltorzult, a mulatók és lebújók szennyes mámorában kipirult, a szenvedélyek véres és vérnélküli tusájában verítékező emberarc... És mégis az Isten a legjobb atya, aki a fizika vaspörölyével, puhányokból hőssé akarja kovácsolni; az események sodrán keresztül a mulandók szeretetéből önmaga örök szeretetére akarja kiragadni gyermekeit és azért engedi meredek sziklába ütközni szárnyaló vágyaikat, hogy először az ő országát keressék, amelynek birtokában a többi mindent úgyis elnyerik. (Mt. 6, 33.) — Az istengyermekség öntudata is elhomályosulhat szenvedésben, bűnben és szenvedélyben, az ember mégis Isten gyermeke marad, akit úgy szeret az Isten, hogy az ő egyszülött Fiát adta érte (Jn. 3, 16.), és akiért elhagyja a kilencvenkilencet és keresi, míg meg nem találja, hogy aztán jobban örüljön a megtaláltnak, mint az el nem tévedt kilencvenkilencnek. (Mt. 13, 12.)

Érezzük át istengyermekségünk boldogító tudatát és ne szünjünk meg megingathatlan bizalommal szólni az Istenhez: — szenvedésben, bűnben, szenvedélyben — Atyám!

Istengyermekségünk életelve. — Szennvedéssel, bűnnel, szenvedéllyel szemben kell tehát érvényesítenünk istengyermekségünk öntudatát és bizalmát... Ez kemény próba a mennyei Atya földi gyermekei számára. De aki kiállja, az önmagán fogja látni az emberfia színében elváltozását: a szenvedésben orcája fényleni fog, mint a nap; a bűn kísértéseiben ruhája fehér marad, mint a hó; a szenvedélyek lázongó kiáltozásai között ő „Mózzsal és Illéssel” beszélget majd és lelkében mindig hallani fogja az édes atyai vigaszt, mely erőt, lel-

kesedést ad: „*Ez az én igen kedves fiam, kiben nekem kedvem telt.*” (Mt. 17, 5.) Az ilyen próbát-kiállt istengyermekekre nagy szükség van, mert sokan vannak, akik elkerülnek az istengyermekség próbájának hegyét, vagy elbuknak a próba meredek útján: höldekórosok, kiket a démon hajt tűzbe, vízbe... Ezeket nem segíthetnek sokszor sem az imádkozók, sem a böjtölők, hanem csak a próbát-kiállt istengyermekek. (Mt. 17, 20.)

Álljuk ki azért sokan, mennél többen a próbát! Különösen mi, akiket arra hívott az Úr, hogy keressük, ami elveszett. (Mt. 18, 11.) A próbát ki fogjuk állni, ha a szenvedésre panaszos jaj helyett megnyugvással felelünk: Az égé vagyok! — „*Nincsen itt maradandó városunk...*” (Zsid. 13, 14.); ha a bűn csábító vetületeire ingadozás helyett belefogódzunk Atyánk kezébe: „*Jó nekünk itt lennünk*” (Mt. 17, 4.); ha a szenvedélyek magávalragadó sodrával szemben kapkodó megzavarodás helyett nyugodtan megvetjük a lábunkat az Atya akaratának síkján: „*ad maiora natus sum*”.

Ezeket a feleleteket alakítsuk magunkban életelvékké, de aztán éljük is szerintük istengyermeki életet.

Atyám, ki a mennyekben vagy! segíts erre az életre, hogy bennem mindig gyermekekre ismerhess.

SANCTUS VAGY NON SERVIAM

Szentellessék meg a te neved!

Ahogy értenünk kell. — Az Isten lényegileg szent. Benne az akarat teljesen megegyezik, mert azonos minden erkölcsi törvény normájával: az istenség lényegével. Annyira szent tehát, hogy nem lehet más, csak szent. Olyan fény Ő, mely nem vethet árnyékot... Éppen azért, miként a nap földi vonatkozásban minden fény példaképe, az Isten is az, minden emberi, minden angyali és minden lehetséges szellemi szentség számára. Tehát joggal mondhatja mindezeknek az időben és az örökkévalóságban: „*Legyetek szentek, mert én szent vagyok.*” (Lev. 11, 44.)

Nincs az Isten szentségéhez fogható szentség; ezt úgy is mondhatjuk: Ő a solus sanctus. — Ő egyedül szent...

A dolgok nevét a dolgok helyett használjuk, a személyeket is nevükkel jelöljük és amit a névvel kapcsolunk vagy teszünk, a személyt illeti. Az Isten nevével sincs máskép. Az Istent dicsérem, ha nevét tisztelettel ejtem ki; az Istent káromolom, ha nevét becsmérőleg veszem ajkamra.

Ha az Isten lényegileg szent, nem lehet Őt megszentelni; nem ezt akarjuk tehát, amikor „szentellessék meg a te neved” mondjuk. De mert lényegileg szent az Isten, méltó minden dicséretre. És dicséri Őt a kristály csodás geometriája, a naprendszerek és csillagaik milliárdjainak világa, a tavasz leheletére megújuló mezők és erdők pazar szépsége, az oroszlán félelmetes ereje és a pacsirta szívetvidámító dala. Ez mind Isten dicsérete, mert mindben kifejezést nyer az Isten valamelyik töké-

letessége. Ebből a dicséretből azonban hiányzik valami: az Isten tökéletességének felismerése és elismerése annak, hogy ezek a tökéletességek Istentől származnak. Ez a hiány csak a megismerés fényében szűnhet meg: az értelemmel bíró lényekben. Azért ezeknek és így az embereknek is, pótolniuk kell e hiányt, úgyhogy nemcsak magukban szemléltetik az Isten bennük kifejezett tökéletességeit, hanem igyekeznek felismerni és elismerni Isten tökéletességeit magukon kívül is, az egész teremtésben és az értelemnélküli teremtmények nevében is leróják a dicséret adóját. Így lesz az értelmes teremtményből és az emberből is a teremtés hárfája, melyen szól és száll az Egyedül Szent felé tökéletességeinek magasztalása.

Ezt akarjuk, amikor: „szenteltessék meg a te neved” mondjuk.

Mily boldogok az angyali seregek, mert ezt teszik szüntelen; és mily boldog lehet az ember, ha szívében, szavaiban, tetteiben, egész életében érvényesítve az Isten akaratát, csatlakozik az angyali seregekhez... Ez megér minden önmegtágadást, minden lemondást, minden küzdelmet. — Csak így lehet!

Ahogy gyakorolnunk kell. — Az Isten dicsőítésében van fokozat és van módozat. A teremtmény dicsőítheti Istent szükségszerűleg és önként. Szélsőségszerűleg dicsőíti Őt minden létező puszta léte által, mert hirdeti az Isten teremtő, alkotó erejét és szemlélteti végtelen tökéletességének egyik-másik jegyét: „*Az egek hirdetik dicsőségét az Istennek.*” (Zsolt. 18, 2.) — Szélsőségszerűleg dicsőítik Istent az angyalok és az üdvözültek is, mert végtelen tökéletességének és szépségének közvetlen szemléletében nem tehetik, hogy ne dicsőítsék. Nem, mert ennek lenyűgöző, kényszerítő hatása és ereje alatt nem vétkezhetnek és kénytelenek elföldni arcukat, arcukra borulni és imádni Őt: „*Amen. Az áldás és a dicsőség és a bölcsesség és a hálaadás, a tisztelet és a hatalom és az erősség a mi Istenünké, örökkön-örökké.*”

Amen.” (Apoc. 7, 11–12.) — Szükségszerűleg dicsőítik az Istent az elkárhozottak és Lucifer maga is. Igen, mert míg: „*Gyötreimeik füstje felszáll örökkön-örökké, és nincs nyugalomuk éjjel-nappal*” (Apoc. 14, 11.), szünetnélküli gyötrődésükben kénytelenek bevallani: „*Igaz vagy Uram, és igazságos a te ítéleted!*” (Zsolt. 118, 137.) — Önként és szabadon csak az ember dicsőítheti az Istent. Egyrészt szabad akarattal felruházva, másrészt Isten közvetlen szemléletének lenyűgöző hatásán és erején kívül állva, érvényesítheti szabad akaratát és önként csatlakozhatik az angyalok örök sanctus-ához vagy a démonok „non serviam”-jához. Ezért az ember életében a sanctus és a „non serviam”: az erény és a bűn egyrészt felemelő, másrészt megrendítő tusája. Érezzük mindnyájan, érezte Szent Pál is: „*Más törvényt látok tagjaimban, és küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz*” (Rom. 7, 23.); és gyakran kiáltunk fel Szent Pállal: „*Ki szabadít meg e halálnak testétől?*” (Rom. 7, 24.)

Isten eme önkéntes, szabad dicsőítése aztán lehet szóbeli és szólhat, mint az Egyház napkelettől napnyugatig mindenütt bemutatott áldozatának (Mal. 1, 11.) dicsőítő éneke: „*Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth . . . Pleni sunt coeli et terra gloria tua!*” — Főlséges ének, zene, kompozíció, harmonia . . . Isten azonban sokkal nagyobb örömét találja a tiszta szív, a bűntelen lélek odaadásában, hűségében, Isten akaratát érvényesítő küzdelmeiben; a gonosz felett aratott élet-diadalában. Egy kegyelmi állapotban élő lélek főlsége-sebb Sanctus, mintha az egész föld egy hatalmas karban zengené a Sanctust — kegyelmi állapot nélkül. A holt lelkek sanctusa inkább siralom, mint dicsőítés! „*Nem a holtak dicsőítenek majd, Uram, téged, hanem mi, az élők.*” (Zsolt. 113, 17, 18.) Erre az Istent-dicsőítésre törekedjünk tehát: az életszentségre! Csak így mondhatjuk nyugodt lélekkel és örvendező szívvel: „*Szenteltesék meg a te neved.*” Csak így, mert: „*Az Isten akarata*

tudniillik ez: a ti megszentelődésetek." (I. Tessz. 4, 3.)

Az isteni példakép. — A megtestesült Ige példát adott mindarra, amire tanított. Ő tanított így imádkozni: „Szenteltessék meg a te neved”, és személyében és életében bemutatta, hogyan lehet, hogyan kell. Egész lénye, egész élete Istent-dicsőítés volt. Miként az egek és a virágos mező, úgy hirdette Ő is dicsőségét az Istennek embersége ragyogó tökéletességeivel. Csodás születése és az istenséggel egyesült lelke, mint a fölség és szentség átsugárzása, ragyogott külső, testi szépségében. — Miként az angyalok, kik szüntelen látják az Istent és ellenállhatatlanul kényszerülnek imádni Őt, Istennel egyesülése boldogító látomásában Ő is szüntelen imádságban társalgott az Istennel. Istennel társalgott akkor is, mikor éjtszakának idején a hegyen imádkozott, de akkor is, mikor az embereket tanította és az embereket gyógyította és: „*bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott*”. (I. Pét. 2, 22.) — De mint szabad ember is Istent dicsőítő sanctust zengett egész életével és minden ténykedésével, úgyszólván elmondhatta: „*En mindenkor azt cselekszem, ami előtte kedves*.” (Jn. 8, 29.) És nemcsak akkor mondta és tette ezt, amikor nem hagyta magára az Isten (Jn. 8, 29.), hanem szenvedésének nagy Istentől elhagyatottságában is: „*Beteljesedett!*” (Jn. 19, 30.) — „*Engedelmes lett a halálig, és pedig a halálig a kereszten*.” (Filip. 2, 8.) — És ha élete és ténykedései Istent dicsőítő sanctus voltak, akkor szentséges Szíve volt a hárfa hozzá. Szíve egy Istennek és embernek szíve, benne mint lángoló tűzhelyen ég, lángol az Istent dicsőítő szeretet soha elnemnyugvó tüze. És nem elégszik meg azzal, hogy saját szívében ég és lángol ez a tűz, azt akarja, hogy minden ember szívében kigyúljon és égjen: „*Tűzet jöttem bocsátani a földre; és mit akarok más, mint hogy már felgyúljon?*” (Luk. 12, 49.)

Vajha szívünk hasonló volna e szentséges Szívhez! — Milyen könnyű az embernek e Szívvel egyesülve dicsőí-

teni az Istent! — És milyen könnyű a papnak e Szíven keresztül Isten dicsőítésére gyujtani híveinek, az embereknek, a bűnösöknek is szívét! — Ő maga kínálja Szívét: „*Nézzétek a szívet...*” Várja, hogy megértsék, vele egyesüljenek és nagy ígéretekkel hívogat: „Megadom mindenkinek a hivatásának és állapotának megfelelő kegyelmeket... Szívem tisztelete által a lelkipásztorok csodálatos erővel fognak bírni a lelkek megtérítésére és megmentésére...”

„Szenteltessék meg a te neved” így nyer tökéletes megvalósulást Jézus szentséges Szívével egyesülésünkön keresztül.

Legyen életünkben szent kegyelmi nap minden első péntek, amikor újra szítjuk szívünkben az Istent dicsőítő szeretet tüzét és amikor a Jézus szent Szívéből áradó kegyelmek elé új lelkesedéssel tárjuk hűséges közreműködésre a szívünket. De Jézus szent Szívében kezdjük minden új napot is!

Az Istent nem dicsőíthetjük az Isten kegyelme nélkül, de hiába minden kegyelem, ha nem működünk közre vele. Azért így: „*In unione illius divinae intentionis, qua Ipse in terris per sanctissimum Cor tuum laudes Deo persolvisti — egyesülve Szentséges Szíved szándékával, mellyel a földön Te dicsőítetted az Istent...*” szenteltessék meg általunk az Isten neve, mindenben, mindennap, szüntelen.

A LELKEKBEN ÉPÜLŐ ORSZÁG

Jöjjön el a te országod!

Az Isten országa. — Krisztus megváltása óta sajátos vágyakozás ébredt az ember lelkében az Isten országa után. Nem a zsidó teokrácia továbbviteléből fakadt ez a vágyakozás, hanem abból az Istenre-találásból, melyben nem a félelem, hanem a szeretet érvényesül és az Istennek azt mondhatja az ember: Atyám. Igen, mert ha félnénk az Istentől, nem vágyakoznánk az ő országa után sem, félnénk ettől. Az atya országlásától nem lehet félni! — Aki fél, az nem akar gyermeke lenni, vagy nem ismer atyát...

Az Isten a mi atyánk, az Isten országa ott van mindenütt, ahol szeretik az Istent. Határtalan, minden időn túl az örökkévalóságba nyúló ország. De lehet kisebb vagy nagyobb aszerint, milyen fokú az Isten-szeretet az ember lelkében. És így az Isten országa nagyobb lehet a hegyi pásztor düledező kunyhójában, mint a világhírű tudós laboratóriumában, vagy akár a gótikus dómokoltárán misétmondó, aranyhímekkel takart papban. Mily megdöbbentő ellentétek egyrészt és mily kecsegtető érvényesülési távlatok másrészt... Hiába minden — itt csak az Isten-közelség számít!

Krisztus, a mi isteni Megváltónk meg is határozza az Isten országának jellegét, mikor kijelenti: „*Az Isten országa bennelek vagyon.*” (Luk. 17, 21.) Szent Pál apostol pedig éles és szemléltető ellentétekben fejt ki ezt a Krisztus által meghatározott jelleget. „*Nem beszédből áll az Isten országa, hanem erőből.*” (1. Kor. 4, 20.) „*Az Isten országa ugyanis nem étel, és nem ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben.*” (Rom. 14, 17.) Ahol aztán van okosság és hit, ott van igazság; ahol van

lelkiismereti tisztaság, ott van béke és ahol van erényes törekvés és kölcsönös szeretet, ott van igazi öröm. Igen, mert ott a véges emberi elme meghódol a végtelen Isten szava előtt, a lázongó emberi szenvedélyek engedelmeskednek az „egyedül szent” Isten akaratának, a szabad ember engedi magát megkötni az Isten-szeretet láncával, hogy Istenben szerethessen mindenkit és mindent és így Isten bírásában boldog legyen. — Igen, ott így van, azért ott Isten él és ahol az Isten, ott van az ő országa.

Ime az Isten országa így lesz felelet a gazdasági verseny minden megoldhatatlan kérdésére: mindenkit, a lemaradtakat is a legnagyobb, mert örök értékek bírására segít; felelet a kulturális törekvések minden lázas erőlködésére: az Isten kegyelmében megszentült lélek felülmúl minden elképzelhető és lehetséges külső, vagy akár belső kultúrát; felelet a nagy boldogság-fuga minden kielégíthetlenségére: elnyugtat az Istenben, boldogságunk szükséges és egyedül kielégítő tárgyában.

És mily vigasztaló! Az Isten országával szemben nincsenek kiváltságoltak és mellőzöttek. — A tudatlan egyszerű lélek, a beteg, elesett ember, a nyomorral küzdő koldus ép úgy részese lehet, mint a lét és a múlt titkait ismerő tudós, az erejében győzedelmeskedő hős, a földi javakban bővelkedő, üdvösségesen sáfárkodó milliomos.

Az Isten országára mégis legnagyobb szüksége a papnak van: ő az Isten országának építője és magán keresztül épít. Ha nem hordozza magában az Isten országát, már nem építője ennek, hanem lerontója.

Miatyánk, legyen meg bennünk a te országod!

Az Isten országa el is veszhet. — Az Isten országának alapját mindenegyes ember lelkében a keresztség veti meg. Átala jön létre a lélek és Isten között az istengyermekség kegyelmi közelsége. Kicsi gyermek és mily nagy Isten-ország! A kegyelem hordozza, az ártatlanság védi. Vajha mindig így maradna! akkor mindig bennünk volna az Isten országa: „*Ilyeneké a mennyek or-*

szága.” (Mt. 19, 14.) Olyan szépség ez, amelynek mását sem a természet, sem a művészet nem képes előállítani.

Az eredeti bűn óta azonban az ember a jó és rossz tudására nő és, sajnos, igen sok esetben az ártatlanság rovására. Igen, mert ha a tudással szemben nem erősödik a jóakarát, a tudás által felkeltett vágyak és ösztönök, mint gátját-szakított vizek, ragadják magukkal a lelket a bűn örvénye felé... Az első súlyos bűn lélekzuhanásában nemcsak az ártatlanság vész el, hanem az Isten országa is. Ezért kell a növekvő emberben az Isten országának őrizetét nem az öntudatlan ártatlanságra, hanem az Istent-szerető jóakaratra: az aszkézisre bízni.

Az első súlyos bűn a lélekben nagy országomlás: az Isten országának összeomlása. De nem az Isten lesz általa hontalan, hanem a lélek. Mint otthonát, hazáját vesztett száműzött bolyong aztán a teremtmények között élővizek forrását keresve, de csak kiégett tüzek hamurakását találja. Igen, mert kegyelem nélkül, Isten nélkül hiába minden vigasz, öröm nélkül vész el a lélek. Míg Babilon vizeinél ül sírva a lélek, az elveszett Sionra visszaemlékezik és nincs kedve hárfát pengetni. *„Hogyan énekeljünk idegen földön éneket az Úrnak?”* (Zsolt. 136, 1—4.) Azért jó, ha a lélek mielőbb ráeszmél: *„A töredelmes és alázatos szívet az Úr meg nem veti.”* — Kegyelmet ad, hogy *„ismét felépüljenek Jeruzsálem falai”*. (Zsolt. 50, 19. 20.) A bűnből a töredelem vezet mindig életre, Istenhez, és így mindig újra épül a lélekben az elveszett Istenország.

Az első bűnnél megrendítőbb katasztrófa a szokássá lett és a megszokott bűn. Szokássá lesz a bűn, ha valaki ismételten ugyanazon bűnbe esik vissza. Megszokott lesz a bűn, ha valaki már meg sem érzi, hogy bűnt követett el; ha a bűnbánat forrásához is csak úgy járul, mint ki szennyesét mossa, hogy utána legyen mit újra beszenyyezni. Itt már nem fáj a bűn, pedig ha nem fáj már, csakhamar örömmé lesz. Jaj a bűnben örömet-lelőnek! Számára nem épülhet újra az elveszett Istenország.

„Irgalmazz nekem Uram, a te nagy irgalmasságod szerint... töröld el az én gonoszságomat.” (Zsolt. 50, 1.)

Az Isten országát növelni kell. — A királyi zsoltárosban is összeomlott az Isten országa... De hamar fel is épült! Neki fáj a bűn és nem volt nyugta, míg alázatos és törődött szívvel el nem nyerte Isten bocsánatát. Erről a lelket új életre keltő szent nyugtalanságról maga tesz vallomást: *„Gonoszságomat ime én elismerem, és az én bűnöm szemem előtt lebeg szüntelen.”* (Zsolt. 50, 5.)

A bűn lélektanához tartozik, hogy a bűnös lélek nem szeret visszagondolni elkövetett bűneire. — Az elkövetett bűnökre bizonyos szempontból nem is jó visszagondolni, sőt bűn is lehet a reájuk visszagondolás. Vannak a bűnnek kérődzői, akik újra és újra visszaidézve elkövetett bűneiket, ismét átéli azokat. Ezek bár sokan vannak, mégis époly elfajulásos esetek, mintha a táplálkozás terén válna kérődzővé az ember. A normális ember lelke inkább szeretné feledni, emlékezetéből kitörölni bűneit: megalázva érzi magát általuk. Ha aztán utána enged ennek az idegenkedésnek, aminek lényege a góg, és narkotizálni kezdi büntudatát, nem juthat el a megtérésig: Isten országa összeomolva marad benne. Azért bizonyos értelemben vissza kell gondolni az elkövetett bűnre: nem szabad elfeledni. Ez a visszagondolás a lélek arcába kergetheti a vért. A lélek elpirulása a bűn miatt mindig jó jel: ott még van szeméremérzet, van becsületesség, van nemesebb ambíció is. — A visszagondolás a bűnre sokszor megrendíti a lelket. Ez a megrendülés azonban csak akkor lesz a megtérés kezdete, ha nem tesz tehetetlenné, csüggedésben elenyedtté.

A királyi zsoltáros megrendült bűnének víziójától, de megrendüléséből nem csüggedés, nem is csak meddő bánat, hanem szent elégtételvágy fakadt. És ez époly szent nyugtalansággal töltötte el, mint előbb a büntudat. Vágyva vágyik a megigazulás után: *„Tiszta szívet teremts belém én Istenem!”* — De ugyanakkor apostoli

elhatározást is tesz: „*A te utaid ismeretére tanítom majd a tévelygőket, hogy Hozzád térjenek, kik gonoszok.*” (Zsolt. 50, 12. 15.) Ez az elégtételvágy segítette őt az Isten országának újraépítésében — saját lelkében, és sarkalta az Isten országának növelésére — mások lelkében.

A bűn, az Isten országának összeomlása rendítsen meg lelkünkben, keressünk megigazulást a szentgyónásban, gyónásunk legyen nagyon őszinte, mert mennél őszintébb, annál alázatosabb és mennél alázatosabb, annál kedvesebb elégtétel lesz Isten előtt. De ne érjük be ezzel az elégtétellel! Elégtételünk ne legyen csak az Isten országát saját lelkünkben építő bánkódás, hanem legyen az Isten országát másokban is növelő apostolság. Igen, mert az Isten országának növekedni kell. Az Isten Szíve vágya ez. Emberré lett, tanított, csodákat művelt, szenvedett, meghalt, hogy győzedelmeskedve a halálán megcáfolhatatlan tények alapján kijelenthesse: „*Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön*” (Mt. 27, 18.); övéinek pedig diadalmas programmul írhatta elő: „*Elmenvén, tanítsatok minden népet.*” (Mt. 27, 19.) „*Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek.*” (Mk. 16, 15.) És kiknek szól elsősorban az Isten országa növelésének eme isteni küldetése, ha nem azoknak, akikben az Isten országa már felépült és még inkább azoknak, akikben összeomlott és Isten végtelen irgalmából újraépült. A szeretet, a hála, az elégtétel vágya — minden, sarkalja őket e küldetés teljesítésére.

Az Isten országa a lélek Isten-közelségében rejlik és növekszik. Azért van kiterjedése és van fokozata. Ha tehát növelni akarjuk, legyünk rajta, hogy mennél több lélek jusson általunk az Isten közelébe és mennél közelebb. Így fog aztán növekedni az Isten országa sokaságban és szentségben és virágos lesz erényekben. Főlétes ország, ahol nem a gazdagság és a hatalom, nem a diplomácia és az erőszak érvényesül, hanem az alázat

és a tisztaság, az engedelmesség és a hűség, a szelídség és a jámborság, a szeretet és az áldozat...

Mindnyájan, akik megismertük az Istent, akiknek lelkében felépült és különösen, ha újraépült az Isten országa, érezzük indítatva magunkat erre a munkára, ebben állandósuljon túl minden érzelmi hullámmáson szeretetünk, megtérésünk.

Mennyi alkalom reá! A tulajdonképeni papi munkán kívül is! Az édesanya imára kulcsolja gyermeke kezét; a hitves nem lesz büntársa férjének, — apostola, őrangyala lesz; a jóbarát nyíltan mondja barátjának: bűn, amit teszel, én nem megyek veled; a hivatalfőnök maga teszi, amit alkalmazottaitól kíván és azt teszi, amit az Isten kíván; a munkaadó nemcsak bérrel fizeti munkásait, hanem a bérrel megbecsüli munkásai emberi méltóságát is; az orvos, mielőtt kezébe venné a gyógyító kést, nem feledkezik meg a beteg lelkének gyógyításáról sem; a művész nem engedi, hogy képzelete szárnyai eltakarják az örök eszményeket; az államvezetők törvényt, rendet biztosítanak az ország integritásáért, de ennek biztosítékát a lélek integritásában látják... mindmegannyi alkalom az Isten országának növelésére. — Legyen valaki pap, vagy nem pap, ha igaz keresztény, érezze szent kötelességének, hogy növelje az Isten országát azok között is, akik a megváltás kegyelmét nélkülözve sötétségben bolyonganak és a halál árnyékában ülnek. Imádság, áldozat, tett, élet ezért soha sem lehet sok, mert ez az Isten szívügye. — És ne feledjük azt sem, hogy az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlása szerint nyílik meg számunkra, vagy zárul be előttünk az Isten örök országa: „*Jöjjetek Atyám áldottai... Távozzatok tőlem, átkozottak...*” (Mt. 25, 34—46.)

Ha aztán azt látjuk, hogy munkánk nyomán növekszik az Isten országa, ne féltékenykedjünk egymásra, még akkor sem, ha míg általunk növekszik az Isten országa, mi kisebbedünk, sőt akkor sem, ha közben azok, akik kicsik voltak, fölénk nőnek.

EGY AKARATON AZ ISTENNEL

*Legyen meg a te akaratod, miképen
mennyeben, azonképen itt a földön is!*

Az Isten mindig jót akar. — Az Isten akaratja tulajdonképpen maga az Isten, mert Istenben csak észbelileg különböztetünk meg akaratot és lényegét, tényleg e kettő egy. Az Isten lényege pedig a végtelen jóság, szépség, tökéletesség. Ha tehát teljesül az Isten akaratja, ez a végtelen jóság, szépség, tökéletesség érvényesül kifelé; ha pedig mi teljesítjük az Isten akaratát, mi leszünk e végtelen jóságnak, szépségnek, tökéletességnek részesei és részesülnek benne általunk mások is. — Oh mily szép volna az élet és milyen boldog az ember, ha mindenben és mindenkiiben — kultúrában és erkölcsben — teljesülne az Isten akaratja!

Amikor az Isten akar, mindig ezt a jót akarja. Nem akarhat rosszat, lényege a jóság.

Tökéletességünk, boldogságunk legfőbb érdeke, hogy teljesítsük az Isten akaratát.

Az oktalanság, a szenvedély elvakultságában kívánhat csak mást az ember, mint amit Isten akar, helyezkedhetik szembe az Istennel. Csak így történhetik meg, amiről a példabeszéd szól, hogy gyűlölik Őt, mondván: „*Nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék.*” (Luk. 19, 14.)

Rómában a Palatinus oldalán állt Caligula palotája. Hatalmas nagy épület lehetett, ma csak nagy rom. Benne élt és uralkodott a góg az önkény, a szenvedély. Ma, ha meleg nyári napokon folyosóin és termeiben járunk, undok döglegyek raja rohan az emberre. Én szimbólumot láttam benne. Méltó szemléltetője ez az egész el-

éktelenkedett palota az Isten akaratával szembehelyezkedő ember akaratának. Minden, ami ellenkezik az Isten akaratával, lehet külsőleg még oly nagy és csillogó, osztozik előbb-utóbb e palota sorsában.

Az ember akarata szereti a széles utakat, de ezek romlásba visznek. Az Isten akarata szeret keskeny úton vezetni, de ez mindig magasba visz, mindig üdvösségre vezet. Az ember akarata szereti a szabadságot, de szabadságában legtöbbször elpusztul. Az Isten akarata szeret korlátokat emelni az ember szabadsága elé, de ezek mindig magasba segítő karfák, hathatós „sursum cordák”. Az ember akarata szereti a földieket: a láthatót, az ideigvalót és rendszerint csak későn döbben rá, hogy ezeket a rozsdá megemészti, a lopók ellopják. Az Isten akarata szereti elszakítani az embert a földiektől: emberektől és kincsektől, hatalomtól és gyönyörtől, de százannyit ígér és ad mindenért és ráadásul adja az örökéletet. (Mt. 19, 29.)

Vajjon Isten akarata, vagy a mi emberi akaratunk érvényesül-e életünkben, gondolkozásunkban, beszédünkben, cselekedeteinkben, hivatásunk megválasztásában, munkánkban és vállalkozásainkban? Az öröm és a szenvedés óráiban eszünkbe jut-e az Isten akarata? Imádságainkban és kísértéseinkben helyesen mondjuk-e: „*Legyen meg a te akaratod!*”

Ma, amikor a sokféle eligazodási lehetőség mellett olyan sok a helytelen eligazodás; amikor a helytelen eligazodás következtében olyan sok nagyrahivatott lélekből lesz tékozlófiú és sokan tékozolják el atyai örökségüket hitben és hivatásban, alázatban és tisztaságban, békességben és szeretetben, önmegtágadásban és kegyelemben az anyagiság, a testiség, az evilágiság szeretői-vel, felette időszerű az engedelmesség az Isten akaratával szemben. Annyiban mentjük meg keresztény kultúránkat és a keresztény jövőt, amennyiben magunkat is és a ránk bízott generációt is engedelmességre neveljük.

Nekünk is, miként a keresztes lovagoknak adjon ih-

letet, lelkesedést, kitartást az élet változatai és nehézségei között e gondolat: Isten akarja!

Hitünk legyen meggyőződés: valahányszor az Isten akaratát teljesítjük, tökéletesedésünket és igazi boldogságunkat biztosítjuk.

Amikor az Isten nem akar. — Az Isten azonban nem mindig és nem mindent akar. Sok mindent csak megenged a természetben is, az erkölcsben is. Miért? Nem azért, mintha nem tudna mindig és mindenütt akarni, hanem, mert ennek vagy annak megengedésével nagyobb jót céloz. — Sokszor az Isten fiai közé oda áll a sátán is és ilyenkor Jób szenved és szemétdombon ül... Imánk és életünk tartalmán ilyenkor se változtassunk. Mondjuk, éljük csak tovább: „Legyen meg a te akaratod!” Vagyis: Atyám a mennyben, adj nekem erőt és én erős akarok lenni e megpróbáltatás elviselésére; adj türelmet és én türelmes akarok lenni, míg eltelnek a te látogatásod napjai... Míg aztán így imádkozunk és élünk, higgyük is, hogy az Isten nem szűnt meg atyánk lenni; hogy úgy a fizikai, mint a morális rossz megengedésével javunkat akarja. Azt akarja, hogy a fizikai rosszból: a szenvedésből, a veszteségből, érdemeink növekedjenek; hogy a morális rosszból: elkövetett bűneinken keresztül, mi növekedjünk alázatban, bizalomban, hűségben, hálaadásban, minden erényben. Igen, hogy így, miként az első bűn „felix culpa” lett, „*quae tantum et talem meruit habere Redemptorem*” úgy a mi bűnünk is az legyen és belőle üdvösségünk fakadjon.

Isten ezért engedi meg a szenvedést és a bűnt és amíg mi szenvedünk, amíg kísértésben küzdünk és tusakodunk, szeme rajtunk pihen... Rajtunk pihen a Legfőbb Úrnak, az Örökkévalóság Királyának, a mi mennyei Atyánknak szeme! — Mily felemelő tudat! Azért nagyon szépen, nagyon türelmesen, nagyon nemesen kell elviselnünk a szenvedést; nagyon bátran, nagyon határozottan kell küzdenünk a kísértéssel. De

nyugodtan is, mert nem vagyunk egyedül, velünk az Isten, velünk a mi mennyei Atyánk. Így mindig kiálljuk szenvedésben és kísértésben a hűség próbáját.

Amikor nem látjuk, hogy az Isten mit akar. — „Istent soha senki nem látta” (Ján. 1, 18.) — mondja az Apostol. Ez néha érvényesül az Isten akaratának közlésében, kifejeződésében is: nem látjuk, hogy az Isten akar.

Az Isten tényleg, amikor akar is, nem mindig közvetlenül, a legtöbbször csak közvetve akar. Közvetlenül akart, midőn kimondta a teremtés „legyen”-jét; mikor villámlás és mennydörgés között kőtáblára írta tízparancsolatát; amikor beleszól a természet és történelem folyásába; amikor csodák útján nyilatkozik és parancsol. Ritkán, nagyon ritkán akar közvetlenül. Közvetve annál gyakrabban akar. Közvetve akar minden törvényes hatalmon, minden törvényes tekintélyen keresztül: „Nincs ugyanis hatalom, csak az Istentől.” (Rom. 13, 1.) Istentől való hatalom a pápáé az egyházban, a királyé az államban, a szülőké a családban, az előjáróké a közületekben... Ha ezt nem akarom elfogadni, kifelé nem történik semmi, befelé azonban, anélkül, hogy kifejezetten akarnám, már forradalmár vagyok. A mennyei Atya gyermeke forradalmár! — Ily elfajulást nem szabad megengedni semmiképpen.

Igaz, nehéz, sokszor igen nehéz nem forradalmárnak lenni. Különösen, mikor Mózes székében farizeusok ülnek (Mt. 23, 2.); amikor igazságtalanság ér az igazság képviselője részéről; amikor úgy látszik, hogy nem jó az intézkedés, helytelen a parancs, hogy mi jobban tudnánk...

Krisztus, a mi Megváltónk meg akarja könnyíteni, ami ebben nehéz és utasít és magyaráz és megvilágosít. 1. Amikor Mózes székén farizeusok ülnek: „Ami mondanak nektek, tartsátok meg és tegyétek; de tetteik szerint ne cselekedjete.” (Mt. 23, 3.) Övék a felelősség, miénk az érdem, a Gondviselés rajtuk keresztül vezet.

2. Igazságtalanság is érhet az igazság képviselői részéről. De miért? Csak azért, hogy kivilágoljanak a szívben rejtőző gondolatok. Ilyenkor tűnik ki, mit rejteget, ha öntudatlanul is, a szívünk: alázatot-e vagy kevélységet, lelkierőt-e vagy kislelkűséget, hitet-e vagy rövidlátó emberi okoskodást? — 3. Az is igaz, mi sokszor ezt is, azt is jobban tudnánk, mint aki parancsol, mint aki intézkedik. Jobban tudnánk, de még sem tudjuk olyan jól, mint az Isten, aki így akar és intézkedik közvetve, mert Ő látja előre a jövőt és jobban szeret minket, mint ahogy mi szeretjük magunkat. Mi most jobban tudunk sok mindent, később belátjuk, hogy mégis jobban tudott mindent az Isten.

Ennek hite, ennek átélése és kiélése az Egyház erejének titka, de a mi boldogságunk és békénk alapja is. — Mit érünk vele, ha nem hisszük, ha nem éljük? Leszünk kritizálók, lázadók, kesernyések, de boldogok soha. Higgyük és éljük élettél. — „Az igaz hitből él.” (Hab. 2, 4. — Rom. 1, 17.) — Akarjunk, de helyesen akarjunk boldogok lenni!

Quid erit nobis? — Az Isten akaratának feltétlenül, élő hittel átadhatjuk magunkat, de emellett még mindig felmerülhet lelkünkben a kérdés: „*Mi lesz velünk, Uram?*” — „*Quid erit nobis?*” — E kérdés felmerülése egészen természetes. Az apostolokban is felmerült, miután odahagytak mindent: apát, anyát, testvért, hitvest, házat, jólétet. „*Ime mi elhagytunk mindent, és követünk téged; mi lesz hát velünk — mit fogunk tehát kapni?*” (Mt. 19, 27.) Bennünk is felmerül és érdekel, — mi lesz velem, mit kapok, ha feltétlenül rábízom magamat az Isten akaratára: szürke napszámosa leszek-e az életnek, vagy ünnepelt irányítója? — a munka izzadsága fog-e gyöngyözni homlokomon, vagy a rang, a hatalom ragyogása fogja övezni? — diadalmas erőben járom-e végig az élet útját, vagy a szenvedések mankóján kell végig vánszorognom? — terveim, reményeim teljesülnek-e?

Ezt az érdeklődést is el kell nyugtatnunk az Isten akaratában...!

Ott leszünk boldogok, ahová az Isten akarata állít; abban leszünk nagygyá, amivé az Isten tesz és nem abban, amivé magunkat akarjuk feltolni. — Ha elmúlik felettünk az idő és belépünk az örökkévalóságba, nem azt fogják kérdeni tőlünk: elérted-e vágyaid célját? haladtál-e a ranglétrán? főember voltál-e vagy elfeledett, lenézett életrapszamos? faluban éltél-e vagy fővárosban? hanem: teljesítetted-e mindenben az Isten akaratát.

Az Isten akarata a mennyben az angyalok és üdvözültek seregében feltétlenül és hiánynélkül teljesül. — Teljesítsük itt a földön is szárnyaló készséggel, meggyőződéses hűséggel. Az Isten akaratának ilyen teljesítésében legyünk nagygyá és boldoggá — itt és odaát!

Ha az Isten akaratának ilyen teljesüléséért imádkozunk is csak, jól és eleget imádkozunk; hacsak az Isten akaratát teljesítjük is egész életünkön keresztül és mást nem is teszünk, szentek leszünk. — Minden lelki gyakorlat, minden erényes törekvés, az egész askézis és az egész életszentség célja tökéletesen imádkozni és élni e kérést: „*Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, azonképen a földön is!*”

A KENYÉR ÉLETBÖLCSELETE

*Életünkre szükséges kenyerünket add
meg nekünk ma!*

Testi életünk kenyere. — Az Isten, a mi mennyei Atyánk, akarata szerinti, tehát lelki életet élő embernek egyik legfontosabb és talán legnehezebb feladata is: összeegyeztetni a lelkiiséggel az anyagi lét szükségleteit.

Biztos, hogy nem feledkezhetünk meg testünkről sem. Nem feledkezhetünk meg, de az „Unum necessarium”-nak — az egyedül szükségesnek — az ezt megillető, tehát első helyen kell maradni.

Nehéz feladat! — Ideális kezdet után hányszor lett már a befejezés: anyagiakba merült élet, családapá, munkás, tisztviselő, pap, ember, akinek istene a has. (Filip. 3, 19.)

Fontos feladat! A kenyér képezheti életünk gondját és nagy felelősséggel terhelheti meg az életünket. Ha nincs kenyér, vagy kevés a kenyér, súlyos és sok lesz a gond: az ember háta belegörnyed, homlokára mély barázdákat szánt az aggodalom. A kenyér ugyanis nem nélkülözhető még ott sem, ahol bőven kerül más is a kenyér mellé, hát még ott, ahol a kenyérnek kell pótolni mindent. Ahol pedig van kenyér és bőven van, ott nagy felelősség lesz belőle. Felelősség azokkal szemben, akiknek nincs kenyerük, kevés a kenyerük. Az Isten az ember atyja marad akkor is, amikor a „nincs”-et és a „van”-t megengedi. Az ő gondolata ebben az, hogy a „van” segítse a „nincs”-et és így gyarapodjék az emberekben az egymás iránti szeretet (2. Tess. 1, 3.) és beigazolódjék szeretetük az Isten iránt. Avagy: „*Aki bírja e világ javait és szűkölködni látja testvérét és elzár-*

ja előle szívét: hogyan marad meg abban az Isten szeretete?” (I. Ján. 3, 17.) Igaz, az Isten gondolata a szegénység, és ezért „szegények mindenkor vannak” (Mt. 26, 11.), de nem az Isten akarata, hogy a szegénynek ne legyen kenyere. Végtelen gazdagság az Isten gazdagsága, azért az ember semmit sem adhat az Istennek. Az Isten maga helyett állította a szegényeket, hogy a bővelkedő embernek legyen kinek adnia azt, amit az Istennek nem adhat. Ezt az Isten várja, ezt az Isten követeli, ezt az Isten számonkéri: „*Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem nem cselekedtetek. — És ezek örök büntetésbe mennek...*” (Mt. 25, 45. 46.) Nagy felelősség ez a bővelkedő emberre, a társadalomra, az államra, az Egyházra nézve. És Páli Szent Vince úgy látja, hogy a szegények a mi uraink és kalaplevéve beszél csak velük...

A kenyér gondjából és felelősségéből tevődik össze aztán a nagy kenyérharc és ez a harc kemény és állandó. Minden más harc ebből indul és ezért van a múltban és a jelenben és lesz a jövőben is. Osztályharc, gazdasági harc, politikai harc, államok közötti harc végeredményben a kevés kenyér miatt és a több kenyérért van. És rajta keresztül egyensúlyozódnak ki a különböző erők, fejlődik a kultúra, boldogulnak a népek és üdvözülnek az egyes emberek. Tehát e harcon keresztül dől el az örökkévalóság kérdése is. Igen, mert e harcra is áll: „*A versenyző csak akkor nyer koszorút, ha szabályszerűen versenyez.*” (2. Tim. 25, 5.) — A szabályt az Isten gondolata diktálja...

A kenyérharcból győzedelmesen kell kikerülni az Isten munkaevangéliumának: „*Arcod verejtékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe, amelyből vétettél.*” (Gen. 3, 19.) Ez átokként hangzik, tényleg áldás, nagy örömhír, evangélium a bűnbeesés folytán céljátvesztett ember számára: új célt és tartalmat ad életének. Valóban evangélium és győzedelmeskednie kell

lankadatlan kitartásban, türelemben, az emberben Istent szolgáló önzetlen szeretetben, az ideigvalókon keresztül örökkévalóságot építő reményben és hitben. És elbukik mindaz, aki megtagadja ezt az evangéliumot és félreáll e harcból...

Diadalmas életbölcselet a kenyér bölcselete! De nagy bölcsesség kell megértéséhez és életté-éléséhez. *„Életünkre szükséges kenyerünket add meg nekünk ma!”* — Ebben benne van ez a bölcsesség. Az életünkre szükséges kenyér elég kenyér és a fölöslegből így másoknak is jut elég bőven. De igazi lelkiség nélkül ez nem sikerül. Azért lélekkel harcoljuk a kenyér harcát és éljük az Isten munkaevangéliumát! Dolgozzunk, szorgoskodjunk, de hagyjunk valamit az Istenre, a mi jószágos mennyei Atyánkra is! Eddig is mindig Ő gondoskodott rólunk: Ő áldotta meg munkánkat, Ő oltalmazta életünket. Mindnyájunktól kérdezheti: *„Szenvedtetek-e valamiben hiányt?”* (Luk. 22, 35.) Igazi hiányt nem! És a jövőben is így lesz. Így, mert mi sokkal többek vagyunk a verebeknél és a mezők liliománál. Milyen vidámak, milyen szépek, milyen erősek ezek! — A mennyei Atya gondoskodik róluk. Rólunk még inkább! Azért: *„Vesd az Úrra gondodat, s Ő majd gondoskodik rólad.”* (Zsolt. 54, 23.) — Dolgozzunk, szorgoskodjunk, de ne igényeljünk sokat. Ha az életünkre szükséges kenyér elég, akkor legyünk megelégedettek is vele; ha pedig a kenyér mellé más is kerül, legyünk mértékletesek, nehogy lelkünkéről megfélelkezve öltöztessük testünket bíborba és patyolatba és lakmározzunk minden nap dúsán, de morzsát sem juttassunk annak, aki pedig az asztalunkról lehulló morzsával is beérné... (Luk. 16, 19—30.) Azért: *Ne adj nekem se nyomort, se gazdagságot! Csak annyit adj nekem, amennyi elegendő.* (Péld. 30, 8.)

Dolgozzunk, szorgoskodjunk, de ne legyünk a testi vágyak embere. E vágyakban elgyengül a test és elvész a lélek.

Miatyánk, taníts meg e bölcseségre, hogy megtanulva szerinte éljek.

Kenyér a lélek életére. — Az ember szintézisében a meghatározó rész a lélek, az élet hangsúlya rajta van. És a lélek nem anyagi, mint a test. Bár képességeinek teljességét csak a testtel együtt fejtheti ki, a testtől külön is képes ténykedni és létezni. Gyökértelen az egész anyagi világban! Nem belőle való: és belőle megélni sem tudna. Az Isten közvetlen teremtésének eredménye, szellemiségében rokon az Istennel. Azért Isten nélkül nem tud élni; akár öntudatosan, akár öntudatlanul, de szüntelen vágyik az Isten után. Vágyik akkor is, amikor eltávolodik Tőle, amikor menekülni akar Előle. Valóban a lélek életének kenyere az Isten! Kenyere az igazságban, mely értelmét táplálja, kenyere a kegyelemben, mely akaratát tökéletes szeretetre lelkesíti, kenyere az Eucharisziában, mely Istennel egyesíti.

A lélek életét biztosító eme kenyér is gond és felelősség tárgya. De egészen másképp, mint a test életére szolgáló kenyér.

Nagy gond az igazság a tévedéssel, a kegyelem a bűnnel, az Isten a világgal szemben. Ettől a gondtól is barázdás lehet az ember homloka; nappalok lehetnek éjtszakává és éjtszakák nappalokká oldogatásában. E gond azonban soha sem tör össze, soha sem sujt porba, hanem mindig felemel: a lélek benne tisztul meg, vele emelkedik a mulandók fölé, lesz igénytelen a test életére szolgáló kenyérral szemben — gondtalan lesz.

A lélek kenyérének gondjában megoldódik és megszentül minden más gond.

Mennél inkább átadjuk magunkat e kenyér gondjának, annál kevesebb lesz a gondunk és annál szentebbek leszünk mi.

Nagy felelősség a megismert igazság, a lelkünkben kigyúlt kegyelem, a velünk egyesült Isten. A megismert igazságot nem hagyhatjuk cserben: meg kell vallanunk — olykor életünk árán is. A lelkünkben kigyúlt ke-

gyelmet nem tékozolhatjuk el, de nem is rejthetjük a földbe: védenünk kell a kísértésekben, kamatoztatnunk kell erényekben. Különben elvételük tőlünk az is, amink lenni látszik. (Mt. 25, 29.) A velünk egyesült Istennek szívünk nem lehet a sírja: több életet kell fakasztanunk belőle magunkban és másban a szeretet cselekedeteivel, mert azt akarja, *„hogy életünk legyen és minél több legyen.”* (Ján. 10, 10.) Különben bennünket is leront, mint a sirt, melybe Arimai József és Nikodémus zárták. — De a felelősség vállalásában könnyű lesz a test életére szolgáló kenyér felelőssége: az Isten ereje lesz bennünk és nemcsak úzni, hajtani fog: dolgozz, tégy sok jót, mert *„eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik”* (Ján. 9, 4.), hanem magával fog ragadni is, mint sebes ár, mint száguldó szélvihar és *„mi mindent meg tudunk tenni abban, aki nekünk erőt ad”* (Filip. 4, 13.), mert nem mi dolgozunk és munkálkodunk, hanem Isten kegyelme velünk. (I. Kor. 15, 10.)

A lélek kenyere felelőségének tudatában megváltódunk minden más felelőségtől.

Mennél inkább vállaljuk e felelőséget, annál lelkebbben és örömebbben viseljük más felelőségünket és főleg az élet felelőségét, annál inkább Isten fog élni mibennünk.

A lélek kenyérének gondján és felelőségén keresztül szintén kialakul a harc: a lélek kenyérharca. Az igazságnak, a kegyelemnek, az Istennek győzni kell a lélekben, úgyhogy a lélek győz az igazságban, a kegyelemben, az Istenben. De minő ellentétes erőkn keresztül! Ellenkezik a test, mást akar a világ és újra-újra támad a sátán. Ez a harc az önmegtágadás síkján dől el. És győzni csak az tud, aki le tudja győzni önmagát.

Diadalmas életbölcselet a kenyér bölcselete. A lélek életét biztosító kenyéré is! De nagy bölcsesség kell megértéséhez és életté-éléséhez. *„Aki szereti életét, elveszíti azt; és aki életét gyűlöli e világon, örök életre örzi meg azt.”* (Ján. 12, 25.) Az anyagin, az elmúlón

túl a természetfölöttibe néző lélek bölcsesége ez! Belőle fakad saját magunk legyőzésének vágya és lelkesedése. De okos mérséklés is! Legyőzzük, de fel nem adjuk magunkat. Legyőzzük magunkat, hogy magunkat erősebben, eredményesebben állíthassuk és legyőzve magunkat, szeretjük az életet, a fejlődést, a haladást, a kultúrát, a tettet, az alkotást, az embert és mindenben önmagunkat és mindent az Istenben.

Dolgozzunk és szorgoskodjunk, de legyünk a lelki vágyak embere. E vágyakban fegyelmezett lesz a test, könnyű lesz elviselni és legyőzni, a lélek pedig diadalmas lesz és üdvözl.

Miatyánk, kegyelmeddel szítsad bennem a lélek vágyait. Te légy az én bölcsességem, a te szereteted legyen az én életem.

A „*ma*” *nem mindig ugyanaz.* — Az isteni Megváltó arra tanított, hogy a testiünk és lelkiünk életét biztosító kenyeret mára kérjük: „*Add meg nekünk ma!*”

A testnek is, a léleknek is megvan a maga „*má*”-ja. „*Ma*” van a testre nézve, amikor a munkanélküliség, a sorscsapások, a betegség elveszi a kenyeret, amikor nincs kenyér és mint sipogva tatógó madárfiókák sírnak a gyermekek, sorvad a hitves és szótlan panasszal merednek az üreskezű kenyérkereső elé az elaggott szülők... De „*ma*” van a testre nézve akkor is, amikor megtelnek a csűrök és új magtárakat akar építeni a gazda; amikor a dúsan terített asztalhoz muzsikát szolgáltat a siker, a nyereség, a nemvárt többlet...

Milyen más az egyik és milyen más a másik „*ma*”! És minden „*má*”-nak meg kell érteni jelentőségét, követelő szavát, haladékat nem tűró parancsát: *tűrjél! bízzál! adj! segíts!*

„*Ma*” van a lélekre nézve, amikor kételyek merítik sötétségbe az értelmünket, amikor kísértések korbácsolják fel a vérünket, amikor Istentől elhagyatva érezzük magunkat és megvertnek látjuk az életünket... De „*ma*” van a lélekre nézve akkor is, amikor a hit fák-

lyája lobog a lelkünkben és világossága mellett értelmünk lát az araszos lét határán túl is — a végtelenbe; amikor a kivívott erény, mint virágos mezők illata gyönyörködteti a szívünket és úgy érezzük, hogy mi sem tudunk már vétkezni, miként az Isten angyalai; amikor az Isten nemcsak szállást vesz nálunk (Ján. 14, 23.), hanem engedi, hogy a csepp elmerüljön a tengerben: lelkünk az ő vigasztalásainak édes mélységeiben és mi érezve: „*Mily édes az Úr*” (Zsolt. 33, 9.), az őszinte istenszeretet lelkesedésével kérjük: „*Ki szakít el minket szeretetétől? nyomorúság vagy szorongatás? éhség, meztelenség, veszedelem vagy üldözés, vagy kard?*” (Rom. 8, 35.) És meg vagyunk győződve, hogy semmi sem képes!

Milyen más az egyik és milyen más a másik „ma”! És minden „má”-nak meg kell érteni jelentését, követelő szavát, haladékot nem tűrő parancsát: küzdj, mutasd meg hűségedet! ha igaz vagy, légy még igazabb, és ha szent vagy, légy még szentebb! (Jel. 22, 11.), add nekem egészen magadat, hogy lehessenek a te igen nagy jutalmad! (Gen. 15, 1.)

A testnek is, a léleknek is így váltakozik a „má”-ja. De miért csak a „má”-ra tanít gondolni Krisztus, pedig olyan jó volna, ha elraktározhatnánk a kenyeret testünk és lelkünk számára a bőség idejéből a nincstelenség idejére?

A takarékoság és előregondoskodás erény és Krisztus akarja, hogy ez ékesítse a megváltott embert is. De méginkább akarja azt, hogy a megváltott ember Istenre hagyatkozó ember legyen. Ember, aki minden pillanatban kész számotadni a kenyérről, tudva, hogy „*aki a márt megadta, a holnapot nem ígérte meg.*” „Az Úrnak napja úgy jön el, mint éjjel a tolvaj.” (1. Tessz. 5, 2.) Ember, aki Istenbe vetett bizalmában mindig derülátó istengyermek, mert testiekben és lelkiekben egyaránt elve és életbölcsélete: „*Elég a napnak a maga baja, a holnapi nap majd gondoskodik magáról.*” (Mt. 6, 34.)

vagyis: majd gondoskodik rólunk újra és ismét újra az Isten.

A „ma” mint időtartam nem tíz perc, nem is tíz év, de 24 óra: elég rövid és elég hosszú idő. Olykor röppülnek az órák és mi marasztalni szeretnők valamennyit, máskor örökkévalóságnak tetszenek nemcsak az órák, hanem a percek is és mi tolni szeretnők az óramutatót. A kenyeret mérjük mindig a „ma” eme óráihoz! A test életére szükséges kenyérben legyünk mértékletesek és éljünk vele beosztással; a lélek életét biztosító kenyér élvezetében legyünk állhatatosak és soha be nem telők.

Nemcsak testi kenyér és nemcsak lelki kenyér emberi életünk tápláléka! A testi és lelki kenyérből táplálkozva mindennap, így kellő testi és méginkább lelki erőt biztosítva tegyük meg mindennap a „ma”-nak megfelelő életutat, míg nem feljutunk az élet Horeb-hegyére. (3. Kir. 19, 8.)

BOCSÁNATKÉRÉS MEGBOCSÁTÁSSAL

És bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétetteknek!

Az Isten megbocsát. — A bűn mindig Isten végtelen megbántása. A vétség nagyságát ugyanis mindig annak méltósága határozza meg, aki ellen a vétség irányul. Az Isten pedig a végtelen szentség, mindennek legfölségesebb alkotója és ura. Azért Isten végtelen megbántása minden bűn: kicsi és nagy bűn egyaránt.

Ha a porszem le akarná dönteni az Alpok sziklafalát; ha a vízcsepp ki akarná szorítani helyéből az Oceánt, mily nevetséges vakmerőségnek tartaná ezt mindenki. Pedig ennél is nagyobb vakmerőség, mikor a parányi ember mintegy szemébe vágja a Végtelennek, az Istennek: Nem akarom, amit Te akarsz! Nagyobb lázadás ez, mintha a természet atomjai tagadnák meg az engedelmességet a természet törvényeivel szemben. Nagyobb, mert az ember az atomnál is kisebb az Istenhez képest.

Hogy mer hát mégis vétkezni az ember? Mer, mert nincs az emberhez fogható vakmerő lény az egész mindenségben. Vakmerőségénél csak hálátlansága nagyobb: Istentől nyert szellemisége tudatában lesz vakmerő és lázadó.

A pogány mitológiában villámokat szór haragjában az isten; a próféta pedig látja:

*„Az Úr szava cédrusokat tördel,
Tüzes lángokat szór az Úr szava.” (Zsolt. 28, 5. 7.)
„Rettenetes vagy te, ki állhat ellened,
Ha haragod felgerjed.” (Zsolt. 75, 8.)*

E meggyőződés alapján joggal kérdezhetjük: hogy merhet a bűnével Isten ellen fellázadt ember bocsánatért esdeni a haragvó Istenhez? Nem lesz ez vakmerőségénél nagyobb elbizakodottság?

Az istenfogalom nemcsak az erő, a hatalom, hanem a jóság foglalata is. A Moloch, a Jupiter tonans, nem az igazi istenfogalom, hanem az igazi istenfogalomnak eltorzulása csak. Az igazi istenfogalmat a tékozlófiút hazaváró atya fejezi ki, aki bár mindenható Isten, de mindenhatóságát főleg abban érvényesíti, hogy könyörül és irgalmaz. (Pünk. u. 10. vas. Oratio.) Ehhez az Istenhez, mert megbocsátó jóság Ő, merhet bocsánatért esdeni az Őt bűnével megbántó ember, mert ez az Isten csak addig haragvó bíró, míg az ember megátalkodott bűnös. Mihelyt a bűnös ember töredelemmel közeledik feléje, Ő megelőzi jóságával és magához emeli megbocsátásával. Ezzel az Istennel szemben a bizalom soha sem lesz elbizakodottság!

Ha többé-kevésbé mindnyájunkra is áll a szent-ágostoni szemrehányás: „*Tantulus puer et tantus peccator*” — már kis gyermekkorunk óta nagy bűnösök vagyunk — merjük mindig bizalommal Istenhez emelni elesettségünkben kezeinket és bűneink tudatában alázasan eléje önteni esdő könyörgésünket: Miatyánk, Te ismersz engem, ismered gyarlóságomat, mely minden ember gyarlósága. Te mérlegeled megterheltségemet, mely minden ember terhe. Te tudod, mit jelent embernek lenni és tudod azt is, hogyha nem emelsz fel, mi nem tudunk felkelni. Elestem, de bűnömben érzem, Te életem vagy és nélküled nem élhetek. Életemhez életemért könyörgök azért: bocsáss meg nekem, mert életemnél jobban szeretlek Téged. — Az Isten megbocsát! — A töredelmes, alázasos szívet Isten nem veti meg. (Zsolt. 50, 19.)

„*Ha bűneitek olyanok is, mint a skárlát,
Fehérek lesznek, mint a hó;*”

*És ha olyan vörösek is, mint a bíbor,
Fehérek lesznek, mint a gyapjú.” (Iz. 1, 18.)*

A bűnt azonban nem elég csak megbánni! A bánat nem igazi és azért nem segít megigazulásra, ha nem hiszünk a megbocsátásban. Azért nemcsak bánni a bűnt, hanem hinni és bízni és remélni is. *„Hiszem a bűnök bocsánatát!”* A nyugtalanság, a kételkedés: vajjon megbocsátott-e az Isten? — az Isten jóságának kétségbevonása, azért az Isten megsértése. A kislelkűséggel mindig az ösgonosz kísért új bűnre. És hányan követték már el a bűnt, melyet megsirattak, mert míg bizalom nélkül bánkódtak, bánatukban kísértéssé elevenült és újra győzött a megsirattott bűn.

Csak aki őszinte, alázatos szívvel bánja bűnét, nyer bocsánatot Istennél; csak aki bízik az Isten bocsánatában, tudja teljesíteni a Megváltó penitenciáját: *„Menj el, és többé ne vélkezzél.”* (Ján. 8, 11.)

Az ember nem mindig akar megbocsátani. — Emberi gyarlóságunk fokmérője: *„Az igaz is hétszer botlik napjában.”* (Péld. 24, 16.) Emberi bűneink pedig oly súllyal esnek Isten végtelen igazságosságának mérlegére, hogy csak az Isten végtelen irgalmassága képes kiegyensúlyozni. Azért minden ember — a legnagyobb szent is elmondhatja:

*„Az Úr irgalma az, hogy el nem veszünk,
Mert irgalmassága meg nem szűnik.” (Thren. 3, 22.)*

Valóban: Isten irgalmasságából élünk! — Méltó és jogos tehát, hogy irgalmas szívűek legyünk mi is embertársainkkal szemben. Az Isten ezt az irgalmas-szívűséget várja az embertől, valahányszor ez irgalomért esd Hozzá. Sőt ezt állítja irgalmas bocsánata feltételül: megbocsátok, amint te is megbocsátol. És nagyon megfontolandó: isteni Megváltónk eme feltétel felállítását saját szánkba adja. Erre hivatkozva kell kérnünk Isten bocsánatát: *„Miképen mi is megbocsátunk az ellenünk*

vétetteknek”, hogy aztán, ha nem mondanánk igazat, Isten mondhasza nekünk: „*Gonosz szolga! minden adósságot elengedtem neked, mivelhogy kértél engem; nem kellett volna-e tehát neked is könyörölnöd szolgatársadon, mint ahogy én is könyörültem rajtad?*” (Mt. 18, 32. 33.) Ne legyünk soha evangéliumi gonosz szolga, akinek 10 ezer talentumot engedett el ura; aki irgalomból él, szolgatársát pedig fojtogatja néhány denárért. Különbösen úgy is járunk, mint az járt: átadatunk a bűnhődést megtorló „poroszlóinak”. „*Igy fog cselekedni mennyei Atyám is veletek, ha meg nem bocsáttok, kiki az ő atyjafiának, szívetekből*”. (Mt. 18, 35.) — Ne mérjünk soha kétféle mértékkel: magunknak elnézéssel, másoknak belátástalanul.

Aki nem tud szívből megbocsátani, annak tekintetéből nem sugárzik a mennyei Atya gyermekének jósága, az istengyermek legfőbb ismertető jegye. Nem, mert szívében trónt emelt magának gögből az ösgonosz. — Göögös vagy, azért nem tudsz megbocsátani! — Hogy érzelmeinket nem tudjuk a megbántás után máról-holnapra megváltoztatni, lehet és természetes, de a megbocsátáshoz ez nem is szükséges. Ehhez elég, ha akaratunkat igazítjuk az Isten akarata szerint erőtvéve érzelmeinken. Utána lassan érzelmeink is megváltoznak.

De mikor nem tudok feledni — mondhatja valaki. Kétféleképpen lehet feledni: úgy, hogy elmosódik lelkünkben valamelyik képzet és úgy, hogy nem gondolunk rá többé valamire. Az előbbi nem tőlünk függ, az utóbbi mindig csak tőlünk. — Megváltónk, a mi isteni példaképünk a keresztyötrelmei között gyilkosaiért imádkozik: „*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek*.” (Lk. 23, 34.)

Mennél inkább nehezünkre esik a megbocsátás, annál nagyobblelkűségre vall, ha mégis megbocsátunk. A sértés, a megbántás nagysága mutatja lelkierőnk és önlegyőzésünk nagyságát a megbocsátásban. — A szentek önmagukban ostorozták mások bűneit!

Nagyon szépen hangzik a Comte-féle altruizmus jelmondata: „*Vivre pour autrui!*” De amig csak élni tudunk másokért és nem tudunk másokat elviselni, másoknak megbocsátani, nem vagyunk igazi altruisták: nem vagyunk keresztények — Krisztus igazi tanítványai. — Krisztus megváltásának időbeli kulminációja az emberek egybefogása az igaz, áldozatos szeretetben, miként örök kulminációja az emberek elszakíthatatlan egyesítése az Istennel. Azért mondta, azért hagyta meg végrendeletében: „*Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz.*” (Ján. 13, 35.) — Megbocsátás nélkül nincs igaz szeretet, szeretet nélkül pedig mik leszünk? — „*Zengő érc, pengő cimbalom... semmi sem vagyok.*” (I. Kor. 13, 1. 2.)

Miként a szeretet, úgy a megbocsátás alól sincs felmentés. Krisztus igazi tanítványa soha sem mondhatja: ebben nem kötelez a megbocsátás. A türelemben lehet határ, a megbocsátásban nincs. Akkor is meg kell bocsátanunk, amikor már a türelmet a megtorlásnak kell felváltani. — A fájó, az ismételt megbántások után bennünk is feltámadhat a méltatlankodás és bizonyos keserőséggel kérdezhetjük az isteni Megváltótól, amit Péter kérdezett: „*Uram! hányszor vétkezhetik ellenem atyámfia, hogy megbocsássak neki? talán hétszer?*” És nekünk is azt feleli Krisztus, amit Péternek felelt: „*Nem mondom neked, hétszer, hanem hetvenhétszer.*” (Mt. 18, 21. 22.) Tehát ismétlem — mindig! És mert Krisztusnak szerzünk ezzel nagy örömet, kell, hogy ennek tudatában édes vigaszban oldódjék fel bennünk minden keserűség.

Ha aztán megbocsátónak kell lenni minden kereszténynek, ha Krisztus tanítványa akar lenni és bocsánatot akar nyerni Istentől, különösen ékeskedniök kell ezzel az erénnyel azoknak, akiket Krisztus megváltó szeretete munkatársaiul, Szentséges Szíve barátaiul választott: papjainak. „*Már nem mondalak benneteket szolgálk-*

nak, mert a szolga nem tudja, mit mivel az ura, hanem barátainak mondottalak titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek." (Ján. 15, 15.) — Pap és pap között a haragtartás és ellenségeskedés nemcsak Krisztus Szívén ejt mindig sebet, hanem misztikus testén is... A hívek egyrészt megbotránkoznak, másrészt feljogosítva érzik magukat a pásztor példájának követésére. — Csúnya és érvényesülésében megrendítően szomorú mondás: *Sacerdos sacerdoti lupus...*" Oh, vajha soha se érvényesülne Krisztus papjai között! Ne, mert kik élnek igazán Isten irgalmából? Papjai, kiknek szentebbnek kellene lenni az Isten angyalainál és nem azok.

Akik ellenünk — emberek ellen — vétkeznek. — A megbocsátás sokszor igen nehéz, de könnyebb lesz azzal is, ha egyszer tárgyilagosan, szenvedélymentesen megfontoljuk: kik azok, akik ellenünk vétnek? — Ezek lehetnek képzelt és tényleges ellenünk vétők. Általában több a képzelt, mint a tényleges! Sok embert barátunknak tartunk, pedig ellenségünk és ismét sokat ellenségünknek, pedig igaz barátunk. — Mert valaki hízeleg gyarlóságainknak és dicséri hibáinkat, mert együtt méltatlankodik velünk, mert velünk egy irányt követ.... azt hisszük, barátunk. Tényleg ellenségünk, mert romlásba visz, tökéletlenné tesz, eltorzít, megátalkodottságunkat segíti elő. Viszont mert más int, figyelmeztet, megfedd, ellenmond, más irányt követ, mint mi, mi azt hisszük, ellenségünk. Tényleg igaz barátunk, mert az igazi jóra, az Isten akarta jóra buzdít és segít.

Nem ellenségünk és nem vét ellenünk az sem, aki, mert gyarló, mint mi és nem tud alkalmazkodni: beszél, mikor azt szeretnénk, hogy hallgasson és kellemtelenkedik és idegesít...

Az sem ellenségünk és nem vét ellenünk, aki mert sok kísértést kell kiállnia, türelmetlen, kesernyés, érdes lesz és megvág szeretetlen szóval...

Még kevésbé ellenségünk és vét ellenünk, aki mert

sok gonddal küzd, felüdülést keresve, velünk évődik és rovásunkra tréfálkozik...

Ezek azok a terhek, amelyeket embertársainkban hordoznunk kell, hogy teljesíthessük Krisztus szeretet-törvényét. (Gal. 6, 2.)

Sokszor aztán úgy van, hogy ahol valaki ellenünk vét, valahogy mi is vétünk az illető ellen... És ha Isten nem bocsát meg nekünk, ha mi nem bocsátunk meg az ellenünk vétetteknek, hogyan fog megbocsátani nekünk akkor, ha nem bocsátunk meg azoknak, keresve a kiengesztelődést velük, akik ellen mi vétettünk? — „Azért, ha ajándékosdat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándékosdat az oltár előtt és eredj előbb megbékülni atyádfiával, és akkor menj és ajánld föl ajándékosdat.” (Mt. 5, 23. 24.) Ne azt fontolgassuk ilyenkor: ki a megbántó és ki a megbántott? hanem: kinek nagyobb, kinek krisztusibb a szeretete? Akiben aztán nagyobb lesz ez a szeretet, az fogja megelőzni a másikat a megbocsátásban, a kiengesztelődésben. Ne feledjük, hogy milyen nagy, olyan szigorú is a szeretet követelményeiben a szelíd szívű Krisztus. Örök sorsunkat is ennek alapján méri... (Mt. 25, 31—46.)

Ne gyanakodjunk, ne érzékenykedjünk, ne vegyünk mindent komolyan: könnyebb lesz teljesíteni bűneink megbocsátásának isteni feltételét. — Kevesebb lesz a megbocsátani való!

Mielőtt valakinek vagy valakiről valamit szólnánk, igyekezzünk az illetőt megérteni...

Miatyánk, ki szentségedben megbocsátod minden bűnünket, adj nekünk békülékeny szívet, hogy mi is — szegény bűnösök — meg tudjunk bocsátani az ellenünk vétetteknek és a tökéletes szeretetben igazi gyermekeid legyünk.

AZ EMBER ÉRTÉKÉNEK PRÓBÁJA

És ne vigy minket a kísértésbe!

Próba nélkül mit ér az ember? — A megváltott ember életútja nagyjelentőségű és sorsdöntő választatokon visz keresztül. Isten és világ, lélek és test, alázatos hit és gőgös tagadás ezek a választatok. És mindig a lélek az, amely átmegey a válaszúton.

Amikor a lélek elé áll a választút, a lélek kísértésbe jó. A kísértés tehát soha sem a testben van, hanem mindig a lélekben. Lélektanilag ez abban áll, hogy a jóval szemben a rossz, mint kívánatos választási és megoldási lehetőség a lélek erkölcsi öntudatába lép. Ezt nyomon követi aztán a vágy és az erkölcsi kötelesség közti harc, tusakodás.

Amikor a lélek elé áll a választút, ez az emberre nézve azért nagyjelentőségű és sorsdöntő, mert a kísértésbe esett lélek nagy veszélybe kerül. A kísértés lényege u. i. „*Conatus pertrahendi voluntatem ad peccatum*” (Noldin.) — bűnrecsábitás. Akár kívülről, akár belülről támad a kísértés, természeténél fogva bűnveszélyt jelent a lélekre nézve. „*A kívánság, mihelyt fogant, bűnt szül, a bűn pedig, ha végbevitetik, halált okoz.*” (Jak. 1. 14.) — Nagy veszély, halálveszély, sőt, mivel lélekről van szó, halálveszélynél nagyobb veszély! — Ha a lélek elvész, minden elveszett.

Szent János apostol szerint a lélek minden kísértése három forrásból ered: a test kívánságából, a szemek kívánságából és az élet kevésységéből. (1. Ján. 2, 16.) Lelkünk három ellenségének is tekinthetjük ezeket és a veszély, amit magukban jelentenek, fokozódik azáltal, hogy szövetséges társukat, lelkünk árulóját, saját magunkban hordozzuk: rosszra való hajlamunkban és fan-

táziánkban. E kettőn keresztül minden kísértés megértésre és gyúlékony anyagra talál bennünk és ha elszunnyad akaratumk, e kettő ajtót nyit lelkünk ellenségei előtt. A kísértéstől tehát életünk jelen állapotában egyikünk sem mentesül. Sem hely, sem idő, sem kor nem biztosíthat, mert bárhová megyünk, bármikor élünk, önmagunktól meg nem szabadulhatunk. — Remete Szent Antalt a kietlen pusztában gyötörték a legerőszakosabb kísértések...

A középkor ábrázolásában a legváltozatosabb helyzetekben láthatjuk az ember mellett az ördögöt, a sáttánt. Ott ül a kolostorok jámbor lakóit őrző falakon, a kóruson zsolozsmát éneklő barát mellett; segédkezik a pénzt számoló uzsorásnak és a csatába induló dicsőségszomjas lovagnak; ott settenkedik a gyóntatószékek körül, a csapszékek táján; nyomon követi az ájtatos szűzet csakúgy, mint a találkára siető örömeányt. E képek szemléletében első tekintetre azt gondolhatnók, hogy bizonyos satanizmussal állunk szemben. Pedig jámbor istenhívók meggyőződése nyert csak szemléltető kifejezést e képekben: *„Józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenséglek, az ördög, mint ordító oroszán körüljár, keresvén, akit elnyeljen.”* (1. Pét. 5, 8.)

Miként a teremtett világot a levegő, úgy veszi körül a „világ” az embert. Érzékeinken, pórusainkon keresztül hatol belénk. Bármerre járunk, amíg a földön élünk, beléje ütközünk, utánunk jön. — A régi remeték, a vezeklő stiliták — nők és férfiak — csak hogy szabaduljanak a világtól, a puszták rejtekébe vonultak, magas oszlopokon kerestek mintegy menedéket és a világ ott is felkereste őket. Ők tudták és tudnia kell minden embernek: *„hogy a világgal való barátság ellensége az Istennek.”* (Jak. 4, 4.)

A modern ember kísértései ugyanebből a három forrásból erednek. A különbség csak az, hogy a modern embert a sáttán nem a régi ijesztő alakban közelíti meg. Ma inkább mint valaha, szereti magát *„a világoóság*

angyalának tettetni." (2. Kor. 11, 14.) — A felvilágosultság, a tudományosság, szociális és politikai érdek, hazafiság, jámborság — egyaránt takarhatja igazi arcát... A világ a modern embert az előítéletek, a hangzatos jelszavak, a közvélemény, az üres, léleknélküli társadalmi élet révén kísérti ma is, de fokozottabban, mint azelőtt, lévén túlhangsúlyozott az ember társaslényi volta... A test különösen hevesen ostromolja a modern embert. Régen a test a maga durvaságában jelentkezett és titokban, szégyenkezve hangoztatta jogait. Ma szalonképes neveket visel: testkultusz, sport, higiéné; nacktkultusz, művészet, vonalharmonia. És nyíltan, szemérmetlenül követeli jogait. Mivel pedig hatósági intézmények is védeni látszanak, ha nem is mindig törekszenek, ma sodra van a testiségnek...

A modern ember változott életkörülményein keresztül módosulhatott a kísértés megjelenése, hatóiránya és ereje, lényege ugyanaz maradt és ma is a legnagyobb veszély a lélekre nézve. Azért a megváltás erőiben a modern embernek is kerülnie kell a kísértést és küzdenie kell ellene.

A sátán kísértéseinek középkori ábrázolásait megmosolyoghatjuk, a sátán kísértéseitől féljünk. És mert ő a gőg szelleme, azért: *„Sohase engedd, hogy a gőg jusson uralomra gondolatodban vagy beszéledben, mert abból származik minden romlás.”* (Tob. 4, 14.) Az Apostol figyelmeztetését: *„Erős hittel álljatok ellen!”* (1. Pét. 5, 9.) csak az alázatos lélek tudja követni.

A remeték, a stiliták gyakorlatát túlzásnak tarthatjuk és bár nem mehetünk ki a világból, a remeték és stiliták komolyságával kerüljük veszélyeit, mert nekünk is tudnunk kell: *„Istentől vagyunk és az egész világ gonoszságban fetreng.”* (1. Ján. 5, 19.) Az Apostol példáját: *„Tőlem távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak keresztjében, ki állt a világ megfeszítettett nekem, és én a világnak”* (Gal. 6, 14.), csak a lemondás szellemében követhetjük.

A test nevelése és gondozása terén elismerhetjük az elmúlt korok mulasztásait, sőt helyesbíthetjük sokban az aszkézisnek testről szóló tanait, de a test erejének legfőbb biztosítékát a tisztaság erényében kell látnunk továbbra is, nem feledve azt sem, hogy mennél erősebb a test, annál erősebb fegyelmezésre szorul. A test felett pedig a lélek áll és a lélekért fel lehet, olykor fel is kell áldozni a test erejét, egészségét és életét. Ez minden modern átalakulás mellett változatlan örök, isteni tan: *„Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét, és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni életét, el fogja azt veszteni; aki pedig elveszti életét énért, meg fogja azt találni.”* (Mt. 16, 24. 25.) Minden intézmény és érdek háttérbe szorul a lélek integritása és üdve előtt.

A kísértés, eredjen bárminő forrásból, soha sem Istentől van. *„Senki se mondja, mikor kísértetik, hogy Istentől kísértetik; mert Isten nem kísérhető rosszra, maga pedig senkit sem kísért.”* (Jak. 1, 13.) — Soha sem Istentől van a kísértés, de mindig Istenért van. Ő, a lényegi szentség nem akarhatja a bűnt, azért nem is kísérhető rá. De megengedi a kísértést, hogy ezáltal a válaszút elé kerülő ember szabadon választhasson Isten és a világ, a lélek és a test, az alázatos hit és az öngőg között és így beigazolhassa hűségét, tisztaságát, igazvoltát.

Amíg nem állt ki kísértést az ember, nem tudhatjuk, mit ér az ember. A kísértés próbája mutatja meg, igazak-e vagy hamisak erényei, Isten barátja-e vagy ellensége! *„Mit tud az, ki nem ment át megpróbáltatáson?”* (Jéz. Sir. 34, 9.) — Így tisztul, világosul és így erősödik meg a jóban kísértés által az ember. — Amíg pedig nem álltunk ellen *„vérig a bűn ellen vívott harcban”* (Zsid. 12, 4.), ne mondjuk: mindent megtettem, hogy győzedelmeskedjem a kísértésen...

A válaszúton túl a kísértésen győzedelmeskedő embert az Isten várja és a lélek fölmagasztosult öntudat-

ban, édes vigasztalásban omol az Isten karjaiba... „*A győztesnek elrejtett mannát adok!*” (Jel. 2, 17.)

Az ember így győződik meg róla mindig újra, hogy érdemes volt küzdeni...

Az önkísértés nem próba. — A kísértés színtere a lélek. A lélek meghódoltatására irányul és a test érzékein keresztül támad és hat. A kísértést azért hasonlíthatjuk forradalomhoz, melyben a söpredék: az alsóbbrendű erők lázonganak a koronás király: a királyi akarat ellen.

Aki a kormánykereket fogja és irányítja, akár a hajón, akár az államban, akár a lélekben, annak nyugodtnak kell lenni és pedig annál nyugodtabbnak, mennél nagyobb a zavar, a veszély. — A kapkodó király, méltóságnélküli, komikus jelenség és hamar megroppan alatta a trón, aztán porba hull koronája...

A lelkek világában sok a lehulltkoronájú király. Királyok voltak a hitben, a tisztaságban, a hűségben, a kegyelemben, de a kísértésben feladtak mindent, megadták önmagukat, elbuktak: tiszta ifjak és szűzek, hitvalló férfiak és nők, szentéletű papok és szerzetesek. A koldus nem olyan szomorú jelenség, mint a bukott király!

Királyi akaratunk küzdjön mindig királyian! Bárminő kísértés is érjen, első feladatunknak tekintsük mindig nyugalomunk megőrzését. A nyugalom megőrzése könnyű lesz, ha megfontoljuk a nagy hitbeli ténnyt: *Velem az Isten!* „*Aki féli az Urat, azt nem éri baj; Megóvja őt Isten a kísértésben és kiragadja a bajból.*” (Jéz. Sir. 33, 1.) — „*Hűséges az Isten és nem fogja megengedni, hogy erőtlökön felül szenvedjeteek kísértést, hanem a kísértéssel együtt a kimenekülést is megadja.*” (1. Kor. 10, 13.) De nyugalomunk érdekében fontoljuk meg mindig a biztos morális elvet is: „*Non nocet sensus, si non adest consensus.*” Minden érzékünk remeghet a kísértésben, minden érzésünket izgalomba hozhatja a kísértés láza, minden gondolatunkat lefoglalhat

ja a kísértéstől megelevenült fantázia, míg akaratumk azt mondja: én nem akarom, király és nyugodt maradhat, mert, amíg bár ezt mondja csak, király is fog maradni.

Az így biztosított nyugodtságból bizakodás és erő fakad, a lélek bátor lesz, bátor az Istenben: „*Mindent meg fogok tenni abban, aki nekem erőt ad*” (Filip. 4, 14.) és jól fogja tudni felhasználni a lelkiharc eszközeit és győzni fog. Nem kerül a bukottak országútjára, nem kényszerül vígasztalást találni a bukottak áriájában: előttem is utánam is hasonlók menetelnek... A kísértésen diadalmaskodó lélek, próbát kiállott lélek:

*„Mert véthetett volna, de nem vétett,
Gonoszt tehetett volna, de nem tett!
Biztonságban vannak ezért javai az Úrnál.”*

(Jéz. Sir. 31, 10.)

Ilyen próbát kiállt királyi lelkek mind, akik a gazdagság csábításaival szemben az égi javak szeretetében és biztosításában akarnak gazdagok lenni; akik a hatalmaskodás helyett a hatalmaskodók türelmes elviselésében a szelídséget választják; akik könnyelmű és gondtalan örömeben élvezhetnék az életet és komoly magabaszállással bűneiket siratják és fárasztó önmegtágadásban erényekért küzdenek; akik nyugodhatnának a lanyhaság, az átlagkeresztény kényelmes síkján és olt-hatatlan vággyal törtetnek a szentek hegyére; akik megkeményíthetnék a szívüket mások nyomorával szemben — ezer kibúvó akad — és a nyomor enyhítésében áldozzák fel szívüket; akik, bár önmaguk körül szüntelen látják, mint szakítják mások az öröm rózsáit, megőrzik tisztaságukat, hogy meglássák a máskép nem látható Istent; akik nem degeneráltak és nem kiéltek, nem ügyefogyottak és nem elernyedtek, van harci kedvük és harcolnak, de harcuk nem a széthúzás, a gyűlölet, a rombolás harca, hanem az istenfiainak, az istengyerme-

keinek boldogulását és haladását biztosító béke munkálása; akik könnyen érvényesülhetnének és ragyoghatnának a világban egy kis megalkuvás árán és inkább elszenvedik az üldözést, hogy győzelemre segítsék az igazságot. — Királyi lelkek a próbát diadalmasan kiállott lelkek! Minden koronánál ékeesebb korona tündököl homlokuk körül: a kegyelem, az Isten barátságának boldogsága.

Aránylag kevesen vannak ezek a királyi lelkek. Nem azért, mintha legyőzhetetlen kísértések támadnának, az ember erejéhez mért minden kísértés (I. Kor. 10, 13.), de az ember legtöbbször maga keresi a kísértést és önmagát kísérti. Miként az ópiumszívó a méreg kábulatát, úgy keresi sok ember a kísértés izgalmát. Az érzékrehatás raffinált kultusza, az izgalmak mesterséges fokozása könnyelmű és lelkiismeretlen önkísértés, melyben a lélek nem számíthat Isten segítségére. Magára hagyatva ki győzhet? Különösen mikor előre örül az elbukhatásnak! Innen az elbukottak szomorú légiói!

Az önkísértés nem az ember értékének próbája, hanem az ember veszélyszeretete. Aki pedig szereti a veszélyt, elvész benne. (Jéz. Sir. 3, 27.)

Miatyánk, én győzni akarok!

A kísértést az embernek kell legyőzni. — Az Isten a mi mennyei Atyánk, a kísértés elleni küzdelemben bizton számíthatunk segítségére. Ezt a bizalmat szólatatjuk meg, mikor azt kérjük: „*Ne vigy minket a kísértetbe.*” De helyesen kell értelmeznünk e kérés jelentését. Azt az értelmet kell vinnünk szavainkba, amelyet isteni Megváltónk gondolt, mikor e kérésre tanított. Ő bizonyára azt gondolta, hogy mi e szavakkal majd újra és újra arra kérjük mennyei Atyánkat, hogy ne engedjen minket erőnket fölülmúló kísértésbe esni. Talán még ennél is jobban megközelíti a Megváltó gondolatát a francia szövegezés: „*Ne nous laissons pas succomber a la tentation!*” — Ne hagyj minket elesni a kísértésben! — Ezek a gondolatok felelnek meg ugyanis a kí-

sértéssel kapcsolatban úgy az Isten tulajdonságainak, mint szándékainak, de a Szentírás kijelentéseinek is. Semmikép sem akarhatjuk tehát e kérésünkben, hogy Isten győzze le helyettünk a kísértést. Nem, bár Isten segítségére bizton számíthatunk a kísértésben, de nekünk magunknak kell ezzel a segítséggel küzdenünk és győznünk.

Az isteni segítséget a lelki harc eszközeinek felhasználásában érvényesíthetjük főként. Az eszközök azonban aszerint változnak és választandók meg, hogy minő természetű a kísértés, amely ellen harcolnunk kell. A lelki harc eszközei között elsőnek kell megemlítenünk és elsőnek is kell felhasználnunk az *imádságot*. Erre mindig képesek vagyunk, ez mindig rendelkezésünkre áll, ezt bárhol, a legnagyobb társaságban, a legelrejtettebb helyen is igénybe vehetjük. Benne megszólal Istenbe vetett bizalmunk és rajta keresztül mindig kegyelem árad küzdő lelkünkbe ennek megvilágosítására és megerősítésére. — Az így megerősödött lélek már könnyen követheti a lelki harcban a bölcs tanácsot: *Principiis obsta!* Lesz hozzá kellő bátorsága és lendülete, hogy, anélkül hogy csak szóba is állna a kísértővel, visszautasítsa csábítását. A hit, a tisztaság, a szent hivatás ellen irányuló kísértésekkel szemben erre mindig nagy szükség van. Az alku itt mindig már veszteség is, mert kételyt és ingadozást von maga után. — Az érzékiség kísértéseinél akárhányszor az ima kevés és eredményt csak azáltal érhetünk el, hogy szószerint követjük Megváltónk utasítását: „*Ez a fajta sehogy másképen ki nem mehet, mint imádság és böjtölés által.*” (Márk. 9, 28.) — Megtetézzük azért az imát böjttel és önmegtagadással! — Az érzékiség hosszan tartó kísértéseinél ez nemcsak mindig segít, hanem mindig szükséges is. — Az érzékiség elleni küzdőtér az a csatatér, ahol soha sem szégyen és sokszor a győzelem egyedüli biztosítéka az „*In fuga salus*” elve: a menekülés. — A tisztátalanság szereti a rejteket, a titkolódzást. Miként az orvtáma-

dó, a sötétből merít erőt. Azért kísértéseit legkönnyebben azáltal győzhetjük le, hogy leleplezzük őket lelkiatyánk előtt. A magát így megalázó lélek érzékelhetően tapasztalja: „*Isten az alázatosaknak kegyelmet ad*” (Jak. 4, 6.) és a kegyelem fényében megszégyenülve szertefoszlanak a kísértés fantomjai.

Lehetnek indokolt esetek, amikor hasznos és megengedett ténykedések közben támadnak kísértések, vagy amikor a pozitív ellenállás csak fokozná a kísértés hevét, avagy amikor hasznos a kísértés és a pozitív ellenállás nagyon terhes volna a lélekre nézve, ilyenkor mindig indokolt a pusztán passzív ellenállás. Gondoljunk a kényszerképzetként zaklató és visszatérő rossz gondolatokra és képzelődésekre! Itt legjobb, ha egyszerűen megvetjük ezeket és nem törődünk velük. — Máskor azonban mindig szükséges és kötelességünk a pozitív ellenállás és annál inkább bűn ennek elmulasztása, mennél nagyobb a veszély, hogy a kísértésbe beleegyezzünk. Sőt ha a pozitív ellenállás magában nem volna elég a beleegyezés kizárására, kötelességünk a kísértéssel ellentétes aktusok felindítása is. — Szent Alfonz nagy tekintélyével ajánlja a következő ellenállási módokat: a nemtetszés és megvetés felindítása, gondolataink másdologra terelése, rágondolás Krisztus szenvedésére és a túlvilági megtorlásra, fohászkodás Istenhez, Máriához, a szentekhez, az istenszeretet felindítása és annak elhatározása: inkább meghalok, minthogy beleegyezzem a bűnbe.

A hosszas kísértések alkalmával fontos annak megállapítása, miért engedte ránk Isten a kísértést? Isten szándékát tekintve a kísértés lehet büntetés és lehet próba. Ha lelkiismeretünket megvizsgálva sok hűtlenségről vádol a lélek, a kísértést büntetésnek engedte ránk az Isten. Így akar felrázni lanyhaságunkból, így akar visszahívni kegyelmi közelségébe. Ha ilyenkor megbánjuk hűtlenségeinket és elhatározzuk és gyakoroljuk a kicsiben való hűséget, a kísértés rendszerint

azonnal megszűnik. — Ha pedig lelkiismeretünket megvizsgálva hűtlenségről nem vádolhatjuk magunkat, a kísértés, biztos, hűségünk próbája. Ilyenkor érezzük kitüntetésnek a megpróbáltatást. Átala kérdi tőlünk az Isten: Szeretsz-e engem? — *„Mivel kedvére voltál az Istennek, megpróbáltatásnak kellett érnie téged.”* (Tob. 12, 13.) — *„A kemence teszi próbára a fazekas edényeit, az igaz embereket pedig a nyomorúság kísértése.”* (Jéz. Sir. 27, 6.) Szítsuk fel azért szeretetünket, fokozzuk hűségünket semmit el nem hagyva buzgóságunk gyakorlataiból, a kísértés meg fog törni kitartásunkon, mi pedig megacélozódva a küzdelemben ujjongva énekelhetjük szeretetünk diadalát: Uram, ime én szeretlek Téged!

A kísértés hasonlítható viharhoz is a lélekben. Miként a természetben, úgy lelkünkben is a vihar sok szemetet felkavar: rossz gondolatok, nemtelen érzések és indulatok ez a szemét. — Ha aztán elült a vihar és miként szélcsendben a természet, megnyugszik a lelkünk, ne kezdjünk aggályos lelkiismeretvizsgálatba: hogyan, miként volt? volt-e beleegyezés, nem volt? — Ha küzdöttünk, nyugodtak maradhatunk, mert bele nem egyeztünk a kísértésbe. Örüljünk tehát és ne aggályoskodjunk! Az okos ember, ha elült a vihar, az újra feltűnt nap ragyogásában gyönyörködik és nem a vihar által összehordott szemetet turkálja. — A lélek kísértés utáni aggályosságában legtöbbször az érzéki hajlam próbál újra érvényesülni visszaidézgetve a kísértés fantázmáit. Van ebben sok oktalanság és sok ízléstelenség is. *„Amint a kutya visszatér arra, mit kihány, úgy a balga is megismétli bolondságát.”* (Péld. 26, 11.) — Az okosság mindig esztétikus is!

Ember nincs kísértés nélkül, de nem minden embert egyformán ér kísértés. Itt is sok függ attól, mennyire ingerlékeny az ember természete a külső behatásokkal szemben. Az egészséges idegzet nyugodt idegzet és nyugodt idegzet mellett kevesebb a kísértés. Azért sok lelki

probléma fizikai téren orvoslandó. Az elernyedő vagy az egyoldalú szellemi munkában megterhelt idegzet általában sok érzéki kísértésre tesz hajlamossá. Az ilyen esetekben a testi munka biztos kiegyensúlyozást nyújt. És ha a semmittevés a bűn párnája, akkor a munka a bűn legbiztosabb kerülése. Sőt, a dolgozó embert a kísértő is fél mintegy megközelíteni. A munkára nevelés hozzá tartozik a helyes lelkesítés neveléséhez. De fontos, hogy a munka lelki motívumok hatóerejében folyjék, különben a munkában elvész a lélek.

A modern élet erősebb behatásokkal támadja az embert, nagyobb az ingerlő, csábító ereje. A mai embernek azért szüksége van bizonyos edzettségre. Ez az edzettség azonban nem lehet eltompulás a bűnben. Ez kimondottan pogány elv és előbb-utóbb degenerálja az embert. Nem lehet az edzettség érzéketlenség sem. Ez hiányt jelentene az emberi természetben: elnyomorodás vagy elnyomorítás. Az edzettség megneveltség és jólneveltség. Neveltsége az érzékeknek önfegyelmében, neveltsége a gondolatoknak összeszedettségben, neveltsége az akaratnak aszkézisben, neveltsége a léleknek naponkénti lelkiismeretvizsgálatban és gyakori gyónásban.

Ha valakinek, akkor a mai embernek van igazán szüksége a komoly lelki és eucharisztikus életre, hogy így Krisztusba oltódva mindent meg tudjon tenni abban, aki neki erőt ad. (Filip. 4, 13.) A modern élet sodrával szemben valóban a megváltás igéi lesznek a Megváltó figyelmeztetése: „*Nálam nélkül semmit sem tehetek.*” (Jn. 15, 5.)

Ember nincs kísértés nélkül, de egyik embert több, a másikat kevesebb kísértés éri. Részint a külső körülmények, részint a belső, az egyéni hajlandóságok okozák ezt. Magában véve a több kísértés rosszabb eset, mint a kevesebb kísértés, de kihatásaiban megváltozik a helyzet. A kevesebb kísértés nyugodtabb lelki életet biztosít, de könnyen gondtalanná, elővigyázatlanná és

tapasztalatlaná is tehet. A lélek nem lesz óvatos és ha egyszer erősebb kísértés éri, ez ránézve könnyen bukásban végződhet. A sok kísértés ellenben sok tapasztalatra segít, óvatossá tesz, ezért nem mindig a sok kísértéssel küzködők a bukácsolók és a sok kísértésből már sok szent is került ki. És ez bizonyítja főleg Isten szándékát a kísértéssel.

„*Ne vígy minket a kísértetbe!*” — kérjük a mennyei Atyát. Amikor ezt kérjük, ígéretet is kell tennünk. Igérjük, hogy nem kísértjük magunkat: kerülni fogjuk a kísértésre, a bűnre vezető alkalmakat. A tapasztalat bizonyítja, hogy a legerősebb lélek is gyöngévé lesz a bűnveszélyben. A magunk kereste veszélyben pedig nem számíthatunk Isten kegyelmes segítségére. Ha kérésünkben: „*Ne vígy minket kísértetbe*”, nincs benne a kísértés és a bűnalkalom kerülésének őszinte elhatározása, kérésünk hamisság és álnokság, mely Isten kegyelmét nem közvetíti, hanem távortartja tőlünk. — De igérjük azt is, hogy mást sem viszünk kísértésbe: nem leszünk sátán embertársainkra nézve. Nagyon megfontolandó a tapasztalat által igazolt tény, hogy minden tekintetünk, szavunk, mozdulatunk, tettünk, mely embertársunk lelkébe hull, olyan lehet, mint a simatükrű tóba hajított kavics. Mily messze körző körök, mily sokátartó rezgések! Rossz hatásuk felkavarhatja embertársunkat lelke mélyéig, megingathatja hitében, erényében és évekig, évtizedekig, egész életén keresztül tarthat... Ha kérésünkben: „*Ne vígy minket a kísértetbe*” — nem foglaltatik benne embertársunk lelki épségének és értékeinek nagyrabecsülése, az ezek megrontásaitól és elorozásaitól óvakodás őszinte elhatározása, kérésünk vakmerő kihívás, mely kegyelem helyett Isten ítéletét vonja magunkra: „*Vérét a te kezeden keresem.*” (Ezek. 3, 18.)

Sok az ellenség, nagy lehet a veszély, de félelemre és csüggedésre soha sincs ok. Mindig velünk az Isten, a mi mennyei Atyánk. A tudat, hogy míg küzdünk, az ő szeme rajtunk, nemcsak bátorságot és lelkesedést önt

lelkünkbe, hanem fel is magasztosítja azt. A küzdelemben Szent Cyprián szavaival buzdítsuk azért magunkat: „*Ecce agon sublimis! Armemur! Praeliantes nos spectat Deus, spectant angeli eius, spectat et Christus.*” Valóban magasztos harc a lelki harc. Míg küzdünk, rajtunk az Isten, rajtunk az ő angyalainak és rajtunk a mi Megváltónknak is szeme.

Sok az ellenség, nagy lehet a veszély és nekünk kell legyőznünk valamennyit, hogy a harcból diadalmasan kerüljön ki a lelkünk, hogy Isten gyermeke maradjunk. Győzelmünkben nemcsak mi győzünk, hanem bennünk győzedelmeskedik a „Miatyánk” egész eszmevilága is.

Sok az ellenség, nagy lehet a veszély, a győzelemben még sem kell soha kételkednünk, mert sok a segítség is! Oly sok, hogy csak az esik el, aki megveti a segítséget.

GONOSZSÁG ÉS SZABADULÁS

De szabadíts meg a gonosztól!

Amiben minden gonosz egyesül. — Az Isten a mi mennyei Atyánk. Ha mi a mennyei Atya gyermekei akarunk maradni a földön; ha mi dolgozni akarunk az Isten országának eljövételén és terjedésén és különösen, ha ezt választjuk élethivatásul, nagyon jól meg kell tanulnunk Megváltónktól e kérés imádkozását: „*Szabadíts meg a gonosztól!*”

Gonosz alatt sok mindent érthetünk. Érthetjük a személyes gonoszt, az ősgonoszt: a sátánt; érthetjük a testünk és lelkünk épségét és tökéletességét veszélyeztető rosszat: a betegséget, a fájdalmat és szenvedést, a szükségét, éhséget és halált, a tudatlanságot, a szomorúságot és a háttérbeszorítást... minden fizikai rosszat; értjük a kegyelmi életünket veszélyeztető rosszat is: a kegyelem, az erény, az érdem elvesztését, az örök és időbeli isteni szankciók ránk vonatkozását és kihívását... minden bűnt és minden bűnért járó büntetést.

Voltak és vannak vallási rendszerek, amelyek minden rosszban az ősgonosz, a sátán hatalmának érvényesülését látják. Az elmúlt keresztény századokban is sokszor találkozunk a mindenben sátánt látó és szemléltető naivsággal. Szent Ágoston azt, amit mi rossznak mondunk, a latin pedig „malum”-nak nevez, a hiányban, a ferdülésben, a torzulásban látja, amely mindenütt ott van, ahol épségnek, harmóniának, teljességnek kell lenni. Így értelmezve a rosszat, megértjük a gonoszt sátán nélkül is életünk természetes és természetfölötti síkjában egyaránt. Ezzel azonban ne akarjuk mentesíteni életünket a személyes gonosztól. Minden naivságtól

mentesen el kell ismernünk nagy szerepét ma is emberi életünk sok rosszában.

A fizikai rossz életünkben származhatik Isten megengedése vagy ráncmérése folytán; a természetfölötti rosszat is megengedheti és kiróhatja ránk az Isten, de mindig csak bűneink büntetéseként. Egyébként pedig Isten a rosszon keresztül, melyet megenged vagy ráncmér, mindig a mi nagyobb javunkat akarja. Eme cél érdekében a fizikai rosszat akarhatja is az Isten, az erkölcsi rosszat: a bűnt ellenben soha. Ezt kizárja lényegi szentsége. A sátán pedig lévén a személyes rossz, akarja a bűnt és a bűnön keresztül akar minden más rosszat. Ezért csábít bűnre és rajta keresztül rá akarja zúdíítani életünkre a rossz, a szenvedés tengerét, hogy a végén örökre elmerüljünk vele együtt benne... Ez a gonosz szándék vezeti minden kísértésében és romlásunkban találja gyönyörűségét. Ezért: „*Mint ordító oroszlán körüljár, keresvén, akit elnyeljen.*” (1. Pét. 5, 8.) És miként „*a halál a sátán irigységéből jött a világra*” (Bölcs. 2, 24.), telítődött életünk is minden más rosszal. — Szörnyű hatalmát az Evangéliumok is bizonyítják a megszállottak szomorú sorsán keresztül. — A valóságot nem tagadhatjuk le csak azért, mert a modern fülnek szokatlanul és kellemetlenül hangzik a sátán és felvilágosultságunkat nem igazolhatjuk a sötétség fejedelmének tagadásával. A világosság éppen azért világosság, mert felfedi a sötétséget.

A személyes gonosznak tehát nagy része van életünk természeti és természetfölötti rosszában egyaránt. Ha aztán kutatjuk, hogyan éri el célját nálunk és bennünk legkönnyebben és általában és főleg ma a gonosz, nem az eredeti bűnben, nem testi és lelki adottságainkban, nem a kedvező és kedvezőtlen körülményekben, nem a változó események kényszerítő és befolyásoló kihatásaiban találunk rá nyitjára, hanem az életünket betöltő és az eseményeket átható világnézetben. Ez alakulhat akár ködös mítoszokból, akár áttetsző teoriákból, egyre megy:

rajta keresztül hat és akarja megvalósítani hatalmát az ősgonosz. Ebben alkalmazkodik mindig a jelen szükségleteihez és eszmevilágához, lesz mindig „modern”.

Igaz tehát, hogy az ember világnézete alapján részese lehet minden jónak, de áldozata is lehet minden rossznak, minden gonosznak.

Ez következik Megváltónk szemléltető kijelentéséből: „*Tested világa szemed.*” (Mt. 6, 22.) — Hasonlókép életünk világa a világnézetünk. — A szem észlel mindent: fényt és sötétséget, szépséget és rútságot, erényt és bűnt.

„*Ha szemed rossz, egész tested sötét lesz.*” (Mt. 6, 23.) Valóban, ha rossz a szem, sötét az egész ember, az egész élet, mert mindent sötéten látunk. A verőfényes nappal éjtszakává, a virágok szinpompája hideg vegetációvá, Ráfael Madonnái bemázolt érdes vásznakká, az édesanya boldogító mosolya és a szenvedő könnye semmitmondó vízcseppé lesz...

„*Ha szemed jó, egész tested világos lesz.*” (Mt. 6, 22.) Valóban, ha jó a szem, világos az egész ember, az egész élet, mert mindenütt meglátjuk a napfényt. Meglátjuk nemcsak a harmatcseppben, hanem a barlangnyílás mohos cseppkövein is, a mocsárban is; és látjuk a szépséget, a harmóniát, az élet mélységeit, a szeretet, a jóságot, a gyöngédséget és erőt minden megnyilatkozását...

Ha világnézetünk sötét, mindig az árnyoldalakat kutatjuk. Csak a bűnt látjuk és poklok nyílnak meg körülöttünk. A természet szépségeiben is, mint Huysmans Gilles de Raine-je esetleg kísértő erotikát fogunk látni. Az Istentől pedig eltávolodunk, nem látunk belőle semmit, mert nem vesszük észre végtelen irgalmát és jóságát, mellyel felhossa napját a jókra és gonoszokra.

Ha világnézetünk világos, derült, benne visszatükröződik a jóság, az őszinteség. Sőt nemcsak visszatükröződik, hanem megértésre is talál és látjuk, mennyi igyekezet van ott, ahol vesztéglést vagy visszaesést látunk; mennyi elveszett jó felett sikongó bánat a rossznak örül-

ni látszó kacagás mögött; és miként Coloma az ő Rane-kéjében, mi is megcsodáljuk a vesztőhelyre vitt gyilkos feszület előtt leroskadó megtérését, Istenben megbocsátó atyát hívó bizalmát.

A sötét világnézet gonosz világnézet lesz, ha benne a tagadás, az erkölcsi dekadencia lesz az élet világa. A sátántól megszállottság modern kiadása! És az ember elernyed a gonosszal szemben, hatástalan lesz ránézve az igazság, a kegyelem, ellensége lesz Istennek és embertársainak... Úgy jár nyomában a romlás, mint járvány nyomában a betegség. Benne egyesül minden gonosz, mert mint mérgezett forrásból betegséget, szenvedést, bűnt, halált merítenek mind, akik fel nem ismerik, mielőtt bele merítenék lelkük korsóját...

A világoosság, a derű világnézetét alakítsuk magunkban az erény, a jóság, az igazság világnézetévé, hogy ez legyen egész életünk világa és ezt állítsuk szembe a gonoszság világnézetével. Ez lelkesé, erőssé, immunissá tesz a gonoszság minden kísértésével szemben, benne elkerüljük ennek cselvetéseit és szabadulva a romlás hatalma alól, képesek és kitartók leszünk az Isten és a szeretet országlásának építésében és terjesztésében.

E világnézet nélkül senki sem lehet apostol, pap, de jó keresztény sem.

A sötétség árnyakat vet, baglyokat és denevéreket ereget... A sötétség és gonoszság világnézete a lelkekben műveli ezt. Az erény, a jóság és igazság világnézetének krisztusi optimizmusával küzdünk ellene.

Szabadulás és evangélium. — A világnézetben egyesült gonosz vajjon hol van, hol lesz, hol alakul ki? — Mindenütt, ahol nincs evangélium. — Ott viszont nincs, nem lesz, nem alakul ki, ahol van evangélium. Ahol van! Ezen a hangsúly: ahol van. És hol van? Ott, ahol nem betű, nem szó, nem tudás, nem argumentum, nem liturgia, nem gyertyafény és tömjénfüst melletti kantikum csak, hanem tett és élet. Más szóval ott van, ahol az evangélium, meggyőződés az értelemben, elhatározás

az akaratban, derű a kedélyben, lendület és mélység a szívben. Azért azt, amit elhárítólagosan kérünk: „Szabadíts meg a gonosztól!”, várólagosan is mondhatjuk: Segíts, hogy éljem az evangéliumot! Ez az: megszabadulunk a világnézetben egyesült gonosztól, ha éljük az evangéliumot.

Hogy azonban bennünk élhessen az evangélium, nekünk háttérbe kell szorulnunk, meg kell halnunk mintegy. Meg kell halnunk, nekünk, annak az ösztönös, önző, szillogizmusokkal és arab-számokkal okoskodó embernek. Igen, hogy aztán az evangéliumban szóló Isten örök gondolatai, szeretete és a végtelent látó bölcsesége érvényesüljön bennünk és a mi araszos világunk felett. Azért: „Élni az evangéliumot” úgy is mondhatjuk, mert ezt jelenti: „Győzd le önmagadat!”

Ha tehát észrevesszük, hogy értelmünkben nincs meg az evangélium, mert nem gondolkozunk szerinte, nem nézünk a természetfölöttibe: győzd le magadat! — alázkodjunk meg! igazodjunk utána! — Ha érezzük, hogy szívünkben nincs meg az evangélium, hogy hidegség dermeszt az életünkben ott, ahol az evangélium melegséget sürget: győzd le magadat! akarjunk szeretni! próbáljunk szeretni! és érezni is fogjuk, hogy szeretünk. — Ha tapasztaljuk, hogy akaratunk ellenkezik az evangéliummal, hogy a szándékos hiba és bűn könnyen megesis nálunk: győzd le magadat! legyünk erőszakosabbak magunkkal szemben! tagadjuk meg ernyedtségünket! kerüljük a bűnalkalmakat!

Ez a saját magunk felett kivívott győzelem biztosítja nekünk azt a győzelmi babért, melyet Isten nyújt át annak, aki „szabályszerűen versenyzik”. — (2. Tim. 2, 5.) És ki ez? — Az, aki az evangéliumért harcol! Az nyer koszorút! — Koszorú: itt a földön, a tartalmas, krisztusi élet; odaát, az Istenben elmerült, örök boldogság.

„Te szabadíts meg!” — A „Szabadíts meg a gonosztól!” végső konkluziója minden és a világnézetben kereszttől érvényesülő gonosszal szemben is a: „Győzd le ma-

gadat!” Általa szabadulunk a természeti, a természet-fölötti, a személyes és a világnézeti rossztól. — Ha azonban ez a: „Győzd le magadat!” nem alázatos, pogány dresszura és önteltség lesz.

A „Győzd le magadat!”, de így — pogány szövegezésben — volt Spárta életének és rendszerének alapelve és nem tudta megszabadítani Spártát a gonosztól... Spárta elpusztult!

A „Győzd le magadat!” legyen nálunk alázatos Istentől erősödés. Győzzük le magunkat, de csak azért, hogy az Istené legyen bennünk a győzelem és megdicsőülés.

Azért: „Győzd le magadat, de ezt ne feledd!” Küzdjünk, harcoljunk magunk és minden rossz ellen, de ne feledjük, hogy Isten nélkül hiába küzdünk, hogy Isten segítségével nélkül nem győzhetünk. — Míg küzdünk, lelkünkben szóljon a zsoltár:

*„Ha nem az Úr építi a házat,
Építői hiába dolgoznak rajta.
Ha nem az Úr őrzi a várost,
Öre hasztalan virraszt felette. (Zsolt. 126, 1.)*

Miután pedig győztünk és megszabadultunk a gonosztól, szálljon ég felé lelkünkben a legszebb hálaadás, a Megváltónk Anyjának lelkéből fakadt magasztalás:

*„Magasztalja az én lelkem az Urat,
Mert nagy dolgot cselekedett nekem a Hatalmas.”
(Lk. 1, 46. 49.)*

Miatyánk! én küzdök, Te szabadíts, Te győzz, hogy Te dicsőülj meg bennem és általam mindenben.

ÉLETÜNK KRISZTUST-IGENLÉSE

Amen!

Ha életünk Krisztust igenlés. — Ott, ahonnan a Miatyánk fölséges imádsága, a krisztusi reménykedés eme szárnyaló formulája ránk maradt: Mt. 6, 9—13., van még egy szó a latin szöveg szerint, amely felett nekünk el lehet, el kell gondolkoznunk. Rövid szó, de tartalmas, mint az egész Miatyánk, mert benne megismételjük mintegy a Miatyánk minden kérését. E szó: az Ámen! — Úgy legyen! Általa igeneljük, amit a Miatyánkban kérünk és kifejezzük, hogy meg vagyunk győződve imádságunk meghallgatása felől. Meg, mert benne a mennyei Atya egyszülött Fiának szelleme kér és esdekel úgy, amint az Atya méltóságához és jóságához, a gyermek gyarlóságához illik: alázatosan, bizalommal, megnyugvó önátadásban. Ámen! Úgy legyen! De, ha Te mást akarsz, vagy másképp akarsz, mint én, ne az én akaratom legyen, hanem a tied...

Az „Ámen”-ben kifejezést nyer aztán a mi életeligazodásunk is. Igen, mert aszerint, hogy hogyan mondjuk és hogy mire mondjuk, igazodik és terelődik lelkünk az Isten és az örökkévalóság felé.

Mindenki előtt, akármennyire is fejlett lelki életet él, de főleg a lelkiélet kezdetén, sok irány nyílik.

Milyen szétágazó és ellentétes irányok az ideál és megvalósulásai között: kereszténységben és hazafiságban, házasságban és papságban, tudásban és akarásban.

Milyen szétágazó és ellentétes irányok kereszteződnek sokszor a választottak, az Istennek szenteltek között is! A komoly törekvés mellett mennyi a könnyenvevés; a finom, elegáns lelkület mellett a magáról mindent le-

rázó elfásultság, talán közöny és durvaság is; az ideális önzetlenség mellett a számító törtetés; a szerény elvonultság mellett a feltűnni-vágyás; a befelé tekintő elmélyedés mellett a nagyhangú profánság.

Milyen fontos azért, hogy a tökéletességre vágyó és törekvő lélek jó irányba mondja az „Ámen”-t.

Mi legyen tehát a mi eligazodásunk? — Nem Pál, nem Apolló, nem Kefás, nem a világ, nem az, amit az élet mutat, nem az, amivel a halál rémít, nem az, amivel a jelenben találkozunk, nem a jövőt építő opportunizmus, hanem egyedül Krisztus, úgy amint az evangéliumban élénk áll, mint: „*Út, Igazság és Élet.*” (Jn. 14, 6.)

Ha Krisztus lesz így a mi eligazodásunk, tudni fogjuk mindig: kinek hittünk (2. Tim. 1, 12.); akkor is, ha a test, akkor is, ha a világ, akkor is, ha a sátán, akkor is, ha a hamis barátok csábítanak és mást mondanak... Ezzel újra be is igazoljuk, hogy: „*Christianus nemo dicitur, nisi Christi moribus sequatur.*”— Csak amennyiben Krisztus parancsai és erényei szerint igazodunk, vagyunk keresztények.

A mi „Ámenünk” legyen mindig Krisztust kopizás, Krisztust igenlés.

Ha nem Krisztust igenlés az életünk. — Felmerülhet bennünk a kérdés: mi lesz akkor, ha „Ámenünk”, ha eligazodásunk nem Krisztust igenlés? — Eligazodás lesz, de célérés nélkül; célkeresés lesz, de nem megnyugvás a célban. Életünk úton kívüli utazás lesz. Ami pedig a legmegfontolandóbb benne: bele fog torzulni az egyéniségünk.

Reflektáljunk csak magunkra! Mi történt velünk, mi ment végbe a lelkünkben, midőn „Ámenünk” nem volt Krisztust igenlés? Amikor gögös, dacos voltunk, pedig alázatosnak és engedelmesnek kellett volna lennünk? — amikor a testre hallgattunk a lélek rovására ételben, italban és talán másban is? — amikor a világ szokásai jobban érdekelték, mint a kereszt tana? — Mi ment végbe a lelkünkben? Minő torzulás!

Ahol nem szabályozzák helyes irányba a fa növést, ott a fa elgörbül és növekedésében elnyomják a fattyúhajtások...

Ahol a virág nem igazi napfény, hanem napfénypótlék hatására nyílik, ott kényszerflóra éktelenkedik. — Ilyen ágak, ilyen virágok nem valók oltárra! — A lelkünk is, ha nem tereljük, vagy nem engedjük tereltetni Krisztus felé, fattyúhajtásokat, jellemtorzulatokat ereget. A lelkünk is, ha nem Krisztus a napja, nem lesz virágos és ékes. Az ilyen ágas-bogas, elgémberedett, díztelen lélek sem való oltárra: az Isten országának építésére...

Mikor lesz életünk Krisztust igenlés? — A kérdés nehéz kérdésnek látszik, tényleg egyszerű. Életünk azáltal lesz Krisztust igenlés, ha életrevalóan gyakoroljuk a „Győzd le magadat!”

Saját magunk legyőzése és megtagadása tulajdonkép nem is tagadás, hanem mindig nagy állítás. Általa helyesbítjük eligazodásunkat, általa állítjuk újra és újra helyes irányba: Krisztus felé az életünket. És mikor lesz ez életrevaló? — Ha nemcsak általános, hanem részleges lesz: mit, hogyan, mikor, hányszor fogok tenni? — Aztán akkor, ha időszerű és nem ötletszerű lesz. Miért akarná valaki gyakorolni a mértékletességet az étkezésben, mikor a beszédben mértéktelen? — Végül életrevaló lesz önlegyőzésünk, ha kitartó és nem kapkodó lesz. — Egy erényt hosszú ideig, esetleg hónapokig kell gyakorolni, egy hiba ellen hasonlóképp kell küzdeni. A kapkodó művész nem művész! Közönséges kontár! — Legyünk kitartóak a magunk elleni küzdelemben, míg második természetünkkel nem lett a krisztusi jó. Ne riadjunk vissza és ne csüggedjünk, ha nem mindjárt sikerül Krisztust igenlésünk. A vízcsepp sem tudja kivájni a követ, gyöngé hozzá. Ha azonban hosszú ideig esik a köre, majd csak sikerül neki: „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.”

Igenlésünk Istennel szemben a legtöbbször megtaga-

dása önmagunknak, de önmegtagadásunk mindig Istenhez közeledésünk feltétele és biztosítéka. Egyben fokmérője is! Ennek alapján minden este meg tudjuk mondani magunknak: mennyire közeledtem ma Istenhez? — Ahányszor megtagadjuk magunkat, annyi lépést tettünk Isten felé...

Addig mondjuk, addig tegyük ezt a Krisztust igenlő „Amen”-t, mígnem már nem mi élünk, hanem Krisztus él mibennünk. (Gal. 2, 20.)

Akkor aztán elnémulhat ajkunkon ez az „Amen”, hogy utána felzengjen Istenre talált lelkünkéből az örök „Amen”... Ez már nem közeledés az Isten felé, hanem „együtt az Istennel!”

HARMADIK RÉSZ

ÖNÁTADÁS

*Fogadd el Uram, egész szabadságomat.
Fogadd el emlékező tehetségemet, értelmemet
és egész akaratomat.*

*Amim van és amivel rendelkezem,
mind Te adtad nekem.*

*Mindezt visszaadom Neked egészen,
és mindenestül átadom szent akaratodnak,
hogy rendelkezéssel velem.*

*Csak a te szeretetedet és kegyelmedet add
nekem és én eléggé gazdag leszek
és nem kívánok többé semmi egyebet.*

Amen.

ÖNÁTADÁSUNK GENEZISE

Az ember természetszerűleg önmagát szereti minde-
nek előtt és Istent kell szeretnie mindenk fölött. Az
eredeti bűn által meghibázott emberi természetre nézve
ez nemcsak sublimis, hanem mindennél nehezebb mun-
ka. Nem kisebb emelkedést jelent ez az ember számára,
mint önmaga fölé emelkedést, amit nem sziklák és szédít-
ő örvények akadályának, hanem önmagának legyőzé-
sével érhet csak el. És semmit sem olyan nehéz le-
győzni, mint önmagunkat.

Ez nem is történhet meg előzmények nélkül. Olykor
magunk rendezzük meg magunknak ezeket az előzmé-
nyeket egy-egy lelkigyakorlat végzésében, olykor pedig
az élet rendez nekünk lelkigyakorlatot. És a cél szem-
pontjából ez utóbbi mindig eredményesebb szokott
lenni...

Eme előzmények — lelkigyakorlatok — útján a ter-
mészetes boldogság vágyától vezetve üdvössége biztosít-
ásának akarásában eljut a lélek a hősi szeretet verőfé-
nyes magaslatára és nagylelkűvé lesz. Megtisztul, nem
akar több bűnt, elhatározza nemcsak a súlyos, hanem a
bocsánatos bűnök kerülését is, nem az ösztönök és nem
a hajlamok, hanem Isten akarata szerint akar igazodni
mindenben. Sőt készséges lesz saját vágyainak és egész
énjének megtagadására, feláldozására Isten biztosan
megismert akaratának érvényesülése érdekében. A
nagylelkűség és önzetlenség örvendező lelkesedésében
mondja: „Suscipe, suscipe voluntatem et libertatem
meam!”

Amíg nem láttuk be, hogy: „*Mit használ az ember-
nek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig ká-
rát vallja*” (Mt. 16, 26.); amíg nem álltunk a kárhozat
örvényének kétségbeejtő víziójába, hogy belőle kiszakítva

magunkat, felemelkedjünk az örök halmok kívánságának beteljesülésébe: az Isten szívének végtelen szeretetébe, ezt a „Suscipe”-t nem tudjuk kimondni. Illetve hiába mondjuk, mert nem jelenti számunkra azt, amit jelenteni akar: örömet az Isten akaratával való meg-egyezésünkben, igazi lelki békét emberi akaratunknak egyesülésében az isteni akarattal. Hogy aztán egy 8—30 napos szentignáci lelkigyakorlat vagy a szenvedés, csalódás, mellőzés, betegség, sikertelenség életiskolája szolgáltatja e belátáshoz a kegyelmet, végeredményben mindegy. A lényeg: csak az isteni kegyelem gyújthatja ki bennünk e belátás világosságát — és nekünk közre kell működnünk evvel a kegyelemmel, hogy általa megvilágosodva belátók legyünk. Így lett Szent Pál is az, ami volt: *„Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok... valamennyiüknél többet munkálkodtam, nem ugyan én, hanem Isten kegyelme énvelem.”* (I. Kor. 15, 10.)

Ennyiben van értelme az előzményeknek: mindenfajta lelkigyakorlatnak...

Eme belátás eredményében aztán maradhat a lélek a világban: irányíthat politikát, űzhet kereskedelmet, művelhet művészetet vagy elvonulhat a kolostor falai közé, hivatásul választhatja az oltárt és az evangélium hirdetését, — egyet akar: Isten dicsőségének növekedését és saját maga elenyészését az Isten dicsőségében, — elmerülést az Isten szerelmében. *„Őneki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem.”* (Ján. 3, 30.)

És ekkor megszűnik a lélekben minden probléma. Isteni Gondviselés, mindennapi kenyér, bűn, kísértés, gonosztól szabadulás, Isten országának növelése egy problémába olvad: hogyan adhatnám magamat teljesen az Isten akaratának szolgálatára, hogyan áldozhatnám fel minden képességemet az Isten akaratának megvalósítására, hogy aztán Ő legyen minden mindenben.

Hogy ezt minő szavakkal fejezzük ki, mellékes, az a fontos, hogy életünk fejezze ki: Suscipe, suscipe voluntatem, libertatem meam. — Fogadd, fogadd el akara-

tomat, szabadságomat...! Ne legyek ezután a magamé, hanem egyedül a Tiéd és Te légy egészen az enyém! Ez mindennél nagyobb gazdagság! Másra kinek volna szüksége?

Ebben az önátadásban a lélek egyszerű, áttetsző és közvetlen lesz...

Loyolai Szent Ignácban és a szentek sokaságában megtörtént ez a kifejlés. Mibennünk is meg fog indulni és nem fog befejezetlenül maradni, ha olyan komolyan és olyan következetesen akarjuk, mint ők akarták.

AZ ÖNÁTADÁS NEM SZÓ, HANEM ÉLET

Az önátadás, a mi Istenre hagyatkozásunk. — Az Istenre talált élet, akárminő élethivatást is tölt be, rövid jellemzése: Befelé élek...

Ez természetszerűleg következik ama tényből, hogy Isten szólott hozzánk és mi meghallottuk az ő szavát, Ő hívott minket és mi vállalkoztunk az ő követésére. Ha én érzem, ha én tudom, hogy engem az Isten magának akar, engem hív és követésére hív, akkor nekem már nem szabad kifelé figyelni és a teremtményeknek élni, akkor nekem szívem, lelkem egész odaadásával kell figyelnem az ő szavára, mely ott szólalt meg először a lelkem csendjében és ott szólal meg mindig újra, midőn valamit akar tőlem. — Ha én tudom, hogy engem az Isten magának akar, akkor nem tehetem már, hogy megosszam magamat teremtmény és Isten, saját akaratom és Isten akarata között. Akkor nekem oda kell adnom magamat minden fenntartás nélkül az Istennek.

Ime az Istenre talált élet, az isteni hivatás szigorú logikája. Fölséges párbeszéd! — A „Kövess engem”-re csak egy méltó felelet van: „Fogadd el az én egész szabadságomat!”

Szent Ignác manrézai elmékedéseinek, Istenre talált lelke fölséges meglátásainak megrendítő összegezése az ő exercitiosos könyve. Ennek a könyvnek pedig meghatározható befejezése, mintegy Szent Ignác manrézai megszentülésének imábozódása, az ő felajánlása: „Suscipe... Fogadd el az én egész szabadságomat...” Ebben benne van az egész lelki élet, benne van az ételszentség minden alapelve.

Suscipe... Neked adom Uram, Istenem minden szabadságomat, mindazt, amim van... Istenem! mi az ember önmagában? — Olyan mint a fű, ma van és holnap

kemencébe vetik. (Mt. 6, 30.) — Egy kis hideg szél és holnap már lázbeteg, egy hét múlva pedig halott. Mi az ember önmagában? — Villámszárnyakon akar szállni, a végtelent akarja felmérni és közben nem tudja, mi lesz holnap? — Mi vagyok magamban? — Egy hüvelyknyit sem adhatok magamhoz! (Mt. 6, 27.) Ha lételem nem tartja fenn az Isten teremtő akarata, visszahullok a semmibe. Ha akaratommal nem működik közre az Isten kegyelme, olyan lesz minden akarásom, mint a folyó hullámvásának bodrozása: tehetetlenül omlok önmagamba. — És milyen nagy az Isten! *„Mindenek ő általa lettek, és nála nélkül semmi sem lett, ami lett.”* (Jn. 1, 3.) Amit én nem tudok, azt Ő mind tudja; amit én nem tehetek, azt Ő mind megteheti; minden akarása egy nagy valóság. — És mennyire szeret engem az Isten! Isten ő és atyánk akar lenni: *„Vettétek a gyermekkézfogadás lelkét, amelyben azt kiáltjuk: Abba (Atyánk)!”* (Rom. 8, 15.) Az anya szeretete, az apa szeretete, a bennem élő különféle szépszeretet, bármilyen nagy legyen, csak parányi szikra az ő Szívének irántam való szeretetéhez képest. Az Isten végtelen nagy, de végtelenül szeret engem. Végtelen szeretetében csak jót akarhat nekem. Naggyá akar engem tenni, naggyá, olyan naggyá, amilyen nagyságra állagom képes, amilyen nagyság befogadására lelkem hivatott. Ő magához akar felnevelni engem, hogy méltó gyermeke legyek a végtelen Atyának.

A gyermek, ha sötét szobában fél és meghallja atyja szavát, eloszlik félelme és repesve fut karjaiba. A tékozló fiú is otthon ölelő karokra talált. Miért vonakodnánk hát átadni magunkat az Istennek? miért félnénk karjaiba omolni? *„Tu mecum fac, sicut vis et scis.”* — *„Tégy velem, amit akarsz és amit jónak láatsz!”*

Mi az Isten szeretett, az Isten választott gyermekei akarunk lenni és vagyunk. Ha átadjuk Neki magunkat, ha karjaiba omlunk, Nála világoosságra találunk, szeretetében megnyugvást lelünk és tékozlásaink után bocsá-

natot nyerünk. Azért nem tartok meg magamnak semmit. Rajta leszek, hogy egészen Istené legyek, egészen. Ezen akarok dolgozni minden erőmmel, minden képességgemmel. Ezen fogok dolgozni, míg valóra nem válik bennem: „Fogadd el az én egész szabadságomat...”

Az önátadás, ha csak szóval mondjuk. — A mi ajánlásunk lehet mégolyan bensőséges is, mégolyan erős elhatározás is, ha nem lesz belőle élet, nem ér semmit. — A lelki élet vérszegénysége és meddősége mindig onnan van, hogy a lélek ajánlkozik, elhatározásokat tesz, de azokat nem valósítja meg. Az elhatározások megvalósítása a lelki életben az, ami a fizikai életben a mozgás. Ha valaki nem mozog eleget, csenevész lesz a teste, vérszegény lesz az egész ember. Ha a lélek nem valósítja meg azt, amit elhatároz, elsatnyul, időtlen torzó lesz. És honnan ez a beteges elfajulás? — Ha valaki imáit, elmélkedéseit elszigeteli a munkájától, a küzdelmeitől, előáll ez az elfajulás. Ha aztán ez beáll valamely lélekben, járhat az iskolába a szentekhez az égbe, lehet az szerzetes 50 évig is, nem lesz belőle több, mint volt, mikor az abc-t tanulta. Imáinkat, elmélkedéseinket, lelkigyakorlatainkat ne skatulyázzuk be abba a félórába, abba a negyedórába, amit napirendünk előír. Az áhítat csendjében nyert meglátásokat, elhatározásokat vigyük magunkkal a munkahelyre, a hivatalba, az iskolába, a katedrákra, az embertársainkkal való érintkezéseinkbe, egyedüllétünkbe, vigasztalásainkba és kísértéseinkbe. Akkor lesz azokból élet és belőlünk „istengyermek”.

Ez azonban csak akkor fog sikerülni, ha tudunk elhatározásokat tenni. „Universalis non existunt.” — Az általános nem létezik. — Mélyértelmű ontologiai elv. És áll mindenütt. A lelkiéletben is. Általános elhatározásokból soha sem lesz valóság, élet. Tegyük általános elhatározást is, de mellette tegyük mindig valami különös, jól körvonalozott, könnyen megvalósítható elhatározást s ezt aznap váltsuk életté. Jó ezt egy jelmondatba, röpfóhászba foglalni, hogy napközben ezt ismétel-

getve ráemlékezzünk, mit határoztunk el reggel, az áhítat óráiban. Ez kicsiségnek látszik, — tényleg az is — a lélek kis szárnyrebbenése. De, miként a sasmadár, a lélek is eme kis szárnyrebbenések segítségével tud csak felemelkedni a magasságba és tudja átszárnyalni a messzeséget.

Ma elhatároztam, hogy átadom magamat egészen az Istennek: Suscipe! — Nem vonok vissza belőle semmit. Suscipe! Ezt mondom, midőn bele sajdul szívembe a lemondás, midőn valaki megbánt, midőn dolgozni kezdek és midőn nehezen megy a dolog, vagy midőn sikertelenségbe merül minden munkám, midőn kétely, csüggedés, rossz gondolat, sötét kísértés nyugtalanít: Suscipe! — Atyám, én a te karjaidba vetem magamat, ott megpihegek, ott oltalmat, erőt, vigaszt, békességet nyerek.

SZABADSÁGUNK FELÁLDOZÁSA

Fogadd el Uram, egész szabadságomat.

A mi szabadságunk. — Emberi nagyságunk koronája a mi szabadságunk. Szabadságunk nem abban áll, hogy kitéphetjük magunkat az okság láncszemei közül. Ezt nem engedi anyagi voltunk. Szabadságunk lelki szabadság. Abban áll, hogy szembehelyezkedhetünk eszmékkel, elvekkkel, rendszerekkel, erőszakkal és magával az Istennel is és mást akarhatunk. Ezt a szabadságunkat nem veheti el tőlünk senki. Még az Isten sem. Nem, mert Ő öröktől fogva akarja, hogy mi szabadok legyünk.

Mikor Isten parancsokat ír elő számunkra, ezzel nem akarja megkötni szabadságunkat, hanem csak ki akarja jelenteni előttünk saját akaratát, amely, ha a mi akaratunk is lesz, szabadságunk megdicsőülése lesz.

Az Isten eme kijelentett akarata életünk és boldogságunk tápláléka. — Ha táplálkozom, fenntartom az életemet, biztosítom az egészségemet. Ha nem táplálkozom, bele pusztulok. Így értjük meg a Deuteronomium, Mózes V. könyvének szavait: „*Lásd: eléd tettem ma az életet s a jót s másfelől a halált és a rosszat. Szeresd tehát az Urat, a te Istenedet s járj az ő útjain s tartsd meg parancsolatait, szertartásait és rendeleteit s akkor élni fogsz... Ha azonban elfordul szíved s nem engedelmeskedel, hanem megtévedsz és más isteneket imádsz és szolgálsz, akkor — ime ma előre megmondom néked — elveszesz...*” (Deut. 30, 15—18.) Ha tehát nem teszem magamévá az Isten akaratát, ha szabadságomban mást akarok, mint az Isten, elveszek. Elveszek, miként elvesz a sivatagban az, akinek elfogyott a tápláléka.

Azt szokták mondani: ha megszeged az Isten parancsait, megver az Isten... Nem ver meg az Isten! Az Is-

ten végtelen jósága ugyan nem zárja ki megtorló büntetését, de mégsem az Isten ver meg, hanem mi verjük meg magunkat. Mi, mert megvetve az ő életetadó akaratát, elszakadunk az élet forrásától, boldogságunktól, üdvösségunktől. És ha elszakadunk mindettől, mi vár reánk? Élet nélkül halál, boldogság nélkül kárhozat.

És most ebből a magaslatból tekintünk szerte-szét! Az első „non serviam” elhangzása után minő örvények: elveszett paradicsom, lángpallos és a paradicsomból elűző angyal, rabság, szolgaság, háborúk, dögvész, halál, gyölölet, tagadás, életünk kísértései és összes gyötrelmei. Ez mind onnan, hogy az ember szabadságában megveti, megtagadja az Isten akaratát. Mi nem lehetünk ily balgák, hogy szabadságunkban elszakadjunk az élettől. Mi élni akarunk, mi boldogok akarunk lenni szabadságunkban. Azért szabadságunkat önként, szabadon felajánljuk az Istennek: „Tu mecum fac, sicut vis et scis.” — Tégy velem, amit akarsz és úgy tégy, amint jónak látod... Fogadd el egész szabadságomat...

Szabadságunk feláldozása. — Ha Isten akaratá, parancsa számunkra élet és üdvösség; ha vele szemben szabadságunk feláldozása szabadságunk megdicsőülése, akkor a józan ész szigorú logikája kívánja, hogy mennél teljesebben áldozzuk fel szabadságunkat az Isten akaratának, hogy így mennél nagyobb fokban legyen részünk az életben, az üdvösségben, a megdicsőülésben.

Az Isten akaratával szemben háromféleképpen áldozhatom fel szabadságomat. Feláldozhatom úgy, hogy megtartom parancsait, de egyébként élek az átlagemberek szokása szerint. Ez a feláldozás olyan, mint mikor valaki házat épít és, bár építhetné azt kőből is, vályogból építi. De jó, mert az illetőnek lesz biztos otthona... Feláldozhatom szabadságomat úgy is, hogy nemcsak a parancsokat tartom meg, hanem a tanácsokat is, mert nem akarok olyan lenni, mint az átlagemberek. Érzem, hogy többre vagyok hivatva. Az „*Aki fel tudja fogni, fogja fel*” (Mt. 19, 12.) előttem nemcsak lehetőség, ha-

nem élet és öröm is lesz. Ez a feláldozás olyan, mint mikor valaki házát szilárd kőből, magas kőszálra építi. A viharok jöhetnek, az ár hozzá fel nem ér; háza az erő, az élet háza. Lehet, hogy nem lesz sok látogatója, de lesz nagy biztonsága... Aztán feláldozhatom szabadságomat úgy is, hogy nemcsak a parancsokat és tanácsokat tartom be, hanem az Isten tetszésszerű akaratát is, mely megnyilvánul az én előljáróim rendelkezésében és az én lelkem meglátásaiban: a kegyelem megvilágosításában és indításaiban. Megtartom úgy, hogy akaratomból, szabadságomból nem tartok meg magamnak semmit, hanem mindent Istennek adok: „*Egész szabadságomat.*” Ez a feláldozás olyan, mint mikor valaki ahelyett, hogy házát építene magának, templomot épít az Istennek — márvány templomot, márvány ol-tárral és csak egy vágya van:

*„Hadd lakjam az Úr házában
Életemnek minden napján,
Hadd lássam az Úr pompáját,
Hadd látogassam templomát.
Mert ő elrejt hajlékában
A veszedelem idején;
Megvéd sátra rejtekében,
Kösziklára emel fel engem,
S így fölemeli fejemet
Ellenségeim fölé.
És én körüljárok és hajlékában
Áldozatokat mutatok be diadalkiáltással,
Éneklek és zsoltárt zengek az Úrnak.”*

(Zsolt. 26, 4—6.)

Ebben a templomban aztán őmaga lehet áldozó és áldozat, de belőle és rajta keresztül fog áradni a világra az élet, az üdvösség; hozzá járnak majd megtisztulni a lelkek és neki lesz ereje erre. Igen, mert mennél inkább feláldozzuk magunkat Istennek, annál több lesz bennünk az Isten erejéből.

A papi hivatás, a szerzetesi hivatás erre a feláldozásra szólít. Szomorú istenszeretetre vallana, ha valaki akkor, amikor márvány templomban áldozhatna az Úrnak, vályogházba húzná meg magát; ha valaki megelégedne a szükséges elegettevéssel... Szegény, sajnálandó lelkek, akikhez ilyen szűklelkű, erőtlen pásztorok kerülnek!

Akik igazán szeretik az Istent és helyesen szeretik önmagukat, azok még a papi és szerzetesi hivatáson kívül is arra törekednek, hogy márvány-templomot építhessenek a lelkükben az Úrnak és márvány oltáránál mutathassák be mindennap életük lobogó áldozatát — a reggeli felkeléstől az esti elalvásig.

„Fogadd el Uram, egész szabadságomat.”

TEHETSÉGEINK FELÁLDOZÁSA

*Fogadd el emlékező tehetségemet,
értelmemet és egész akaratomat.*

Bensőnk feláldozása. — Az Istené vagyok. Nagy igazság! Ennek véremmé kell válni, hogy ne felejtsem el akkor sem, amikor az élet és az események el akarják azt bennem homályosítani és amikor én magam szeretném elfeledni... Az Istené vagyok. Felemelő tudat, amíg ennek megfelelőleg élek; keserves önvád, ha életemmel meghazudtolom... Az Istené vagyok, akár tetszik nekem, akár nem: éppen az a sajtó önvád bizonyítja. Ha nem volnék az Istené, nem fájna, hogy Tőle elszakadok... Az Istené vagyok. Ennek tudata csak akkor lesz véremmé, ha nemcsak külsőleg adom oda magamat Istennek, hanem bensőleg is.

Valaki átadhatja magát az Istennek úgy is, hogy követi az ő hívását és elmegy papnak vagy beáll szerzetesnek... A tonzúra és a skapuláré vagy korda még nem jelenti azt, hogy az illető teljesen Istené. Ez csak külsőleges önátadás. Akkor lesz teljesen az Istené, ha nemcsak testét öltözteti az Isten házanépének köntösébe, hanem a lelkét is. Hogyan lehet ez? — Úgy, hogy lelkem minden képességét egyesítem az Istennel, hogy úgy éljek valóban, amint az Apostol mondja: „*Öbenne élünk, mozgunk és vagyunk.*” (Apost. Csel. 17, 28.)

Emlékezetünk feláldozása. — A bensőséges feláldozást az emlékezeten kell kezdeni. Amíg a lélek emlékezetében minden rendszer nélkül váltakoznak a gondolatok és képek; amíg a fantázia, mint rakoncátlan gyermek, kergetőzik a lélek országútján, addig az Isten nem

tud érvényesülni a lélek életében. Nem, mert a lélek nem láthatja meg Őt és nem hallhatja meg szavát.

Ha az ilyen fegyelmezetlen lélek imába kezd, nincs mondanivalója; ha elmélkedni kezd, szüntelenül azon veszi észre magát, hogy másult van, mint ahol térdel, hogy mindenről gondolkozik, csak az Istenről nem. — Hogy rendet, fegyelmet teremthessünk emlékezetünkben, fékezni kell külső érzékeinket: a szemeinket és a nyelvünket különösen. — A szem a lélek várkastélyának kapuja. Ha mindig tárva-nyitva, rajta keresztül bejön minden ellenség, minden rossz. Bejön a világ és becsempészi a lélekbe az érzékiség ópiumát... A nyelv a lélek kikötője. Ha mindig fecseg, ha a benyomások hatása alatt szól, rajta keresztül elúszik a lélekből minden jó. A kegyelem külső és belső indításai eredménytelenül elvesznek s a lélek elfeledkezik az Istenről...

Nem, mi emlékezetünkbe akarjuk vésni az Istent. A reggeli ébredéstől az esti elalvásig:

*„Isten, én Istenem, virradatkor
tehozzád ébredek.
Reád szomjazik a lelkem...
Bárcsak megjelenhetnék előtted
a szent helyen,
Hisz irgalmad jobb, mint az élet,
Ajkam hadd dicsérjen téged.”* (Zsolt. 62, 2—4.)

Igen; Istennel akarok foglalkozni... Azért őrizem érzékeimet, azért fegyelemhez kötöm a napirendemet, azért ismételtetem röpfohászként napközben: „*Fogadd el emlékezőtehetségemet...*”

A fegyelemből csináljunk istenszolgálatot!

Értelmünk feláldozása. — Értelmünk éhez és szomjúhozza az igazságot. — Az igazság pedig az Isten: „*Én vagyok az igazság.*” (Jn. 14, 6.) Sőt nemcsak az igazság, hanem minden igazság foglalatja is: „*Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég.*” (Apk. 21, 6.) Minden-

nek kezdete és vége, mindennek végső oka és értelme... Tehát Istennel töltekezem, ha az igazságot keresem s az igazsággal töltekezem. — Ha elfordulok az igazságtól, az Istentől fordulok el; ha kevésre becsülöm az igazságot, az Istent becsülöm le; ha inkább szeretem az emberi hipotéziseket, mint az isteni kinyilatkoztatásokat, ez rávilágít a lelkemre s megmutatja, mennyire vagyok az Istené bensőleg: mennyire Istené az értelmem.

Az mindig rossz jel, mikor a magát külsőleg Istennek szentelő lélek nem aziránt érdeklődik, ami szent hivatásához tartozik; ha mindent immel-ámmal teljesít és dolgoz fel, ami hit, ami erény, ami igazság. Ez azt mutatja, hogy nála még nem történt meg a benső önátadás. — Rossz jel, ha a művészeti, kultúrális, tudományos, szociális érdeklődést hangsúlyozzák ott, ahol a szentek tudományát és az Isten bölcsességét kellene hangsúlyozni. A sokoldalúság, biztos, hasznára van az egyházi és lelki közületeknek, de mindig nagy kárt okoz, ha pótolni akarja az „egy szükséges”-t. Ennek meg kell előzni mindent és minden másnak ebből kell fakadni azoknál, akik Istent vallják örökségüknek: „*Tu es pars haereditatis meae...*” (Zsolt. 15. 5.) — Akik az Istené, azoknak Jézussal a mennyei Atya dolgaiban kell lenni... (Lk. 2, 49.)

A hit, az erény, az igazság keresése tehát az én benső feláldozásom, Istenbe olvadásom. Ezen dolgozunk imáinkban, elmélkedéseinkben, a Szentírás, a Szentek életének, a lelki könyvek tanulmányozásában. Csináljunk mindebből istenszolgálatot: „*Fogadd el értelmemet...*”

Akaratunk feláldozása. — „*Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben van, az megyen be mennyek országába.*” (Mt. 7, 21.) — Ez áll az igazságra is: nem aki mondja, hanem aki cselekszi az igazságot, az megyen be a mennyek országába. — Nem elég tehát, hogy az Isten kitöltse az én

emlékezetemet; hogy az ő igazsága legyen lelkeim tápláléka, hanem kell, hogy akaratom is elmerüljön Benne: vagyis, hogy az ő akaratának érvényesítésében legyőzzek magamban minden ellenkezést. Ezen múlik a teljes benső önátadás.

Vannak imádságos lelkek, akik egész nap kegyeskednek, de a kísértésekben mindig elesnek. Emlékeztük Istenhez tapadt, akaratum gyenge és azért mindig hűtlen lesz. — Vannak nagy hittudósok, akik az Isten igazságainak mélységeibe hatolnak, de az Isten igazságainak cselekvésében az abc-t sem tudják... Értelmük élvezi az Istent, de akaratum gyengesége mindig ürmöt vegyít élvezetükbe. Nincs keserűbb u. i., mint ismerni az igazságot és cselekedni a hamisságot. Ezért múlik az akaraton az egész benső önátadás.

Akaratumkat tehát meg kell edzeni az Isten akaratának cselekvésében, hogy aztán képes legyen legyőzni az ösztön, a szenvedély, az indulat ellenkezését és hullámzásait és így diadalmaskodni az Isten akaratának érvényesítésében. — A katona akkor fogja tudni kiállni a harc fáradalmait és hevét, ha annakidején végigjárta a gyakorlat iskoláját. Míg tartott a gyakorlat, sokat fáradt, sok keserves izomlázat kiállt, de a harcban már nem érezte a fáradalmakat, csak a győzelem vágya lelkesítette... Hogy akaratumat rásegíthessem eme harc-készségre, akarnom kell az Isten akaratát és le kell győznöm mindent, ami vele ellenkezik.

A lelki életben nem az a fontos, hogy tetszik-e nekem valami vagy nem; hogy jól érzem-e magamat vagy nem; hogy vigasztalásom van-e vagy lelki-szárazságom, hanem az, hogy legyen meg az Isten szent akarata. Ezért megtagadom szemem vágyát: nem nézem, amit látni szeretnék; megtagadom a nyelvemet, midőn beszélni vágyik; megtagadom minden érzékemet és minden vonzalmamat és mindent, amit „szeretek”, csakhogy cselekedhessem, amit az Isten akar. És ezt a megtagadást nem a tiltott dolgokban kezdem, hanem a megen-

gedettekben. Csak így szerzem meg az ellenálló képességet a tiltott dolgok csábításainak legyőzésére.

Ime, az aszkézis lényege! Vajjon miben szorulok erősítésre? Mi az én fő hibám? Talán a lanyhaság? talán a gög? talán a hiúság? talán a szétszórtság, az érzékiség? Résen leszek és réseket tömök! — Kezdem a pohár vízen, amit megtagadok magamtól. Felhasználok minden alkalmat akaratom edzésére: a türelmet a nehézségek és kellemetlenségek között, a kitartást a munkában és a kötelességteljesítésben, a gondoskodást a részletekről, szemeim, nyelvem kívánságainak megfékezését, a feledékenység elleni küzdelmet, az emberek iránti szívélyesség, a vidámság, a nagylelkűség kiküzdését —, mert akarom, amit az Isten akar, mert nem akarok elszakadni Tőle a kísértésekben sem. Övé akarok lenni életemben, küzdelmeimben és halálomban is. Istenszolgálatot csinállok aszkézisemből: „*Fogadd el Uram, egész akaratomat.*”

ÉNÜNK MEGHÓDOLÁSA ISTEN ELŐTT

*Amim van és amivel rendelkezem,
mind Te adtad nekem.*

Semmim sincs, — mindent oda adok. — Az áldozatban mindig az fáj, hogy meg kell válnunk valamitől, ami a mienk, ami a szívünkhöz nőtt. Azért fáj az a: „Menj, add el, amid vagyon... és jer kövess engem.” (Mt. 19, 21.)

Mennél inkább szívünkhöz nőtt valami, annál jobban fáj, ha fel kell azt áldoznunk. Mivel pedig magunkat szeretjük legjobban, magunkhoz ragaszkodunk legerősebben és magunkat megtagadni, magunkat legyőzni, magunkat feláldozni a legfájóbb. Pedig ez az egész fájdalom vakságunkból ered.

Mi azt véljük, hogy egészségünk, erőnk, tehetségünk, sikereink, hatalmunk, gazdagságunk saját szerzeményünk és nem vesszük észre, hogy minden-minden, bennünk és kívülünk az Isten kölcsöne javunkra. Az Isten gyujtotta ki bennem azt a fényesen ragyogó szikrát, amely éltet és megelevenít: a lelket. Ő tartja fenn bennem e szikra parázslását, hogy ki ne aludjék. Ő vezeti gondolkodásomat, Ő erősíti akaratomat, Ő irányítja gondviselésével sorsomat. Ide hív, majd oda állít. Ő emel fel, ha fáradságtól, betegségtől ágynak esem. Ő gyujt számomra kinyilatkoztatásában a végtelenbe világító szövétneket. Mi talán hidegen, büszkén, közömbösen nézünk el a nyomor, a szenvedés rongyaiba öltözött embertestvérünk felett és elégedetlenek vagyunk saját sorsunkkal, gazdagság, hatalom felett ábrándozunk és elfeledjük, hogy a koldusgúnyát éppúgy nem érdemeljük meg, mint a királyi koronát. — Utunkban érzéket-

lenül tapossuk el a hernyót, pedig annak az élete 4p-olyan isteni ajándék, mint a mienk. — Ha öröm ér, dicsekszünk vele; ha bánat sujt, panaszkodunk; ha sikerben van részünk, elbizakodunk; ha sikertelenség ér, elcsüggedünk és mindig csak kapni akarunk, adni fé-lünk, az áldozattól irtózunk. — Nagy vakság ez! Ma-gunknak tulajdonítjuk, ami nem a mienk, jogot formá-lunk ahhoz, amiért könyörögnünk kellene...

Ha a lélek egyszer belátja, hogy mindent Istentől kapott és kap, kinyílnak szemei, egyszerre másnak lát mindent. A szívem dobbanásában és a felkelő nap su-garában; az álom édes nyugalmában és a munka erő-kifejtésében; az esőcseppben és az asztalomra kerülő darab kenyérben épúgy Istennek nagy ajándékát látom, mint abban, hogy megváltott vagyok, hogy az Egyház-ban élek, hogy hivatalos vagyok a mennyországba, örök boldogságra. És amíg magamban így leborulva imádom az Istent, addig kifelé csodáalom alkotásait a természet erőiben és szépségeiben csakúgy, mint a tudomány és technika vívmányaiban, valamint a történelem igazság-szolgáltatásában, ahol mindenütt az egyedeken és álla-mokon keresztül árasztja, szórja reánk ajándékait. — Eme meglátás következtében lesz a lélek bölcs és alá-zatos. Bölcs, mert Istent látja mindenben s nem engedi kísértetni magát semmi által; alázatos, mert sem magát, sem a teremtményt nem helyezi Isten elé, tudva, hogy minden Istentől van. Eme bölcsesség és alázat aztán hó-doló vallomásban nyer kifejezést: „*Amim van és amivel rendelkezem, mind Te adtad nekem.*”

Hogy ezt a vallomást szívvel-lélekkel megértsük és valljuk, vessük fel magunkban a kérdést, mintegy ön-vizsgálatként, úgy amint az Apostol kérdi: „*Mi van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?*” (1. Kor. 4, 7.)

Mindent oda adok, hogy minden enyém legyen. — A kölcsönös igazságosság szigorú követelménye, hogy mindenkinek adjuk meg a magáét; hogy azt, amit köl-

csön kaptunk, adjuk vissza tulajdonosának. Mivel pedig minden, ami bennünk és kívülünk van, Isten kölcsöne, vissza kell azt adnunk az Istennek. Az igazságosság eme követelménye oly szigorú, hogy az ki is kényszeríthető. — Az Isten nem volna Isten, ha nem érvényesítené az igazságosság eme jogát. Azért érvényesíti is: visszaköveteli mindenkitől, amit kölcsön adott. És ha én nem akarom Neki adni magamat önként, szolgálva Őt ajándékaival, kénytelen leszek elviselni, hogy ajándékaival együtt elvesztem a legnagyobb, a végtelen jót is: magát az Istent is. Szörnyű veszteség: „*A haszontalan szolgát meg vessétek ki a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása.*” (Mt. 25, 30.) „*És megharagudván ura, átadá őt a poroszlóknak, míg csak meg nem fizeti minden adósságát.*” (Mt. 18, 34.)

Minden eltékozolt pillanatot számon kér az Isten, mert Ő adta; minden magamnak tulajdonított jó elszakít a legnagyobb Jótól: az Istentől.

Milyen sokszor tapasztaljuk ezt szomorúan! Oh vajha mindent, amink van, és amivel rendelkezünk, visszaadnánk az Istennek, akitől kaptuk! — Ha ezt tesszük, minden pillanat közelebb visz majd Hozzá, minden képességünk, minden sikerünk, minden erényünk, amelyet általuk gyakorolunk, egy-egy láncszem lesz, mely Istenhez csatol. Ha így visszaadunk Istennek mindent, miénk marad és miénk lesz az Isten. — Kell-e ennél több? Vegyük azért fontolóra: mi van még bennünk és kívülünk, amit nem adtunk át az Istennek? — Talán tékozlom az időt? talán érzékeim élvezetét keresem napközben? talán saját vígasztalásomra törekszem ima közben?

Adjunk oda mindent az Istennek, mert amit oda nem adunk, Istentől foszt meg minket.

Igyekszem mindent visszaadni Neked, én Istenem!

ISTEN RAJTUNK URALKODÁSA

Mindenestül átadom szent akaratomnak, hogy rendelkezéssel velem.

Önátadásunk kiteljesülése. — Istennek úgy kell átadnunk magunkat, hogy mindenben Isten uralkodjék rajtunk. Ha nemcsak külsőleg, hanem bensőleg is odaadom magamat Istennek, vagyis, ha a reggeli felkeléstől az esti lefekvésig az Isten tölti ki emlékezősemet, táplálja értelmemet és vezeti akaratomat, akkor az Isten uralkodik felettem; akkor átadom magamat az Isten akaratának, hogy rendelkezék velem.

Ha aztán így uralkodik rajtam az Isten, akkor megvalósul bennem és életemben az Isten terve, örök gondolatainak célja. Azért mindenestül átadom magamat szent akaratomnak, hogy rendelkezéssel velem, hogy el ne tévesszem céloimat, a te örök tervedet; hogy Te engem remekbe formálhass; hogy örök látásodra segíts; hogy látásodban üdvözíts...

A márványtömbből soha sem lett volna Pieta, Mózes, ha Michelangelo csak simogatta volna. Bizony sokat kellett azt törni, kalapálni, vésni; kemény ütések alatt szellemült át Mózes arca, lett a fájdalom Istenben megdicsőült remeke a Pieta tekintete. — Belőlünk sem lehet Isten gondolata szerinti ember, bennünk sem valósulhat meg az Isten célja, lelkünk nem formálódhatik remekbe, életszentségbe, ha csak addig adjuk át magunkat uralmának, rendelkezésének, amíg vigasztalásokkal, sikerekkel becéz és tiltakozunk, panaszkodunk, elfordulunk Tőle, ha vágni, törni, kalapálni, vésni, cizellálni akar...

A szenvedés az Isten vésője, az Isten kalapáca.

Addig nem vagyok egészen az Istené, mert addig elszakadhatom Tőle, amíg a szenvedéssel szemben is nem tudom elmondani felajánlásomat: Fogadd el Uram... Neked adom magamat életre, halálra. Sujts, vágj, bocsáss rám minden szenvedést, amire erőm képes, csak célod ne hiúsuljon meg bennem; csak el ne rontsam tervedet.

Amikor kitérek a szenvedés, az áldozat elől, mindig egy-egy vonást torzítok lelkem Isten elgondolta képén. A sok torzólélek mind a szenvedés és áldozat elől kitérő gyávaság és gyengéség karikatúrája.

Megtanulom tehát a szenvedéssel, az áldozattal szemben is mondani: Fogadd el Uram... Itt ez más-kép hangzik: Deo gratias — Hála érte az Istennek! — A helyett, hogy kitérnék a szenvedés elől, a helyett, hogy elkeseredném, vagy zúgolódnék, majd midőn elébem áll a szenvedés, hálát adok érte: Deo gratias! — Fáradt vagyok: a helyett, hogy elmulasztanám kötelességemet, elhagynám ájtatosságaimat, hogy leheveredjek, mondom: Deo gratias! És dolgozom, imádkozom tovább. — Megsértének, félreismernek, megcsalnak: a helyett, hogy megtagadnám a szeretetet, mondom: Deo gratias! És szeretek tovább a türelemben. — Terveimet, ambícióimat keresztülhúzza valami betegség: ahelyett, hogy elcsüggednék, mondom: Deo gratias! És várom törhetetlen reménykedéssel, amit az Apostol ígér: *„Tudjuk pedig, hogy az Isten közreműködtet mindent azok javára, kik őt szeretik, azoknak, kik meghivatottak a végzése értelmében, hogy szentek legyenek.”* (Rom. 8, 28.)

A hála eme önátadása, önfeláldozása, felfogja mintegy a szenvedés első csapását és bátorrá tesz a következőkkel szemben. — Azért ne késsünk vele! Gyakoroljuk be, hogy mindjárt a szenvedés kezdetén eszünkbe jusson és mondani tudjuk...

Igy nem hiúsíthatja meg semmi életemben az Isten uralkodását. Nem, mert a szenvedést hálával fogadom. Ami elszakíthatna Istentől, az fűz szorosabban Hozzá.

Próbáljuk, mondjuk újra, mígnem érezzük is életünk egészében, hogy Isten most már valóban rendelkezik velünk.

Az isteni példakép. — Az Isten nemcsak akarja, hogy Övé legyünk egészen, hanem példával is mutatja, hogyan lehetünk az Övé. A példát pedig nem prófétái, nem szentjei, nem angyalai által adja, hanem saját személyében: „*Kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját.*” (Filip. 2, 7.) Az örök Ige egész földi életén keresztül mutatta nekünk, miként legyünk Istené, miként teljesítsük mindenben Isten akaratát.

Isten akaratát teljesítve szállt a betlehemi barlang sivar jászolába; Isten akaratát teljesítette, midőn harminc évig elvonultan élt; midőn fáradtan, éhen-szomjan járta Judea és Galilea poros országutait; midőn elviselte a belül üres, lélekben hitvány, kifelé sallangjaikat igazgató farizeusok áskálódásait, intrikáit; midőn eltúrte tanítványainak késedelmes keményszívűségét. Nem tért ki semmi elől, amit az Atya akaratára eléje állított... Eléje állította a keresztet is! Ó vállára vette és meghalt rajta, imádságos, áldozatos türelemmel: „*Atyám! a te kezeidbe ajánlom lelkemet.*” (Lk. 24, 46.)

Ha Krisztus dicsősége ma betölti az eget és földet; ha nagyságának tagadása mindig ennek bizonyítékát szolgáltatja; ha imádván térdelek eléje és hódolok isteni fölsége előtt, — boruljak le imádságos hódolattal engedelmissége előtt is, mellyel mindent kiérdemelt és mellyel nekünk példát ad. Igen, mert: „*Megalázta magát, engedelmes lett a halálig és pedig a halálig a kereszten*”, (Filip. 2, 8.) azért: „*Dicite in nationibus, quia Dominus regnavit ligno...*” (Com. de cruce.)

Mi is, ha mindenben, a keresztsben is átadjuk magunkat Isten akaratának, uralkodni fogunk, bár szolgálni látszunk: uralkodni fogunk önmagunkon, a bűnökön, a világon, a szenvedésen, a halálon, igazolva és élvezve: „*Deo servire regnare est.*”

A MAGÁTKIFOSZTÓ SZERETET GAZDAGSÁGA

Csak a te szeretetedet és kegyelmedet add nekem és én eléggé gazdag leszek és nem kívánok többé semmi egyebet. Amen.

A mi nagy veszteségünk. — Ha teljesen átadjuk magunkat Istennek, úgyhogy Benne éljünk, mozogjunk és legyünk, nemcsak Isten fog uralkodni rajtunk, hanem kezdetét veszi a mi gazdagodásunk is: kegyelemben, kegyelemből erényekben, erényekből érdemekben.

Amíg felhő takarja a napot, éltető sugarai nem tudnak áthatolni; nem tudnak derűt, fényt árasztani, életet fakasztani; sötét lesz, hideg lesz és tenyésznek a baktériumok.

Amíg a magasságokban eredő forrás útját sziklák és mélyedések állják, nem tud az réteket öntözni, malmokat hajtani, az ég csillagjainak fénylő, sima tükröt nyújtani.

Igy az Isten kegyelme is. — Amíg lelkünket elfordítja Istentől az önzés, nem tud az Isten kegyelmének sugárzata érvényesülni, életet, derűt, erényeket fakasztani.

Amíg saját akaratunk érvényesítésében sziklákat gördítünk, árkokat ásunk az Isten akaratá elé, nem tud szent kegyelme bennünk nyugodtan működni, az élet-szentség, a tökéletesség szépségeivel gyönyörűséget nyújtani az ég angyalainak és szentjeinek.

Nincs itt szükség annak eldöntésére, hogy a szeretet és a kegyelem tényleg vagy csak észbelileg különböznek-e egymástól. Elég azt tudnunk, hogy a kegyelem és

a szeretet szorosan összefüggnek. Ha nem tud bennünk érvényesülni, működni az Isten kegyelme, nem lesz bennünk szeretet sem. Nem szeretjük Istent, akivel szembehelyezkedünk, akitől elfordulunk; nem szeretjük embertársainkat, akikért nem tudunk áldozatot hozni, akiknek nem tudunk megbocsátani, akikkel nem tudunk békében lenni. Isten nélkül, kegyelme nélkül ugyanis erőtlenekek, megoszlottak és önmagunkkal is meghasonlottak vagyunk.

Ime, Uram, tehát ezért van közöttünk olyan sok széthúzás, olyan sok hűtlenség... Fanyar a mi istenszolgálatunk, meddő a mi felebaráti szeretetünk. Kegyelmed napjának éltető sugarai nélkül sötétben bukdácsolunk, önösségünk baktériumaitól lázbetegen; akaratosságunk szikláik között kegyelmed nélkül a saját magunk ásta árkokban veszünk...

Nem, mi nem elveszni, hanem élni akarunk. Azért elhordunk minden akadályt és feláldozva minden képzelt tulajdonunkat, kitesszük magunkat az Isten kegyelmi sugárzatának.

A mi nagy nyereségünk. — Ha semmit sem tartva meg magunknak, mindent odaadunk az Istennek, kegyelmével érvényesülni fog bennünk a szeretet. Ez lesz a mi nagy nyereségünk mindazért, amit odaadtunk.

Szeretni fogjuk az Istent osztatlan szívvel és szeretni fog bennünket az Isten úgy, amint az atya szokta szeretni gyermekét, aki teljesíti mindenben akaratát. Micsoda boldogság! — Az Istentől már nem kell félnem, az Istent csak szeretni tudom...

Szeretni fogjuk embertársainkat — embertestvéreinket úgy, amint vannak: nyomorúságukban, gyöngeségükben, szépségükben, erejükben, nem törődve azzal, hogy szeretnek-e vagy gyűlölnék-e viszont... Úzni, hajítani fog a szeretet, hogy adjunk, nem fontolgatva, hogy kinek, hogy mit kapunk érte. Boldogságunkat fokozni fogja szeretetünk pusztá kiáradása...

Mennél jobban fogjuk szeretni az Istent, annál több

jót fogunk tenni embertestvérünkkel, mert annál inkább fog hasonlítani szeretetünk az Isten szeretetéhez — ahhoz a szeretethez, amellyel az Isten szeret minket.

Ebben a szeretetben fogunk mi bírni mindent: embert, világot, Istent, mennyországot. Ez lesz a mi nagy gazdagságunk!

Kell-e ennél nagyobb gazdagság? — Nincs szegényebb, nincs nyomorultabb ember annál, aki nem tud szeretni. Mi gazdagok akarunk lenni! Mi önösségünk legyőzésével, mindenünk Istennek való átadásával gazdagok akarunk lenni a szeretetben.

Jelen szeretetem miről tanúskodik? Koldusvoltage-ről vagy királyi kincseimről?

A mi egyedüli ambíciónk. — Erről a gazdagságról szól Szent Pál is. Azt mondja, hogy az kifelé nem észlelhető, t. i. az érzéki ember számára, aki mindent a szájába vesz és csak azután értékeli; de annál inkább érzékelhető annak, aki élete mécsével befelé világít. Kifelé nélkülözésnek látszik, de tényleg minden jó bírása: „*Mint akiknek semmijük sincsen és mindenük megvan.*” (II. Kor. 6, 10.) — Krisztus megmondja azt is, hogy mi az a minden? — „*Az egész törvény és a próféták.*” (Mt. 22, 40.) — Azért van igaza Szent Pálnak — hogyne volna — hogy enélkül szólhatok angyalok nyelvén, ha szeretetem sincsen, olyanná lettem, mint a „*zengő érc vagy a pengő cimbalom*”; hogy ezzel szemben minden elmúlik: a prófétálás, a nyelvek, a tudomány — még a hit is, ez örökké megmarad. „*A szeretet soha meg nem szűnik!*” (I. Kor. 13, 1–8.)

Honnan van az mégis, hogy oly kevesen keresik ezt a gazdagságot, oly kevesen, hogy szentté kell avatni azt, aki keresi? Kell, nehogy azt higgyük: e gazdagságot megszerezni nem lehet. — Honnan van? — Onnan, hogy nem ambicionáljuk. Jobban ambicionáljuk a szétfeszülő sallangokat és a sárból nőtt hatalmat.

Nem elég tehát odaadni mindent az Istennek — semmi nélkül nem élhetünk. Ugyanakkor, amikor min-

dent, amink van és amivel rendelkezünk, odaadunk az Istennek, ambícionáljuk mindazt, ami az Istené, ami az Isten.

Nekünk nemcsak az Istené kell lennünk, hanem növekednünk is kell az Istenben az ő dicsőségére. Ezért teremtett. Teremtés nélkül is — lehetőségünkben — az övé voltunk. Teremtett, hogy létét, boldogságát, önmagát megoszthassa velünk.

Törekedjünk elnyerni a kegyelem, a szeretet gazdagságát! Ez legyen a mi legfőbb, a mi egyedüli ambíciónk! — Imáinkon keresztül tanuljuk meg ezt a törekvést, sajátítsuk el ezt az ambíciót! — Ezért könyörögjünk, ezért elmélkedjünk, ezért adoráljunk, áldozzunk és küzdjünk. Mást ne is kérjünk, mást ne is keressünk! Miért kérnénk, miért keresnénk mást? Ha ezt kérjük, ha ezt keressük, minden mást megkapunk... Krisztus, az Isten mondja: *„Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind (mit eszünk, mit iszunk, mivel ruházkodunk) hozzáadtnak nektek.”* (Mt. 6, 31—33.)

NEGYEDIK RÉSZ

MEGSZENTÜLÉS

*Krisztus lelke, szentelj meg engem.
Krisztus teste, üdvözíts engem.
Krisztus vére, ihless meg engem.
Krisztus oldalából kifolyó víz,
tisztíts meg engem.
Krisztus kinszenvedése, erősíts meg engem.
Oh édes Jézus, hallgass meg engem.
A te sebeidbe rejts el engem.
Ne engedd, hogy tőled elszakadjak.
A gonosz ellenségtől oltalmazs engem.
Halálom óráján hívj el engem.
És juttass magadhoz engem.
Hogy szenteiddel dicsérjelek Téged.
Mindörökkön örökké. Amen.*

TÖLTEKEZÉS KRISZTUS LELKÉVEL

Krisztus lelke, szentelj meg engem.

Az imádság. — A szentek imái nemcsak tökéletes Istenhez emelkedés, hanem fölséges lélekmegnyilatkozás is. Egy-egy ilyen ima olyan, mint a százéves aloe nyitása: hosszú élet eredménye. — Egy-egy ilyen ima olyan, mint a gyöngykagyló gyöngye: mélységes élet küzdelmes kikristályosodása.

Ebből a szempontból minden szent imája rokon a Miatyánkkal. A Miatyánkban megszólal Krisztus dogmatikája, etikája, intelligenciája, jósága, ereje, szépsége. A szentek imájában pedig megszólal a testté, vérre, életté lett Evangélium égbe szárnyaló igéje. Azért, ha nem tudok saját szavaimmal, saját gondolataimmal imádkozni, imádkozom a szentek imáit. Hogy azonban ez az ima ne legyen gépies recitálás, merev alakosság — amilyen szokott lenni a szórakozott lélek imája — hanem legyen a szentek szárnyain való Istenhez emelkedés, azért kell nekünk ezekbe az imákba elmerülnünk, ezeket az imákat átélmélnünk.

Az „Anima Christi” — „Krisztus lelke” kezdetű imádságot Loyola Szent Ignác fohászai között találjuk. Nem ő a szerzője. De nagyon szerette ezt az imádságot. Lelkületének nagyon megfelelt — lelkületét híven tükrözi. A „Krisztus lelke” kezdetű ima már a 12. században és később is mint előkészületi ima a szentmiséhez szerepel a papság imaformulái között. Szerzőjeként a 14. században és a 15. század elején XII. János pápát tekintik, aki búcsúval látta el. Szent Ignácot csak azért gondolhatták szerzőjének, mivel lelkigyakorlatos könyvének első kiadásában: 1548-ban feldolgozza, — de már mint általánosan ismertet tétélezi fel.

Erich Przywara „Deus semper maior” — c. munkájában erről az imádságról a többek között ezeket írja: „E régi imádság, amely a szentignáci lelkigyakorlatok elején áll (de nem Szent Ignációl származik), tulajdonképp a lelkigyakorlatok áttekintése.”

E gondolatnak megfelelőleg aztán három eszmecsoportot különböztet meg benne:

1. „A kereszténynek, aki a keresztség, a bérmlás, az oltáráldozatbani részvétel által tényleg a „*fej és test egy Krisztus*” tagja, annak alanyilag is tudatára kell ébrednie: Krisztustól vagyok áthatva. (Krisztus lelke, szentelj meg engem.)”

2. „De éppen ezért kell, hogy átjárta legyen Krisztus szenvedésének kiontott vére. (Krisztus kinszenvedése, erősíts meg engem.)”

3. „De ez úgy, hogy egész élete és működése és szenvedése és halála növekvő „önmagától szabadulás” legyen Isten dicsőítésében. (És juttass magadhoz engem, hogy szenteiddel dicsérjelek Téged.)”

Przywara e három eszmecsoportba osztja be az Anima Christi többi kérését. Így valóban a lelkigyakorlatok áttekintését nyújtja ez az imádság és a via purgativára, a via illuminativára és a via unitivára ad kitekintést.

Ettől a rendszerezéstől eltekintve ebben az imádságban, érezzük, a lélek már elszakad a földtől, felülemelkedik ennek hiúságain és már az eget járja; Krisztus lelkével töltekezik, Krisztus hívásának engedelmeskedik és a dicsőült szentek himnuszát hallja, melyet velük együtt akar zengeni. Ez szíve vágya: a megszentült lélek vágya, Istenben elnyugvása...

Ezt az imádságot csak az tudja igazán imádkozni, aki lélekben hozzá alakult: a megszentült. Gyakori imádkozása azonban segít is megszentülni...

Krisztus lelke. — Krisztus lelke alatt itt nemcsak Krisztus emberi lelkét kell értenünk, amely az istenség második személyével hiposztatikusan egyesült, nem, hanem azt a lelket is, amely, míg Krisztus itt járt a föl-

dön, áradt a ruháiból, csillogott a szeme pillantásában, megérezte a szava hangsúlyán, jóságos kezének simogatásán. — Azt a lelket is, amely most, hogy Krisztus már nem jár a földön, kitölti az Evangéliumot, élteti az Anyaszentegyházat, amellyel érvel a hívő, amellyel cáfol a kételkedő, amellyel kísérleteznek a racionalista vallásbölcselek épűgy, mint a nagy Szegletkőről levált, Tőle eltávolodott autonom-emberek. Igen, mert ha én az Anyaszentegyházban és önmagamban fel tudom mutatni Krisztus lelkét, akkor nem kell szillogizmusokat gyártanom, nem kell disputálnom, hogy megvédjem hitemet, meggyőződésemet, világnézetemet. Krisztus lelke, mely éltet, mely bennem él, elnémít minden ellenvetést, földre terít, mint ott a Gecsemáné-kertben, minden támadást. — Ha pedig nem tudom felmutatni Krisztus lelkét, akkor hiába minden logikai zseniálítás, minden történelmi eredmény, a kételkedő tovább fog kételkedni, a racionalista tovább fog kritizálni, a tévelygők tovább fognak távolodni... Ha tehát védeni és terjeszteni akarom a hitet, az erényt; ha fel akarom tűzni a keresztet nemcsak Néró obeliszkjének tetejére, hanem a szívek közepébe is, hogy onnan is fusson minden „partes adversae” — minden ellenség és ellenkezés és minden szíven győzedelmeskedjék Juda oroszlánja, akkor Krisztus lelkével kell töltekezni. És mi a pap, mi minden apostoli lélek célja? — Ez, ez a keresztfeltűzés a szívek közepébe!

A katolikus papság élete e cél szerint igazodik megindulásától kezdve kifejléséig. Ha valaki pap akar lenni és maradni, ennek a célnak munkálására kell esküdnie és éppen azért Krisztus lelkével kell töltekeznie.

Ha pedig ez a papság életének a célja, akkor nem lehet más erre az életre való előkészület célja sem. Sokat beszélnek és írnak arról, hogy meg kell reformálni a papnevelés módját. Szerintük túl elvonatkoztatott ez a való élettől. Több gyakorlatiasságot, több kapcsolatot az élettal! — Hogy ez a reform szükséges, vagy nem

szükséges, nem tartozik ide. Az azonban tény, hogy ezek a reformsürgetők elfeledni látszanak a papnevelés eminens célját: a töltekezést Krisztus lelkével. Ha nem ez volna a cél, akkor a papjelöltek azt a filozófiát, dogmatikát, erkölcstant — megtanulhatnák valamely kollégiumban vagy akár valamelyik diákkvartélyon is, amint a jogász vagy orvos is megtanulja a maga tudnivalóját. Mivel azonban a papjelöltnak Krisztus lelkével kell töltekezni elsősorban, azért kell a szeminárium is, az elvonultság is, Isten közelsége is, állandó önnevelés, aszkézis is, mert enélkül Krisztus lelkét el nem nyerhetjük. És ezért téves és kárhóztatandó minden törekvés és intézkedés, amely a papjelölteket ki akarja emelni az elvonultságból, vagy lehetetlenné akarja tenni számukra az elvonultság felhasználását a Krisztus lelkével való töltekezésre.

A jövő nagy átalakulások előtt áll és állhat... De bárhogy is alakul, azoknak, „*akik Jézus Krisztusnak a meghívottjai*” (Róm. 1, 6.) akár papok, akár tökéletes-ségre törekvő világiak, mindig csak ugyanaz marad a céljuk: megszentülni, Krisztusba formálódni és pedig elsősorban. Ez az igazi kereszény élet „egyedül szükséges”-e. Ennek szolgálatába állítsuk szívünket, lelkünket, ájtatosságainkat, munkánkat, törekvéseinket, buzgóságunkat, lemondásainkat, küzdelmeinket — mindent! Ha ezt megtesszük, a többi minden hozzáadatik nekünk. (Mt. 6, 33.)

A Krisztus lelkét keresők. — Az Anyaszentegyházban Krisztus lelke él, de meg kell azt keresni. Valahogy el van rejtve, mintahogy a gyémánt is el van rejtve a kőszénrétegekbe. Ki kell ásni a gyémántot, meg kell keresni Krisztus lelkét. És „nincs két egyház, melyek közül az egyik a klérus, a másik a laikus, az egyik szerzetesek, a másik a világiak egyháza”. (Prohászka: Elmélkedések.) Akár a világban marad valaki, akár szemináriumban, akár kolostorban készül Krisztus követésére, Krisztus lelkét meg kell keresnie. És ha nem jól keresi,

az, aki a világban maradt, esetleg előbb fogja megtalálni, mint aki elhagyta a világot; ha pedig nem keresi valaki, megtörténhetik, hogy a favágó üdvözl, a pap, a szerzetes pedig elkárhozik...

Ahol az isteni emberekben él és embereken mulik, ott mindig bizonyos százalékra kell számítani, ott mindig jól kell tudni a dolgokat megkülönböztetni, hogy meg ne zavarodjék a lelkünk, hogy tisztában legyünk vele: ez isteni, ez emberi, ez tökéletes, ez tökéletlen, ez követendő, ez kerülendő. Sokan elvonulnak a világból szemináriumokba, kolostorokba és sokat várnak: csupa jószágot, szeretetet, idealizmust, tökéletességet várnak. Azt hiszik, hogy ezekben angyallá vált embereket találnak. Ha aztán nemigen találják, amit vártak, hanem sok emberi gyöngeségre, kiforratlanságra, fejlődéses ormótlanságra akadnak, csalatkozva érzik magukat, megfogyatkozik vagy elkeseredik az idealizmusuk, mint a poshadt tejfel és jó, ha hivatásuk rá nem megy... Sokan elvonulnak a világból szemináriumokba, kolostorokba és kibúvókat keresnek. — Mindenütt lehetnek könnyű fajsúlyú emberek, akik, mint a vizek partján növő fűzfák, csak az élet, a lélek és erény minimumának sekélyén lábfürdőznek és nem tudnak, mert nem akarnak, bevezni a mélyre. Ezek szeretnek hangadók lenni, szeretik a maguk nem érzett igazát másokkal a hangos szó szuggesztíójával elhíttetni. Természetesen mindig akad helyeslő publikum ott, ahol nem kívánnak belépti díjat, különösen, ha ez a belépti díj a komoly aszketikus élet volna. Ezek a kibúvókat keresők azok, akik nem tudnak eligazodni: mindig rossz irányba szegődnek, aztán a következményeket már nehéz jóvátenni... Ezeket az esélyeket jó ismerni, mert ismerve könnyebben megtalálhatjuk Krisztus lelkét.

Akik elhagyva a világot a klérus vagy a kolostor körében akarják megtalálni e drága kincset: Krisztus lelkét, ne keressenek soha kibúvókat a fegyelem, az aszkézis alól, hanem lelkes krisztusszeretettel vegyék

magukra a krisztusi élet egész igáját. Érezni fogják, amit Krisztus mondott: „Az én igám édes, és az én terem könnyű.” (Mt. 11, 30.) — Tényleg úgy van, hogy sehol sem lehet olyan boldog az ember lelke, mint itt: a krisztuskeresés kiváltságos helyén, ha egyedül Krisztust keresi.

Aki valamit keres, annak figyelni kell az útjelzőkre. Krisztus lelkéhez is ilyen útjelzők mutatják az utat. A liturgia, az ájtatossági gyakorlatok, az elmélkedés, a szentségek, a Szent Szív-kultusz, főleg pedig az Evangéliumok és az Eucharisztia mutatják Krisztus lelkéhez az utat. Eme útjelzők nyomán járjunk tehát!

Nagy kincs nekünk Krisztus lelke. Ha bennem megvan, bennem van a mennyek országa. Az Evangéliumban írva van: „Hasonló mennyek országa a szántóföldön elrejtett kincshez, melyet az ember, aki megtalált, eldugott s azon való örömeiben megyen és eladja minden vagyonát, és megveszi azt a szántóföldet.” (Mt. 13, 44.) Nem elég csak keresni Krisztus lelkét, hanem meg is kell azt vásárolni: meg kell fizetni az árát, hogy igazán a miénk legyen. Azért el kell adni mindent, amink van, ami nem Krisztus lelke.

Amikor valaki elindul, hogy megkeresse Krisztus lelkét akár a világban, akár a klérusban, akár a kolostorban, mindig visz magával valamit. Valamit a világ szelleméből, valamit a hiú ambícióból, valamit az érzékiségből, valamit a kevély önösségből... Ezt kell eladni, ettől kell kiüresíteni a szívünket, a lelkünket; ezeket kell magunkból kiküzdönnünk, kivetnünk a komoly, céltudatos aszkézis által, ha Krisztus lelkével töltekezve akarunk szolgálni az Úrnak, akarunk oltárához lépni.

Mit kell elsősorban leküzdönnem magamban, hogy Krisztus lelke éljen bennem? — Melyik utat választom Hozzá? „Krisztus lelke, szentelj meg engem...”

ÜDVÖZÜLÉSÜNK KRISZTUS TESTÉBEN

Krisztus teste, üdvözíts engem.

Szabadulásunk az anyagi testtől. — Krisztusban az Ige testté lett, „*ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur*” — hogy Benne megismerve az Istent, láthatatlanul is szeressük... (Praef. Inc.) Azóta Krisztus teste életszükséglet és élet-tartalom minden istentszerető lélek és különösen az ő papjai számára.

Az ember nem lélek, hanem lélek és test és e kettő között állagi az egység. Ennek az Istentől kitervezett egységnek megmásíthatatlan következménye aztán, hogy egyik a másik nélkül sem élni, sem üdvözülni nem képes befejezett hiánytalanságban.

A test fogantatását feltételezi a lélek teremtése, a lélek nélkül viszont holt a test. Az egyszer megteremtett lélek ugyan a test nélkül is létezik, de élete és boldogsága hiányos mindaddig, amíg a testtel újra nem egyesül. Az Istentől tervezett egység tehát nemcsak természetünket határozza meg, hanem életmérlegünket is. Nem tagadhatjuk le a testünket, nem szégyelhetjük, mint Plotinus, hogy testünk van, de nem szabad elfelednünk azt sem, hogy ez a mi testünk a lélekből él.

A testnek van biológiája, van higiénijája és pszichológiája meg patológiája is. — Ha nem volna lelkünk, akkor ez mind tudat és szándék nélkül történne nálunk is, mint az állatvilágban. De van lelkünk is és ezért abban, ami természetszerűleg történne, érvényesíthetjük az értelem és akarat hatalmát és uralmát, hogy a biológiából legyen morális, erkölcs, a higiénia ne legyen test-

kultusz, hogy a pszichológiát meg ne rontsa a patológia. Tehát testünk fizikájában és mechanizmusában érvényesítjük az értelem és akarat uralmát.

Ezen a tapasztalat igazolta tényleg épül fel a keresztény aszkézis és a krisztusi erényes élettörekvés. Ha nem lett volna eredeti bűn, vagy, ha nem romlott volna meg az emberi természet, ennek a törekvésnek könnyű dolga lett volna. Mivel pedig az eredeti bűnben mindnyájan meggyengültünk és ennek következményeként: „*A test a lélek ellen vágyakozik a lélek pedig a test ellen*” (Gal. 5, 17.), mi csak az aszkézis által élhetünk úgy, amint azt az Isten kigondolta.

Ahol nincs aszkézis, ott a test ösztönei diadalmaszkodnak, a lélek pedig megalázott, bemoeszkolt rabszolga. Éppen ezért nekünk nem szabad idegenkedni az aszkézistől: ez a mi szabadságharcunk. — Nem szabad azt gondolnunk, hogy az aszkézis megöli a testet: több életet ad. — Nem szabad sajnálni a testi élvezetekről való lemondást: az emésztő élvezetek helyett boldogító élvezeteket nyerünk.

Azok nem Krisztus követői, nem is keresztények, akik sanda szemmel tekintgetnek a világ felé és fájó vagy szabados vagy kételkedő szívvel felpanaszolják úgynevezett lemondásaikat... Mi az eset nálunk?

A test megszellemítése. — Az aszkézisbe ágyazott élet célja a lelki ember. A lelki ember fogalmához nemcsak a lélek kiművelése tartozik, hanem a test megszellemítése is. Ez pedig abban áll, hogy testünket a krisztusi erények szolgálatába állítjuk. Az így kialakult lelki ember lesz aztán az ideálember.

Nagyon tévesen fognánk fel a keresztény és a papi eszményt, ha azt gondolnánk, hogy minden igyekezetünket arra kell fordítanunk ennek érdekében, hogy széleskörű tudományos és aszkétikus ismereteket szerezzünk és ezzel majd élre kerüljünk a társadalomban, az irodalomban, a hieráchiában... Nem! — Kell a tudományos

felkészültség és kell az aszketikus tájékozottság, de nem ez a keresztény és papi élet tartalma. Tartalmát a hit és az erény adja. Ennek ápolása a lelki ember legfőbb ambíciója.

Fölséges munka, nehéz küzködés. De csak akkor nehéz, ha egyedül akarjuk elvégezni. „*Nálam nélkül semmit sem tehettek!*” (Jn. 15, 5.) — mondja Krisztus és ennek lehetőségessé tételére szerette az Eucharisziát. Benne Ő, Krisztus, az Isten akar velünk lenni, a lehető legközvetlenebbül velünk, úgyhogy — ha mi is úgy akarjuk — a mienk lesz egészen...

Értsük meg tehát az Eucharisztia közelségét a keresztény, a pap életében. Nem azért lakik velünk egy faluban, városban, akárhányszor velünk egy fedél alatt, Krisztus, az Isten a kenyér titokzatos leple alatt, hogy hódoló imádságunkat fogadja, hogy ünnepeinknek trónon ülő misztériuma legyen, hanem azért, hogy szent testének és vérének gyakori vétele által átplántálja belénk az ő isteni életét, hogy eme átplántálás által erősödjék bennünk a hit, rendíthetetlen legyen a remény, tökéletes a szeretet, hogy testünket mértékletességben és tisztaságban, lelkünket pedig krisztushasonlóságban könnyebben ideálizálhassuk, az Isten terve szerinti ideálembert könnyebben kialakíthassuk.

Vajjon mennyiben él bennünk a lelki ember? A megszellemített ember? Mit szolgálnak szentáldozásaink, szentmiséink?

Üdvösségünk a földön. — A keresztény vallás nem túlvilági reménykedés. Igaz, sokat a másvilágra hagy, de igazságaival, erényeivel, szentségeivel itt is boldog akar lenni a földön. Természetesen ez csak annak sikerül, aki ezeket magáévá teszi.

Egy igazság, egy szentség sem képes erre annyira, mint az Eucharisztia. Igen, mert ha valaki igazi, pozitív erények birtokában közeledik e nagy szentséghez és él vele, úgyhogy ennek tudatában is él, az égi boldogság előízét élvezheti már a földön.

Ha én öntudatosan táplálkozom Krisztus testével, akkor nyert ügyem van a kísértésekkel szemben: könnyebb lesz legyőzni ezeket, mert Krisztussal küzdök Krisztusért. — Ha én nem feledem el napközben sem, hogy ma áldoztam, ma az Istent szívembe fogadtam, ez állandó indító erő lesz számomra, hogy jobbuljak jobbá, hogy erényekben mutassam ki, mint szeretem ezt az Istent. — Ha én nem feledem el, hogy Krisztus itt van a tabernákulumban egyedül, hogy megértő szívvel itt vár reám, a leghűségesebb barátot bírom benne, akinek erős szeretetéből mindig új erőt merítek, ha Őt napközben felkeresem... Ez édesebb minden világi élvezetnél, ez tisztább öröm minden földi örömnél, ez az angyalok boldogságához hasonló boldogság a földön. — Valóban Krisztus testében üdvösségünk lesz már e földön.

Azért: „Krisztus teste, üdvözíts engem!” Ne azért táplálkozunk gyakran Krisztus testéből, hogy majd az utolsó napon föltámasszon Krisztus (Jn. 6, 39.), hanem azért, hogy gyorsabban és könnyebben kialakuljon bennünk a lelki ember, hogy állandóan élvezzük ennek boldogságát — már itt a földön.

Krisztusban az Ige testté lett, hogy Benne megismerve az Istent — láthatatlanul is szeressük. Krisztus eucharisztikus szent testén keresztül úgy egyesüljünk a testté lett Igével, hogy istenszeretetünk látható legyen életünk erényeiben és tiszta örömeiben.

Krisztus teste, üdvözíts engem: segíts aszkézisre és aszkézis által a lelki ember boldogságára.

KRISZTUS VÉRÉNEK ÉRTÉKELMÉLETE

Krisztus vére, ihless meg engem.

A mi igazi értékünk. — A világban élő ember, ha nem él befelé koncentrált életet, hamar mámoros lesz a világtól. Ennek következménye aztán, hogy elfeledi igazi értékeit és felforgatja az értékek hierarchiáját. Értékes lesz előtte a pénz, a kitüntetés, a rang és érték-telen, üres fogalom a lélek.

Sok felmérhetetlen értékű gondolat és életmegvilágítás van a Szentírásban. Ha azonban az életeligazodás szempontjából mérlegeljük ezeket, valamennyit felülmúlja ez a krisztusi nagy kérdés: *„Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? — vagy mit adhat az ember cserébe lelkéért?”* (Mt. 16, 26.) Hozzatok össze mindent, akarja mondani Krisztus, amit az őt világrész nyujthat aranyban, szépségben, élvezetben, hatalomban. Mit ér, ha azt kell megállapítanunk: a lélek elveszett...?

A Borgiák, Gonzagák és Árpádházi Margitok fejéről ledobott koronák — ezt akarják megértetni velünk. Igazán azonban csak akkor értjük meg, ha hisszük is meg tudjuk is, hogy: *„Nem romlandó aranyon vagy ezüstön történt a megváltástok, — hanem a szeplőtelen és érintetlen bérálynak, Krisztusnak drága véréen.”* (I. Pét. 1, 18.) — A Brabánti örgróf nem akarta ott hagyni a feleségét a Szentföldön, hogy ápolja a ragályos betegeket: mindennél drágább volt neki — a szívéhez nőtt. A jeruzsálemi püspök aztán adott neki egy követ, amelyen Krisztus egy csepp vére száradt. Ezért — elfeledett minden fájdalmat, amit az elválás okozott, nem

érezte magát vesztesnek, mert övé volt Krisztus egy csepp vére...

Egy csepp vér egy kődarabon Krisztus véréből, minő érték, ha tudatára ébred valaki! Hát még egy lélek, amelyre kiontotta Krisztus szent véré utolsó cseppig! — És mi ezt olyan könnyen elfeledjük... Az élet, a világ mámorában hogy tesz kockára e végtelen kincset! Hányszor megesik, hogy elvesz a lélek — a választott lélek is — mert szabadjára engedi érzékeit, mert elvet cserél, csak úgy ötletszerűen az önmehtagadásos morál helyébe állítva a morálnélküli önállítást, amit lehet nevezni gögnek, rendetlen önszeretetnek vagy másokat majmoló élvezetvágynak, tény, hogy így elvesz a lélek...

Ez a mi végtelen értékű, drága lelkünk, a mi legfőbb értékünk, de végeredményben mégsem a mienk. Krisztus vérén megvásárolt, tehát az övé. Azért mi nem mondhatjuk: jó, drága érték, én azonban hazárdjátékot üzök vele — mert az enyém... Nem, nem az enyém! Krisztusé! Ó számonkéri! Ha elvesztem, én veszek bele... Ostobaság volna tehát felforgatni az értékek hierarchiáját. Azért a lélekért legyünk kész minden áldozatra és óvakodjunk a világ, az élet mámorától. Gonosz ihlet!

Krisztus vérének ereje. — Hogy immunisak legyünk a világ és az élet pohárcsengésével szemben, el kell telnünk Krisztus vérének mámorával, ihletével... Csodálatos dolog, de úgy van, hogy az ember addig nem értékeli a lelkét, amíg meg nem szereti a tiszta életet. Ez azonban érthető lesz, ha tudjuk, hogy a tisztaságot maga a természet kívánja. A tisztaság ellen elkövetett legkisebb bűnt is maga a természet bosszulja meg. Nem használ semmit a mentetetődzés és a felvilágosultság lelkiismeretnarkózisa. Nem, az ilyen bűnt a test megsínyli, a lelket pedig a bűntudat gyötri...

A lélek szeretetét a tiszta életben kell kimutatni. A tiszta élet azonban csak ott lesz élet, ahol szeretik a tisztaságot. Ez az: a tisztaságot szeretni kell! Szeretni

kell ezt a ragyogó fehérséget, amelyet, ha lelkembe nézek, látok — látok úgy, hogy belekáprázik a szemem és nem kell nekem más semmi...

Ahol a tisztaságot nem értékelik, vagy csak addig értékelik, amíg nem kell az érdekében küzdeni, vagy amíg megvallják, hogy vétkeztek ellene, ott a tiszta élet nem lesz élet, legfeljebb lesz kőtáblára írt és rettegett kemény parancs, amely alatt roskadozva, bukdácsolva vánszorog a tehetetlen lélek.

Ez minden keresztényre nézve rendkívül időszerű, de mégis legfőként a papra nézve. A papnak kell saját tisztaságán, tiszta életén keresztül megváltani a családot, az ifjúságot, a társadalmi élet tisztaságát. A papnak azért nagyon edzettnek kell lennie a tisztaság szeretetében, hogy ne ártson meg neki a tisztátalanság sem, amely hozzá jön megtisztulni.

Ezért tanuljuk meg nagyon jól Krisztus vérének értékelését, hogy aztán, mintegy belebódulva e végtelen drágaságba, tényleg meghihetve tőle, ne hallgassunk a csábításra, ne induljunk a rossz példa után, hanem kerülve a bűnalkalmakat, ápolva a szemérmeket, legyőzhessünk minden kísértést.

Ez mind lehetséges lesz nekünk, mert Krisztus vére, amely ily értékessé teszi a lelket, meg is erősíti azt. Éppen ezért a tisztaság mindig erős! Benne győzedelmeskedik Krisztus vérének ereje: „*Germinans virgines.*”

A tisztaságot csak kétféle ember tartja lehetetlennek. Az, aki mesterségesen táplálja magában az érzékiséget és az, aki gyengeségében nem veszi igénybe Krisztus vérének erősségét.

Ambícionáljuk és kérjük buzgó szívvel ezt az erőt...

Szent ihlet! Telíts el, ihless meg engem Krisztus vére!

TISZTULÁSUNK KRISZTUS KEGYELMEIBEN

*Krisztus oldalából kifolyó víz,
tisztíts meg engem.*

A lelki ember tisztulása. — Minden szent és minden pozitív lelkiember érzi, hogy az Istennel szemben elégtelen, hogy tisztulásra, tökéletesedésre szorul. Amint ugyanis közeledik jobban és jobban a lélek az Istenhez, úgy látja be inkább és inkább, hogy a végtelen szépséggel, jósággal és tökéletességgel szemben minő kiáltó nagy a saját tökéletlensége. Így lesz érthető előttünk a szentek életét taunlmányozva ama jelenség, hogy mennél jobban halad valaki, a szent előre az életszentségben, annál inkább bűnösnek vallja magát. És az is, hogy miért csak elfödött arccal mernek megállni az Isten szeme előtt a boldog angyalok dicsőült karai. . .

A saját elégtelenségünknek eme belátása az alázat mélységének az alapja és egyben a mi lelki haladásunk biztosítója is. Azért alázat nélkül haladás, tökéletesedés lehetetlen. Nincs hozzá garancia!

Igy lesz érthető a nagy paradoxon is: mennél tökéletlenebb valaki, annál jobban el van telve magával, annál inkább szeret feltűnni és annál hangosabban szokott beszélni saját úgynevezett kiválóságairól és annál könnyebben megsértődik, ha valaki azokat kétségbe vonja, vagy nem értékeli, nem veszi tekintetbe.

Ez jó fokmérő a saját magunk tökéletességének megállapítására is. Alkalmazzuk gyakran magunkra! De úgy végezzük mindig ezt a mérlegelést, ezt a lelkiismeretvizsgálatot, hogy megbízható alázatra hangolódva a lelkünk, vágyódjunk a következetes lelki katharsis, tiszt-

tulás után és ezt el is határozzuk a jövőre... Én meg akarok tisztulni minden rámtapadt salaktól; én le akarok küzdeni magamban minden tökéletlenséget.

E tisztulási, tökéletesedési folyamatban azonban valamire nagyon vigyázzunk. A test gondozásának van egy gyakorlata, amely szerint csak a látható részekre terjesztik ki a jóindulatú mosakodást, a többit elintézik jó — olcsó és átható parfümmel. Milyen visszataszító — undorító az ilyen szokás, ambíció! Hát még ha a lélek gondozásában is érvényesül! Érvényesül pedig akkor, mikor valaki csak látszatra tökéletesedik, csak kifelé mutatja a jót, a tisztát, az erényest. Az alakoskodó tökéletesedés olyan, mint a parfümös mosdatlanság...

Azért minden önmegtágadást, minden erénygyakorlatot, minden áldozatot Istenért tegyünk. Olyannak igyekezzünk látszani mindig az emberek előtt is, amilyenek vagyunk tényleg az Isten előtt is. Akkor nem fogjuk elveszíteni kedvünket a tökéletesedéstől, állhatatosak leszünk a haladásban. Ez a lelki életben, megszentelésünk érdekében szintén igen fontos.

A mi lelki tisztulásunk állhatatossága. — A lelkiember az ő tisztulásában, az ő tökéletesedésében soha sem mondhatja, hogy most már elég. Nem, és pedig nemcsak azért, mert mennél jobban halad az Isten felé, annál jobban megismeri a Végtelennel szembeni hiányait, hanem azért is, mert nagy, isteni imperatívuszok készítetnek erre: „*Ti istenek vagytok, és fiaai a Fölségesnek mindnyájan.*” (Zsolt. 81, 6; Jn. 10, 34.) — „*Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.*” (Mt. 5, 48.) — „*Aki tehát azt hiszi magáról, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.*” (I. Kor. 10, 12.) Tehát nincs tetszésünkre bízva, hogy akarunk-e, vagy nem előrehaladni a tökéletesedésben. Az Isten kívánja, az ő kívánsága pedig parancs.

E kívánságot elsősorban a paphoz intézi az Isten. Igen, mert a pap hivatása: mások tökéletesítése, mások megszentelése is. Ezt pedig csak annyiban munkálhatja,

amennyiben már magában elérte. Ha pedig valaki azt mondja: én már eleget tagadtam meg magamat, elégről lemondtam, elég erényes vagyok, kezd bukni is... Miért? Mert kezd eltelni önmagával. Ezzel pedig megintog benne a tökéletesség alapja: az alázat... Tehát nincs megállás a lelkiéletben, tehát állandóan előbbre kell törnünk.

De valamire itt is vigyázzunk! Ne akarjunk egyszerre mindent, ne akarjunk egyszerre Szent Ágostonok, egyszerre Szent Alajosok, Szent Ágnesek és Szent Erzsébetek lenni. Ne, de mindennap akarjunk inkább ezek lenni!

Illés próféta negyven nap és negyven éjjel ment és ért fel Hóreb-hegyére, és pedig nem könnyen, hanem küzdve, verítékeztve... (III. Kir. 19, 8.) Mi pedig ne akarjunk egy nap alatt felröppenni az Isten hegyére: az életszentségre, hanem küzdjünk, kapaszkodjunk utána, és pedig addig, amíg..., ha tíz évig, hát addig, ha tovább, hát tovább. Csak meg ne álljunk!

Hogy pedig a helyes irányt el ne tévesszük, vegyük igénybe mindig lelkiismeretesen a lelkivezetést. Vezetni is jobban tud, aki tudott „vezetett” lenni...

Tisztulásunk kegyelemforrása. — Eme tisztulási, tökéletesedési igyekezetünkben Krisztus mindig szívesen nyújtja segédkezését. Készségét mutatja a lándzsával át-dőfött oldalából kiömlő vér és víz...

Krisztus eme készsége nemcsak hajlandóság, hanem érzékelhető megsegítés. Az alexandriai iskola exegézise szerint az a Krisztus oldalából kiömlő vér és víz jelképezi a szentségeket és elsősorban a keresztség s bűnbánat, egyszóval: a tisztulás nagy szentségeit.

Tisztulásunkban, tökéletesedésünkben e két szentséget el nem mellőzhetjük. A mi karakteres tisztulásunk megtörténik a keresztségben, a mi kegyelmes tisztulásunk pedig újra és újra megismétlődik a bűnbánat szentségében... Mindenki tudja tapasztalatból, mennyire volna ma tiszta a bűnbánat szentsége nélkül: hogy e

szentség nélkül a tökéletesedés lehetetlen. Lehetetlen, mert e szentség által szabadulunk a bűnök szennyétől s nyerünk erőt a bűnök elkerülésére.

Főleg ebből az utóbbi szempontból szoktunk gyakran, hetenként is gyónni. A gyakori gyónásnál azonban ne maradjon el soha a „tisztulás”, különben gépiesség lesz belőle s megöli a lelket. A bánat nárduszojáját öntjük általa mindig a megbántott Szent Szív elé, de vigyünk belőle valamit magunkkal is...

Minden gyónással határozom el valamely nagyobb vagy gyakran előforduló bűn vagy hiba leküzdését. Igen, mert erős elhatározás nélkül sem a gyakori gyónás, sem a bánat nem ér semmit.

Krisztus oldalából kifolyó víz! — Jézusom átdöfött isteni Szíve, segíts nekem kegyelmesen, hogy a te szentségeid által úgy merítsek mindig kegyelmeid forrásából, hogy mindig tisztább és tökéletesebb legyek.

A KRISZTUS SZENVEDÉSÉBŐL FAKADÓ ERŐ

Krisztus kinszenvedése, erősíts meg engem.

A mi szenvedésünk. — Akár a tiszta életet, akár a tökéletesedés útját és módját fontolgatjuk, be kell látnunk, hogy küzdelem, lemondás, áldozat nélkül egyik sem lehetséges. Ez a mi tapasztalatunk azonos Kempis Tamás megállapításával: „*Annyit haladsz a jóban, amennyi erőszakot teszel magadon.*” — Krisztus is erre figyelmeztet: „*A mennyek országa erőszakot szenved, és az erőszakosak ragadják el azt.*” (Mt. 11, 12.) Azért az önmegtagadásos életbölcselet nemcsak eredeti keresztény bölcselet, hanem tapasztalat igazolta igazság is.

Amely pillanatban szegre akasztjuk az önmegtagadást, kezdetét veszi a hanyatlás, a bukás. Az önmegtagadást éppen azért nem korlátozhatjuk csak bizonyos időre s bizonyos térre. Nem, gyakorolnunk kell éjjel és nappal, lépésről-lépésre, az érzékiséggel s göggel szemben csakúgy, mint a szellemi és lelki ambíciókkal szemben.

Hányszor megesik, hogy valaki azért fásul belé a lelkiéletbe, mert nem tartott mértéket és sorrendet... Van nemcsak érzéki, hanem szellemi mértéktelenség is. Az önmegtagadásos életbölcselet tehát azonos az üdvösség biztos útjával: ez az a sokathangoztatott krisztustkövetés.

Az üdvösségnek, Krisztus követésének az útja pedig tövissel van befutva. Az önmegtagadás nem történhetik fájdalom, szenvedés nélkül. Az önmegtagadás minden fájánál ez az eset. Ha küzdök a kísértések, a bennem

levő rossz hajlamok ellen, vagyis ha gyakorolom a „contra agere”-t: éppen az ellenkezőjét téve annak, amire rossz hajlamaim indítanak, szenvedek is bele, — mert nehéz, gyötrő ez a küzdelem. Ha lemondok az élvezetekről, a szórakozásról, az előnyökről, hogy elkerüljem a bűnalkalmakat, vagyis, ha az „abstine”-re hallgatok, nem kerülhetem el a szomorúságot, amely vele jár, mely ellen külön kell küzdenem. Ha nem térek ki mindezek elől, de egyéb kellemetlenség és áldozat elől sem, vagyis, ha a „sustine”-t sem feledem, ismét érzem a szenvedést. Mivel pedig önmegtagadás nélkül sem tiszták, sem tökéletesek nem lehetünk, azért meg kell barátkoznunk a szenvedés gondolatával is.

A lelkiéletet, mint a napfényt az árnyék, követi a szenvedés. Bizonyos fokú szenvedést kíván minden erény; míg kiküzdjük: a jó elmélkedés, az összeszedett ima, a napirendszerinti életrend, a kitartó munka épügy, mint a méltatlanságok alázatos elviselése, vagy a tisztaságért folytatott küzdelem... Így minden erény. Hát még a jóban, az erényben való állhatatosság, az üdvözítő istenhűség! Azért, hogy vallásos, jámbor életet élünk, nem szabad azt gondolnunk, hogy az Isten megment minden betegségtől és másegyéb bajtól, veszélytől.... „Az Úr azt feddi, akit szeret, s azt a fiát sujtja, akit kedvel.” (Péld. 3, 12.) A Boldogságos Szűz, az apostolok, a szentek élete mennyire telve van zaklatással, megpróbáltatással! Azt sem szabad gondolnunk, hogy azáltal, hogy követtük az Isten hívását, hogy papok, szerzetesek lettünk, a legelőnyösebb ételhelyezkedést választottuk... Hányszor kell tapasztalnunk, hogy míg mi mindenütt háttérbe szorulunk istenhűségünk miatt, értéktelen kortársaink méltóságban és milliókban gazdagodnak; hogy míg mások oda mennek, ahová akarnak, nekünk oda kell mennünk, ahová nem akarunk.

Ime, ez az! Meg kell barátkoznunk a szenvedéssel. Azért, ha akarjuk mindazt, amit tőlünk Krisztus lelke vár, határozzuk el magunkat a szenvedés elviselésére is.

Krisztus szenvedése. — Eme elhatározásunkhoz Krisztus eszménnyel és segítséggel szolgál... Mi tehát nem térhetünk ki gyáván, mint a pogányok, a szenvedés elől. Jól mondja Kempis Tamás, hogy Krisztus életének egy pillanatában sem volt szenvedés nélkül... Tényleg: mit érezhetett Ő, az ég és föld végtelenfölségű ura, ott az istállóban, rongyokba bonyálva, kítaszítva az emberek közül, az állatok fekhelyén...? Hogy fájhatott a szíve, midőn nyilvános élete kezdetén, mely Neki csak szenvedést és kereszthalált jelentett, búcsúzott boldogságos Anyjától, hogy az ő szerető, féltő közelségét felcserélje az irigy farizeusok, az áruló tanítvány, és a keresztre-szegző hóhérok társaságával; hogy a csendes elvonult-ságból kilépjen a nappalt és éjtszakát egyesítő megváltó élet zaklatott fáradalmi közé... El tudjuk-e képzelni szenvedéseit az Olajfák hegyén, a Kálvária ormán?! És mindezt miért? Nem azért, hogy bennünket megváltson a bűntől: erre elég lett volna egy csepp vére, hanem azért, hogy megváltson bennünket a szenvedéstől, például adva ennek győzedelmes elviselésére...

A szenvedés győzedelmes elviselése nagy dolog és senkinek sem sikerül egyszerre. Képesek csak akkor leszünk rá, ha buzgón végigjárjuk a szenvedés iskoláját. Mint kezdőknek el kell túrnunk a megpróbáltatásokat. Aztán lassan feljutunk a magasabb osztályba, ahol már a türelem csendes, panasznélküli megadássá válik. Csak ez után léphetünk a legfelsőbb osztályba, ahol megtanulhatjuk annak művészetét, hogyan csináljunk erényt a szükségből, hogyan változtathatjuk a passzivitást aktivitássá, a szenvedést életenergiává, magasabbrendű cselekvéssé és munkává, tisztult jósággá és örökké megmaradó érdemmé...

Ez a szenvedés feletti igazi győzelem: az örvendező szenvedés. *„Az örömök egész flórája nyílik a nyomában. Rózsák, sötétvörös rózsák, mintha szívek vérével öntözték volna őket; azokra emlékeztetnek, amelyek a Fájdalmak Emberének kezeit, lábait, oldalát ékesítették.”*

(Keppler: Mehr Freude.) Ez a győzedelmes szenvedés, amelyre Krisztus példát adott nekünk a maga szenvedésével.

Krisztus szenvedése a mi szenvedéseink megkönnyítése is. Mivel Ő átszenvedte az emberi élet minden szenvedését, mintegy az ő szent Szívén keresztül kapunk mi minden szenvedést. Ó általa szenvedésünk megszentelt szenvedés lett. Milyen felmagasztaló tudat ez!

Ha így szenvedéseinkben megérezzük Krisztus szenvedését, akkor szenvedésünk a szent kereszt királyi útja lesz. (Kempis II., 12.) Míg szenvedünk, Krisztus keresztjét hordozzuk, míg hordozzuk, Krisztus jár előttünk, míg Őt követjük, el nem lankadunk, ha el is bukunk, Ő fölemel minket, kegyelmeivel végig gyámolít s így kereszthordozásunkban előbb-utóbb megdicsőülünk.....

Ezt azonban nemcsak hinni kell, hanem be is kell gyakorolnunk. Azért szokjuk meg Jézusra vonatkoztatni minden szomorúságot, minden szenvedést, minden lemondást, minden áldozatot. Ha megbántanak, ha félre ismernek, ha mellőznek: érted édes Jézusom! Ha nehezünkre esik a munka, az önmegtagadás, az elvonultság, az a „mindennap ugyanaz”: érted édes Jézusom.

Az ilyen kis szenvedések felajánlása által megszokjuk Jézusért elviselni a nagy szenvedést is. Eme felajánlás által mintegy egyesülünk Jézus szenvedésével s így lesz számunkra Krisztus szenvedése erő, segítség és élet...

Csak eme felajánlás jegyében imádkozhatjuk megnyugvással és megigazulással: Krisztus kinszenvedése, erősíts meg engem!

A LÉLEK KIÁLTÁSA AZ ISTEN UTÁN

Oh édes Jézus, hallgass meg engem.

A mi kiáltásunk. — (Miért kell nekünk imádkozni?) — A felhőbe-vező hegyeket járó turisták, ha a sűrű köd vagy a kimagasló hegyorom eltakarja előttük az utat, a látást, kiáltoznak a vezető és egymás után. Így emelkednek tovább... A vándor, ha útja ismeretlen, sötét erdőn visz keresztül, dalra zendít. Így eloszlik szívének félelme... Azért a próféta is, midőn érezte, hogy ránehező a bűn, a gonoszság terhe, mely örvénybe húzza, kiáltott a Magasságbeli után: „*De profundis clamavi ad Te Domine*” — „*Mélységekből kiáltok hozzád, Uram!*” (Zsolt. 129, 1.) És tapasztalta, hogy az Úr: „*Megszabadítja Izraelt minden gonoszságától... És bőséges nála a szabadulás.*” (Zsolt. 129, 7. 8.)

Milyen természetes és természetfölötti vonatkozásában is minő érthető a kiáltás eme lélektana... Éppen azért a lelkiéletben rendkívül fontos, hogy az adott helyzetekben, a szükségnek megfelelőleg tudjunk megszólalni, tudjunk kiáltani segítség, erő, oltalom után.

A lelkiélet kiáltása az imádság. Ha tudunk imádkozni, Istenhez törtető utunkban nem fogunk sem eltévedni, sem elbukni, örvénybe hullni, midőn a lehangoltság és lelkiszárazság köde borul a lelkünkre, vagy midőn a szenvedés és kísértés szirtjei merednek elénk. Az imádság visszhangján tovább igazodunk és emelkedünk: lévén az imádság „*elevatio mentis ad Deum*” — Istenhez emelkedése a léleknek. Ha tudunk imádkozni, midőn az elhagyatottság, az aggodalmak, az életterhek erdőit járjuk, mindig megkönnyebbül a lelkünk, valahányszor rázendítünk: lévén az imádság a szorongó lélek zsilipje. Ha tudunk imádkozni, a bűn, az erőtlenség mélysé-

geiből mindig lesz számunkra menekülés, mert Isten az imádságon keresztül közli velünk megváltásának kegyelmeit: lévén az imádság a kegyelem csatornája. „*Kérjétek és adni fognak nektek.*” (Mt. 7, 7.) Más szóval: Ha nem kértek, nem is fognak adni nektek...

Ime, a hármaskör, amiért nekünk imádkoznunk kell. Sőt elmélyedve az imádság lélektanába, beláthatjuk azt is, hogy nekünk imádkoznunk kell akkor is, ha nem is zaklat kísértés, ha nem is gyötör aggodalom, ha nem is terhel bűn. Ha ugyanis a lélek nem tudja megszólaltatni Isten után, az örökkévaló után törő gondolatait és vágyait, ha mindezt magába zárja, megfullad, mint a test, mely nem tud lélekzetet venni. Hogy tehát a mi imádságaink igazi lelki lélekzetvételek legyenek, tanuljuk és szokjuk meg a gyakori és saját szavainkkal végzett imádságot. Imádságainkban ne a szép szóra, a szárnyaló gondolatra törekedjünk és helyezzük a fősúlyt, hanem a közvetlenségre. Különösen az Oltáriszentségben jelenlevő Jézusunk előtt gyakoroljuk ezt és tárjuk ki előtte szívünket és lelkünket, ne hallgassunk el semmit...

Az ilyen imádság által kitágul a lelkünk és eltelik az Istennel...

A mi kiáltásunk indítéka. — Ha valaki nem jól tanulja a teológiát, ha helytelen fogalmat alkot magának az Istenről, hamar elfeled imádkozni. A rosszul tanult teológia, a helytelen istenfogalom eredménye, hogy száraz, racionalista-ízű lesz a lélek áhítata.

Találkozunk úgynevezett művelt keresztényekkel, sőt papokkal, akiknek az imaélete száraz és kényszeredett. Lehetnek papok, akiknek az imaélete olyan mint a logaritmustábla: minden imádságuknak megfelel egy rubrika. Imádkoznak, mert bűn terhe alatt elő van írva; mert valaki felkérte rá őket; mert úgy szokás; mert sok az üres idejük és nem találnak sem szórakozást, sem munkát. Így nem érzik az imának sem szükségességét, sem vigasztalásait.

Mi lehet ennek az oka? Gyermekkorukban, ifjúsá-

gukban milyen áhítattal, milyen bizalommal tudtak imádkozni! Talán éppen az imán keresztül hallották meg Krisztus hívását is, szerették meg hivatásukat és határozták el magukat rá? És most honnan ez a változás? ... Nem jól tanulták a teológiát! A fősúlyt arra helyezték, hogy be tudják bizonyítani az Isten létét, hogy jól tudják megkülönböztetni az isteni vonatkozásokat és az isteni tulajdonságokat, de elfeledték közelebből megismerni Istent... A beigazolt és megdistingvált Istenből hideg, merev fönség lett, melynek csak a távolságát érezte meg a lelkük.

Nemcsak beigazolni és megdistingválni kell tudni az Istent, hanem ismerni tudni kell Őt! Akkor látni fogjuk, hogy az ő lényege a meleg leereszkedő jóság, amely szükségszerűen árasztja önmagát: lévén „diffusivum sui”. Ez a jóság elárasztja a szívünket és térdre készítet, hogy áldjuk, dicsérjük, engeszteljük, kérleljük.

Lám, így nem fogunk elfeledni imádkozni, sőt így fogunk csak igazán imádkozni tudni: mi több, be fogjuk látni, amit Krisztus mondott: „*Mindenkor imádkozni kell és abba bele nem fáradni.*” (Lk. 18, 1.)

Lehet-e valaki nagyobb teológus, mint Krisztus? Ha valaki, hát Ő ismerte az Isten lényegét, tudta, hogy mindenre van gondja; azt is, hogy akarata örök, változhatatlan, öröktől fogva készek tervei... Sőt mint Istennek, Krisztusnak nem is volt szüksége semmire, hisz: „*Az Atya szereti a Fiút, és mindent az ő kezébe adott.*” (Jn. 3, 35.) És mégis éjtszakákat töltött imába merülve... Istenséggel egyesült embersége eltelve a végtelen Jóság átérzésével, imában hódolt Előtte.

Hogy könnyebb legyen megismerni az Isten jóságát, Krisztuson keresztül tanulmányozzuk azt a teológiában és Krisztus példáját követve hódoljunk előtte az imádságban. Ezért szeressük az imádságot és legyünk kitaratók benne.

A mi kiáltásunk bizodalma. — Az Isten jósága előtti hódolatunkat bizalmunkkal mutathatjuk be. Azáltal,

hogy bizalommal fordulunk minden szükségünkben Hozzá, hogy minden vállalkozásunkhoz áldását, kegyelmét kérjük, elismerjük, hogy mindenben Tőle függünk, hogy teremtmények vagyunk. Ez pedig fölségesebb hódolat minden himnusznál és tedeumnál. Ezért van az, hogy az Egyház imáinak is nagyrésze kérő imádság.

Bizalmunknak alapja viszont az Isten jósága. Az Isten olyan jó a Szentlélek szerint, hogy még a hollófiak sipogására is figyel: „*Ő ad enni... a Hozzá kiáltó hollófiókáknak*”. (Zsolt. 146, 9.) — Hogyne figyelne akkor a mi kéréseinkre?

Az Isten meghallgat minden imát — ezzel a tudattal imádkozunk! Ha valamiért, hát a bizalom hiánya miatt nem hallgatja meg imáinkat. A bizalom nélküli ima nem ima, hanem sértés: nem hisz az Isten jóságában. Hinnünk kell, hogyha nem is adja meg Isten akkor, amikor kérünk valamit, csak halogatja arra az időre, mikor nekünk inkább használ; ha nem is adja meg azt, amit kérünk, de mindig nagyobb jót ad helyette.

Mi igen sokszor érzékeink és érzelmeink hatása alatt imádkozunk és a lélek érdekeit könnyen elfeledjük. Pedig Krisztus figyelmeztet: „*Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadottnak nektek*.” (Mt. 6, 33.) Azért, mikor bizalommal imádkozunk, bízunk magunkat az Istenre és hagyatkozunk az ő jóságára úgy, mint Krisztus tette: „*Atyám! ha lehetséges, müljék el tőlem e pohár; mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te*.” (Mt. 26, 39.) Vagy amint Szent Ignác szokta: „*Tu mecum fac, sicut vis et scis...!*”

Igy imánk — kiáltásunk Isten után — hódolat marad és nem lesz követelődzés.

ELMÉLYÜLÉS KRISZTUSSAL KRISZTUSBAN

A te sebeidbe rejsz el engem.

Az elvonult élet. — Meg kell határoznunk megszentelésünk érdekében a lelkiélet irányát...

Krisztus életéből indul ki ez. Ez az élet csodás tevélegessége mellett mindenütt érvényesíti az elvonultság, az elmélyedés látszólagos passzivitását. Krisztus, míg nappal „*körüljárt jót cselekedvén*” (Cselk. 10, 38.), az éjszakákat fenn tölti a hegyeken imába merülve. (Lk. 6, 12.) Egyrészt mindenütt ott van, ahol segíteni, vigasztalni, éltetni lehet, másrészt menekül a tömegek, a nyilvánosság, a felesleges szereplés elől. (Mt. 5, 1.; Jn. 6, 15.) Ez az elmélyedő elvonultság aztán megérzik egész egyéniségén, megérzik gondolatainak tartalmán... Erő árad az érintéséből (Mt. 9, 21), úgy szól, mint akinek hatalma van. (Mt. 7, 29.) Ez nemcsak az istenséggel való egyesülés, hanem az Istenben való elmerülés eredménye.

A lelkiélettől sokan azért idegenkednek, mert elvonultságot kíván, ők pedig szeretnek mindenütt ott lenni, mindent élvezni, mindig szerepelni... Eme sebtől lázas, beteg az egész társadalmi életünk. Mindenki kifelé él, irtózik magába, az igazságokba és az elvekbe elmerülni. Ezért indulnak aztán minden újdonság, minden hangzatos szólam után. Mint a futóhomok, beisznak mindent, mint a papagáj, értelmetlenül ismételtetik a halottakat... Eme önirtózás és magány-gyűlölet megnyilvánulása az a féktelen, az életet az utcákon és a lokálokban összesűrűsítő szórakozásvágy...

Ha lelkiemberré akarunk alakulni, szembe kell he-

lyezkednünk ezzel a beteges tünettől és az „*in omnibus mundo contrarius esto*”-elv alapján befelé kell igazodnunk... Ennek a koncentrációnak van egy természetfölötti és egy természetes indítóoka.

A lelkiember, amilyennek minden papnak lenni kell: *vir Dei* — *non huīus saeculi*. A lelkiember valóban nem e világ szerinti, ő az Istené, ő istengyermek... Neki azért az Isten gondolataival kell töltekeznie, az Isten erejével kell fegyverkeznie, hogy képviselni és előbbre vinni tudja az Isten ügyét. Az Isten pedig a *maσányban*, a lélek mélyén szól és hat a lélekre. Ez az ő végtelen fönségéből is következik. Ő igazán úr, nem kiált és nem erőszakoskodik, hanem halkán beszél és *gvöngéden* érint... Ezt azonban a szétszórt, kifelé figyelő lélek nem képes észlelni.

A pap hivatása aztán mások lelki gazdagítása. És ez hivatása többé-kevésbé minden lelkiembernek is. Gazdaggá tenni azonban szegénységgel nem lehet. Saját lelkünk gazdagságát pedig nem a megismert és megtalált, hanem az átélt és magunkévá-tett igazság és erény képezi. Erre kell az elvonultság, a magunkbamélyedés. A növény fejlődéséhez is kell nyugalom, csak akkor tud mély gyökereket eresztetni, erőteljes ágakat hajtani és virágai-val, gyümölcseivel gyönyörködtetni, használni.

Erre az elvonultságra és elmélyedésre mindig biztosítani kell az időt és alkalmat. A lelkiember, a pap életében ezért nem nélkülözhetők az ima- és ájtatossági gyakorlatok. Sőt mennél több a tennivalója, annál nagyobb szüksége van az elmélyülésre. Üres edényből senki sem merithet és nem is éledhet, nem töltekezhet. Ha adni akarunk, gyűjtenünk kell! Mennél inkább biztosítjuk magunknak a szükséges elvonultságot és elmélyedést, annál produktívabb lesz az életünk és eredményesebb a munkánk. Ne féljünk a passzivitástól, ha olykor le is kell fékeznünk aktivitásunkat! Ez csak erőkoncentrálás. Ebből a passzivitásból születik meg a legfölségebb élet, amelyet a népek nagy Apostola is céloz, a lelkiem-

ber, a pap, a szent élete: a Krisztussal az Istenben elrejtett élet. (Kolosz. 3, 3.)

Az elvonult élet vigasztalása. — Ennek az elvonult és elmélyedt életnek megvan aztán a maga vigasztalása és erőforrása is — Krisztus sebei nyújtják mindkettőt.

Krisztus feltámadása utánra is megtartotta sebeit: szenvedésének relikviái, győzelmének trofeáiként. Mint relikviák figyelmeztetnek bennünket arra a végtelen isteni szeretetre, amely önmagát adta váltságul a mi bűneinkért. Hogyan feledkezhetnénk meg erről a szeretetről? Ha kísért a bűn, ha hív a világ, tekintsünk ezekre a sebekre! Öt seb, mint öt ékesen szóló száj, kiáltja lelkünkbe a magát feláldozó Isten szeretetét. Hogyan bántathatnánk meg valami bűnnel, hogyan lehetnénk hűtlenek Hozzá? Ez tetemrehívás lenne! Krisztus sebei újra felszakadnának és véreznének bele! Micsoda menedék ez számunkra, micsoda győzelemre segítő erőforrás!

Krisztus sebei, mint győzelmeink trofeái, árasztják lelkünkre kegyelmeinek gazdagságát. Öt szent seb, öt kiaknázhatatlan kincsesbánya. Ha elhagyatottnak érezzük magunkat, ez az öt seb azt mondja: veled az Isten. Ha a kísértések, a fáradalmak és az életterhek alatt roskadozunk, ez az öt seb balzsamként üdit. Ha elesve élet után sóhajtozunk, ezekből a sebekből árad az élet felénk. Ha bármit akarunk kérni, ha bármit remélünk Istentől, csak eme öt szent seb érdemében kérhetjük, remélhetjük.

Azt tehát, amiről lemondunk Krisztusért, szent sebei által százszorososan visszkapjuk és elvonult, elmélyedt életünk így lesz vigasztalással teli élet.

Ez azonban nagyon távolfekvő ideológiának, érthetetlen lehetőségnek tűnik fel előttünk... Csak addig, amíg keveset és futólag gondolunk Krisztus sebeire, amíg meg nem tanultunk elrejtőzni, elmélyedni bennük... Az elmélkedés nagy mesterei azt ajánlják, hogy midőn száraz a lelkünk, midőn lehangolt a szívünk, elmélkedjünk Krisztus sebei felett. Ez az elmélkedés mindig fog

sikerülni ilyenkor. Ez is egy út Krisztus sebeinek megismerésére, a bennük való elmélyedésre. Szeressük aztán járni a keresztutat, azt az utat, amelyen Krisztus sebeit szerezte. Itt mélyedhetünk el legkönnyebben bennük. Mennél gyakrabban mélyedünk így el Krisztus sebeibe és mennél tökéletesebben ismerjük meg ezeket, annál több vigasztalással lesz tele elvonult életünk — és annál lendületesebb, lelkesebb lesz az ebből fakadó tevékenységünk: munkánk, küzdelmünk, alkotásunk.

A KRISZTUSNAK LEKÖTÖTT ÉLET

Ne engedd, hogy Tőled elszakadjak.

Isten szeretetének győzelme rajtunk. — Az Isten lényegének, ami a szeretet: „*Az Isten szeretet*” (I. Jn. 4, 8.), megnyilatkozása velünk szemben, hogy vonz magához, hogy magához akar minket láncolni. A mi örök sorsunk döntő feltétele pedig, hogy ne szakadjunk el Tőle.

Az Isten irántunk való nagy szeretetét bizonyítja, hogy mikor még nem voltunk, mikor még nem is gondoltunk Reá, Ő már szeretett minket és létre hívott. Ez a nagy isteni szeretet önmagát múlta aztán felül azzal, hogy mikor mi létünkkel és képességeinkkel ellene fordultunk, Őt megbántottuk a bűnökkel, megváltásunkra önmagát adta engesztelő áldozatul... Szeretete azonban még itt sem állt meg.

Midőn létrehívott, mindenhatóságát érvényesítette, midőn megváltott, irgalma hajolt le értünk; azzal pedig, hogy meghívott bennünket minden más teremtményei közül az ő kizárólagos szolgálatára, hogy lennénk az ő házanépe, az ő bizalmasai, az ő titkainak sáfárai, — megosztotta magát velünk.

De miért éppen velünk? Kereshetjük ennek okát ártatlanságunkban, hűségünkben, kiválóságainkban, nem találjuk. Nem, mert vannak, akik mindebből sokkal többet tudnak felmutatni és nem őket választotta az Isten. Mi pedig Vele lehetünk életünk minden napján, minden órájában, szüntelen, dacára bűneinknek és nagy hiányainknak. Nincs, nem lehet ennek más magyarázata, mint az Isten végtelen szeretete, mely szent hivatásunkban túláradóan áradt reánk. — Igy van. Isten maga

megvallja: „*Örök szeretettel szeretlek téged, azért könnyőreletességemben magamhoz vontalak téged.*” (Jer. 31, 3.)

Igyekezzünk elmerülni ennek a végtelen szeretetnek átérzésében, hogy kellően értékeljük kiválasztottságunkat, szent hivatásunkat... Ne gondolja senki, hogy különös áldozatot hozott, hogy az Istent lekötelezettjévé tette azáltal, hogy szolgálatára szegődött. Megfordítva: „*Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.*” (Jn. 15, 16.) — Mi vagyunk adósai az Urnak mindazért, amit nekünk adott. Rajtunk a sor, hogy viszonzozzuk az ő végtelen szeretetét.

Az igazi hivatás így is gondolkozik és azért készleges minden fáradságra, minden áldozatra, nem magát keresi kevély önfejűségben, hanem mindenben azt, ami az Istené. Azért ahol nincs hivatás, ahol az út nem az ajtón, hanem a kerítésen keresztül vezetett Krisztus ak-lába (Jn. 10, 1. 2.), ott van elégedetlenség és vonakodás és beképzeltség. Éppen azért, mert az igazi hivatás az Isten végtelen szeretetének győzelme a lelken, szolgál örvendezve az ilyen lélek az Istennek.

Uram, Istenem, én hogyan szolgálok Neked?

Hivatásunk bebiztosítása. — Hivatásunk, be kell lát-nunk, nem szüleinktől reánk maradt örökség, nem bio-logiánk eredménye, nem is tanulmányaink és kutatása-ink nyomán bennünk kialakult meggyőződés. Nem, hanem az Isten meg-nem-érdemelt kegyelme, amellyel szorosán magához fűzött bennünket: lekötött magának.

Az Énekek-énekében a szeretet pecsét akar lenni a szíven, a karon, hogy a vizek semmi árja se legyen képes kitörölni, kioltani a lélekből. „*Tégy engem, mint a pecsétgyűrűt, szivedre, mint a pecsétgyűrűt, a karodra; mert erős a szerelem, mint a halál... Szikrája izzó, tüzes szikra! Tengernyi víz sem tudja eloltani a szerelmet...*” (Ének. 8, 6. 7.) Ilyen pecsétje az Isten szeretetének legyen a mi szívünkön, a mi lelkünkön ama szent meggyőződésünk, hogy szent hivatásunk Isten legnagyobb

kegyelme. Így kellően fogjuk tudni értékelni azt.

Tudnunk kell ennek megfelelőleg, hogy minden kegyelmet lehet megnyerni, de lehet elveszteni is. Ha a szemináriumok, a kolostorok, a plébániák, az egyházmegyéek évkönyveit lapozzuk, milyen szomorú adatokra akadunk az elveszett hivatásokat illetően... Ez eltávozott az első év végén, ez a negyedik év elején. Az a szentelés előtt tért vissza a világba. Amaz aposztata lett... Szomorú bukások, megrendítő lélek-tragédiák!

A hivatás, az isteni kiválasztottság elvesztésében mindig van valami rokonvonás az angyalok bukásával. A hivatását elvesztett léleknek el lehet mondani, amit Parsivalnak mond az ének:

*„Te üdvösség kiveteltje
A szerencsében kárhozott
Dicső sorsot eljátszó nyegle
Kardodhoz köss koldusbotot.”*

Féljünk ettől a sorstól és minden erőnkől igyekezzünk azt elkerülni.

Elveszteni a hivatást hogyan lehet? Csak egyféleképp: a hivatáshoz méltatlan étellel!... Ha valaki pap és pap akar lenni és méltatlanul él, olyan, mint ha arcultné Krisztust; mintha szennyes kézzel nyúlna a szentkehelyhez... Ez pedig megérdemli, hogy az Isten megvonja tőle kegyelmét. Ez a kegyelemmegvonás, vagy a hivatás elvesztése bekövetkezik a méltatlan élet mellett akkor is, ha valaki nem lép ki az egyházi státusból, ha papként működik is. A hivatás nem a reverenda és az ordo, a papirend hatalma, hanem a megfelelő lelkiület, az odaadó készség az Isten ügye iránt, az örvendező lelkesedés az Úr szolgálatában és az ezt kísérő isteni kegyelem. Ha ez nincs meg valakiben, vagy nincs hivatása, vagy volt, de elvesztette már, vagy meggyengült benne.

És mi lesz így: hivatás nélküli, vagy meggyengült hivatással a pislogó, sercegő hivatásmécs világa mellett

a papi életből? Kényszermunkára való kárhoztatás. Aki boldog pap akar lenni, éljen méltó papi életet. Ne játszunk szent hivatásunkkal, kacérkodva az érzékiséggel és a világgal. Ne legyünk soha hivatásunk alkuszai, akik fűnek-fának engedményeket tesznek és mindig a körülményekhez alkalmazkodnak. Nekünk megvan a magunk külön világunk és etikettünk. Ezt ne szégyeljük, ezt vigyük magunkkal mindenüvé és érvényesítsük minden nehézség és visszatetszés dacára is.

Ez a mi kegyelmi állapotunk, ez a mi Istenbe mérült: Istennek lekötött életünk. Amíg ezt éljük, hivatásunkat el nem veszthetjük.

Istennek lekötött élet — megkötött élet. De olyan boldog élet, hogy aki megértette és elnyerte, aggódó félelemmel gondol mindig annak lehetőségére, hogy kötelékei feloldódhatnak. Azért nem szűnik meg imádkozni, naponként megújuló könyörgésben esdeni: Ne engedd, hogy Tőled elszakadjak...

GYŐZELMÜNK A LÉLEK ELLENSÉGEI FELETT

A gonosz ellenségtől oltalmaz engem.

A mi ellenségeink. — A Miatyánkban is oltalmat, szabadítást kérünk a gonosztól... A Krisztus lelkével megszentelt, töltekezett lélek a gonosszal szemben szintén érzi az isteni oltalom, az isteni szabadítás szükségét, de érzi azt is, amit Szent Pál érzett: „*Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem.*” (Gal. 2, 20.) Azért míg oltalomért, szabadításért esd, rendíthetetlen bizalommal telik el: „*Ha Isten velünk, ki ellenünk?*” (Rom. 8, 31.) Ez is hozzá tartozik a megszentülésben kiteljesülő ember lelkületéhez.

A lelkiéletnek egyébként nemcsak meghatározott iránya, hanem állandó küzdőtere is van. Erre vonatkozik Jób pátriárcha életmeghatározása: „*Katonasor az ember élete a földön.*” (Jób 7, 1.) — Katonasor, küzdelem a mi életünk a földön. Ezt úgy kell értenünk, hogy csak küzdelem által tarthatunk ki abban az irányban, amely célunkhoz: a boldog, az örök élethez elvezet.

Élni különben küzdelem nélkül is lehet, de ebből az életből soha sem lesz boldog élet, örök élet. Ahol nincs küzdelem, ott az érzékek csatornáin keresztül elfolyik az élet, a gyengeségen megtörik a hűség. Mikor küzdünk tehát, arra törekszünk, hogy élet legyen bennünk és hűségesek maradjunk célunkhoz, Istenünkhöz.

De hol vannak a mi ellenségeink? Hol vannak? Bennünk és kívülünk. Ellenségünk a világ a maga rossz példájával, gúnyjával, csillogásával... Ellenségünk az ősgonosz, az Isten és lelkünk irigye, felkeltve bennünk a fantázia és az érzékek révén a „non serviam” szelle-

mét. Ellenségünk az állandóan bennünk lappangó érzékiség. „*A test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége.*” (I. Jn. 2, 16.)

Ebből láthatjuk és megismerhetjük küzdelmünk jellegét is. Mivel így körülvesz és belénk gyökerezett a mi ellenségünk, nem lehet itt fegyverszünettel, megalkuvással békét kötni. Itt csak szembehelyezkedéssel, állandó küzdelemmel lehet azonosítani, biztosítani a békét.

És tényleg: lelkünk és életünk csak akkor élvezzi az Isten békéjét, ha lankadatlanul vívjuk az Isten csatáját mindennel szemben, ami el akar szakítani az Istentől. Mindenki tapasztalhatta életében, hogy midőn szünetet tartott a küzdelemben, mindig sebet kapott, amelyben aztán soká vérzett és erőtlenedett.

Jelen lelkiállapotunk küzdelem-e vagy béke? Áll-e lelkiéletünkben a harc? lelkes-e a harcikedv? vagy pedig a megalkuvás fegyverszünetében tesped a lelkünk?

A lelkiharc taktikája. — A lelkiharc célja nem a hódítás, hanem értékeink, kegyelmi életünk megmentése. Azért nem lehet offenzív, hanem csak defenzív jellegű.

A mi harcunk, küzdelmünk, hogy őrtállunk. Ha analizáltuk ellenségeinket, láthatjuk, hogy valamennyi az érzékeinken keresztül akar hatalmába keríteni. Ezért, aki őrzi és fékezi érzékeit, főleg a szemeit, a legjobb harci taktikát folytatja. Igen, mert elkerüli a harcot. Védeni a kapukat, annyi mint megmenteni a várost. Az érzékeit, a szemeit fékező lélek élvezi azt a békét, amely hasonló a tengerszemek mélységes nyugalmaéhoz, vagy a napfényben fürdő hegycsúcsok zavartalan csendjéhez. Próbáljuk csak begyakorolni, hogy ne legyen félnék, hanem legyen határozott a tekintetünk; hogy ne a kíváncsiság, az inger irányítsa jobbra-balra, hanem az akarat: megnézem, mert akarom, nem nézem, mert nem akarom, megnézem, mert jó, nem nézem, mert rossz . . .

A mi küzdelmünk, hogy dolgozzunk. A közmondás szerint a tétlenség a bűn párnája. Aki eddig még nem

akarta elhinni ezt, sok könny és siralmas veszteségek árán tapasztalta... A dolgozó embert nem meri megszólítani a kísértés, a tétlen embernek pedig a kísértés lesz a társasága, a szórakozása. Élünk mindig határozott napirend szerint! Mily nyugodt és mily értékes napokat biztosítunk így magunknak és könyvelhetünk el az örökkévalóságra... Legyünk mindig elfoglalva: imádkozunk, olvassunk, írjunk — csak ne tétlenkedjünk egy percig sem. Mondd meg, mennyit dolgoztál ma és én megmondom, mennyit vétkeztél...!

A mi küzdelmünk, hogy imádkozunk. Minden küzdőnek szüksége van fegyverre, hogy ellen tudjon állni, segítségre, ha lankadni kezd. A mi fegyverzetünk és segítségünk az imádság. Általa vértessük fel magunkat az Isten kegyelmeivel, általa lelkesítjük szívünket, midőn csüggedni kezd. Ne feledjünk el tehát soha kísértés idején imádkozni — és kezdjünk el idejében imádkozni. Ha, midőn a kísértés kezdődik, mi imádkozni kezdünk, lelkünk nyugodt marad. Ez már fél győzelem. A kísértéstől megzavarodott lélek nem tudja, mit tegyen. Kapkod, hesseget és közben mindinkább belebogozódik a rossz gondolatok hínárjába... A nyugodt lélek pedig mindig tudja, hogy „non nocet sensus, si non adest consensus”. Így világosan látja, mit kell tennie, hogy direkt vagy indirekt kell-e ellenállnia; hogy elég-e az ellenkező aktus felindítása, vagy foglalkozást és helyzetet is kell-e változtatnia.

Az imádságon keresztül nyerjük a legszebb gondolatokat is. Így az imádságon keresztül tisztul meg fantáziánk.

Aztán tényleg az imádság által állhatunk legkönnyebben ellen mindjárt a kísértés kezdetén. Ahelyett ugyanis, hogy szóba állnék a kísértővel, társalogni kezdek az Istennel...

Ha követjük a lelkiharc eme taktikáját, sokkal könnyebben maradunk győztesek, győztesek az erényben, győztesek a hűségben és boldogok a győzelemben.

„A gonosz ellenségtől oltalmaz engem!” Ezt ne úgy imádkozzuk, hogy imádság közben letesszük a fegyvert — abba hagyjuk a küzdelmet, hanem úgy, miként az izraeliták építették a templomot: egyik kezükben az ásó, a vakolókanál, a másikban fegyver volt...

Míg egyik kezünket az Istenhez emeljük, a másikkal ellenségeink ellen küzdünk! Az imádságból merítsük az erőt, a lelkesedést, a bizakodást megalkuvást nem ismerő küzdelmünkhöz! A győzelem így soha sem fog elmaradni.

MEGSZENTÜLÉSÜNK A HALÁLBÓL

Halálom óráján hívj engem.

A halálból meritett élet. — A lelki embernek gyakran kell imádkoznia: Oh édes Jézus, hívj engem halálom óráján. Sőt ennek az imádságnak bele kell itatódni az ő egész életébe.

Nekünk nem szabad menekülnünk a halál elől, de nem szabad megadni sem magunkat neki, hanem készülnünk kell rá... Csak így lesz a mi halálunk órája az édes Jézus hívogatása.

A halálra való állandó készüllet rendkívül okos dolog, de nem természetes. A természet idegenkedik a haláltól. A fa remeg bele, úgyhogy elsárgulnak és lehullnak a levelei. Az ifjú ember pedig nem is gondol reá. Még a haldokló is akárhányszor felgyógyulását reméli.

Pedig a halál mégiscsak a mi életünk torkolata, amelyen keresztül az örökkévalóságba merül. Örökkévalóságunk aztán azáltal lesz a boldogság vagy a kárhozat örökkévalósága, ahogy életünkben készültünk a halálra, amely az örökkévalóság kapunyitása. Azért bármennyire is szokatlan még és bármennyire idegenkedik is tőle természetünk, ifjúságunk, — vegyünk erőt rajtuk. Igen, mert nagyon okos dolog, hogy a halál nagy és biztos eshetőségét belekalkuláljuk napi költségvetésünkbe, annál is inkább, mert: „*Az Úrnak napja úgy jő el, mint éjjel a tolvaj.*” (I. Tessz. 5, 2.) — Senki sem tudhatja, mire kél és mire fekszik.

A „Memento Mori” azért ne legyen a köszöntésünk, hanem legyen az életünk tengelye. Az lesz, ha megszokjuk, hogy a mulandó értékeket és örömeiket a halálhoz mérjük. Így mindent kellően fogunk tudni értékelni. Józanok maradunk az étellel szemben. Bölcs élet a halálból meritett élet...!

A halál színeváltozása. — A halálra való gyakori gondolat, vagyis a halálból merített élet eredeti és sarkalatos keresztény életbölcselet. A pogány megkoszorúzta a fejét és igyekezett leszakítani minden órának a virágát. A keresztény igyekszik a kereszten keresztül elnyerni az életre-nyitó halált.

Ez a keresztény életbölcselet már sok kritikát kiállt. Sok gúnytól rádobott sarat rázott már le magáról. Neveztek világfájdalmasnak, az élet ellenségének, beteges rajongásnak... Ezt a keresztény életbölcseletet ma is kevesen értik és még a jobbindulatúak is megoszolva kérdik: mire való az élet virágos brokátjába halálfejű lepkeket szőni? — Mire való? — Csak a Baltazár-lelkek előtt üreges szemű rém a halál és ír rettenetes szavakat az örömök mámorába elmerültek falára: „*Máne, Tekel, Fárezs*” (Dán. 5, 25.)... Szent Pál már nyereségnek látja: „*Számomra a halál nyereség.*” (Filip. 1, 21.) Az ilyen lélek előtt a halál az üdvösség ragyogó követe, ki- nek homlokán a biztos remény csillagfénye ragyog, erős keze pedig ajtót nyit:

„*Tárujlatok fel, hatalmas kapuk,
Tárujlatok fel, örök kapuk.*” (Zsolt. 23, 7.)

Szent Alajos liliomos lelke még csak meg sem remegett a halál közeledtére. Mivel egész életén keresztül reá készült, most örvendezett elérkeztén: „*Hazamegyünk, hazamegyünk...!*” ismételtette állandóan.

Ime, így következik be a halál színeváltozása... Nem vet árnyékot az életre a halálra való gyakori gondolat. Nem, mert ezáltal lesz ragyogó széppé különben rémmé torzuló arca. Azért ne féljünk tőle! Nem ér semmit száműzni életünkéből a biztos halál gondolatát — széppé kell azt tenni.

Az életből megdicsőülő halál. — Ha jól készülünk a halálra, csodálatos eredményekre tesz szert az életünk. Eredményekre, amelyek annak megfontolásából és ál-

landó emlékezetéből fakadnak, hogy minden pillanatban lezárulhat számunkra az érdemszerzés, az engesztelés ideje. Ennek kihatásában természetsszerűleg megsokszorozódik igyekezetünk az erénygyakorlatokban, a vezeklésben.

Eredmények fakadnak annak megfontolásából és állandó félelméből is, hogyha halálos bűn állapotában talál a halál, hiába éltünk, sőt jobb lett volna, ha nem születtünk volna. Ennek kihatása erőt ad nekünk arra, hogy kegyelmi állapotunkat minden kísértéssel szemben megvédjük, vagyha szerencsétlenek lettünk és azt elvesztettük, hogy azonnal visszaszerezzük, nem engedve, hogy halálos bűn állapotában menjen le fejünk felett a nap.

Eredmények fakadnak annak megfontolásából és állandó alkalmazásából is, hogy a halálban nem vihetünk magunkkal semmi mulandót. Ennek kihatása lesz, hogy nem fogjuk lelkünket, szívünket a teremtményekhez tapasztani, hanem szent indifferenciában igyekszünk megnyugodni mindig az Isten akaratában.

Igy szabadulunk meg a halál gondolata által mindattól, ami életünket meddővé és keserűvé tehetné. Avagy mi teszi meddővé és keserűvé az életet? A bűn és az Isten akarata elleni tusakodás... Ez az, amit a halálra való gyakori gondolat által elkerülhetünk.

Szokjuk meg azért, hogy minden reggel, midőn felébredünk, gondolunk arra: talán ez lesz életem utolsó napja... Ma úgy végzek mindent, mintha este Isten ítélő széke előtt kellene megjelennem. Este pedig lelkiismeretvizsgálatunk előtt tegyük fel a kérdést: hátha alvásunkból nem lesz több felébredés? Úgy rendezem tehát lelkem ügyét, hogy kiengeszteljek mindent, amit ma elrontottam.

Igy végigfonna a halál gondolatát az életen, életünk szép lesz, gazdag élet lesz, lelkünk pedig a halál óráján örvendezve fog figyelni Jézus hívására.

Oh édes Jézus, hívj engem!

A MEGSZENTÜLT ÉLET CÉLTÉRÉSE

*És juttass magadhoz engem.
Hogy szenteiddel dúsérjelek Téged.
Mindörökkön örökké. Amen.*

Mikor Jézus magához hív.— Nagy bölcsesség és rendkívül sok élettartalom függ attól, hogy idejekorán ráeszméljünk arra, hogy jelen életünk nem befejezett lét és nem is kialakult állapot. Jelen életünk csak előkészület az életre, az igazira, út az örök hazába. „*Nincsen itt maradandó városunk, hanem a jövődöt keressük.*” (Zsid. 13, 14.)

Ennek be kell idegződni a gondolkozásunkba, ezt meg kell látnunk minden nyíló és hervadó virágszálon. Így telik el a lelkünk a természetfölöttibe vágyó élet tartalmával. Ezt megértve nem hagyjuk majd figyelmen kívül természetfölötti vonatkozásainkat és nem is vonjuk ki magunkat kapcsolatai: az összeszedettség és a kegyelem alól, hanem figyelni fogunk rá, hogy meghalljuk az örökkévalóság királyának szólítását. Istenem! mennyi függ attól, hogy mi ezt mindig jól meghalljuk...

Jézus Krisztus, az örökkévalóság dicső királya egyideig küld, azután hív... Küld, amikor létet ad: menj, élj vele, sáfárkodj általa. Öt talentum, két talentum, egy talentum — mindegy, mutasd meg, mit tudsz.... Küld, amikor kijelöli a megfelelő életpályát: katona, napszámos, kereskedő, koldus, király, pásztor — mindegy, mindenüvé én küldelek... Küld, amikor ránk küldi a betegséget, amikor keresztezi a terveinket, amikor, mint a Libanon cédrusait a vihar, derékbatóri az ambíciókat vagy amikor siker és hatalom által felmagasztal. Menj, mondja ilyenkor, mutasd meg, meg tudsz-e állni szilár-

dan, nem szédülsz-e el akaratom teljesítésében és nem esel-e kétségbe?

Miután aztán így küldözgetett Krisztus, egyszer csak hívni kezd: Veni! Jöjj! Míg küldözget, mi ellenszegülhetünk: elvethetjük az életet, hivatás nélkül is választhatunk életpályát, zúgolódhatunk szent akarata ellen. Mikor azonban hív: Jöjj!, akkor mennünk kell, ha akarunk, ha nem. Mennünk kell, hogy megtudjuk, mire hív?... Örökké boldogok leszünk, ha magához hív: „*Jöjjetek Atyám áldottai!*” — örökké kárhozottak, ha a Vele való nagy szembesülés után újra elküld: „*Távozzatok tőlem, átkozottak!*” (Mt. 25, 34. 41.)

Ha Hozzá megyek, Nála mindent megtalálok, ami tökéletesség, mindentől megszabadulok, ami tökéletlen. Hitem lobogó fáklója, mivel féltve megőriztem, hogy ki ne aludjék, itt kialszik és helyébe kigyúl nekem az „örök világosság”, a „Magasságból Felkelő” (Lk. 1, 78.) és mert: „*Nálad van az élet forrása, világosságod által látunk világosságot.*” (Zsolt. 35, 10.) Reményem szárnyai, melyekkel dacoltam a viharokkal, mindig felülkekedve a csüggedésen, a kislelkűségen, az életborulaton: „*Reménységgel a remény ellenére*” (Rom. 4, 18.), itt megpihennek majd az Isten vállain, mert enyém lesz az Isten. Szeretetem pedig, mert belőle merítettem erőt mindenhez, ebben a végtelen fényességben, ebben az édes nyugalomban énekelni fogja örökké a megdicsőülés boldogságának himnuszát.

Ha ellenben el kell mennem Tőle, hiába volt minden: élet, tehetség, öröm, megváltás. — „*Eljön az éjtszaka!*”, rám szakad az örök éjtszaka, az istennélküliség örök, fagyos tele és: „*Ott leszen strás és fogak csikorgatása.*” (Mt. 8, 12.)

Sok függ tehát attól, mire hív Krisztus. Azért ápoljuk magunkban céltudatosan ezeket az örökkévalóságban nyíló kilátásokat. A szerint, hogy félnünk kell az egyik-től, vagy vigasztalódnunk kell a másokban, nézzük most az egyiket, majd a másikat. Ha ezt elmulasztjuk, köny-

nyen kialszik bennünk az örökkévalóságba törő vágy és blazirtak leszünk, mint a napszámos: napszámosai az életnek, napszámosai hivatásunknak...

Mitől függ örökkévalóságunk eshetősége. — A mi örökkévalóságunkat mi magunk csináljuk... Ezt a vég nélküli tartamot azokból a nagyon is véges pillanatokból építjük, amelyeket földi életünkben kapunk és átélünk. Aszerint aztán, hogy megszenteljük, vagy eljártsszuk és beszennyezzük-e ezeket a pillanatokot, épül fel számunkra a boldogság vagy kárhozat örökkévalósága. „*Aki szűken vet, szűken is arat.*” (II. Kor. 9, 6.) — „*Akik könnyek közt vetnek, aratáskor örvendeznek.*” (Zsolt. 125, 5.) Az idő eltékozlása tehát örökkévalóságunk kockáztatása. És nemcsak azáltal tékozoljuk el az időt, hogy kihasználatlanul hagyjuk, vagy beszennyezetté teszszük, hanem azáltal is, hogy „szűken”, fukar buzgósággal töltjük azt ki. Hogy az időt kihasználhassuk, igazán nem szabad félnünk a fáradalmaktól, a lemondásoktól. Azok a könnyek, szenvedések, amelyekbe ezek talán kerülhetnek, csak dicsőbbé teszik örökkévalóságunkat. Így lesz: könnyekből örvendezés...

Legyen azért meggyőződésünk Szent Ágoston hite: „*Annyit ér az idő, amennyit az Isten, mert az idővel megvehetjük az Istent.*” — Necsak arra törekedjünk, hogy ne vádoljanak az eltöltött pillanatok, midőn Jézus hív, hanem arra is, hogy akkor élénk jöjjenek ezek a pillanatok, kísérjenek Jézushoz és tanúskodjanak érde-meink mellett...

Lám, ezen az időértékelésen épül fel az életszent-ség! Azért necsak vágyódjunk azután, hogy a szentek társaságában tölthessük örökkévalóságunkat Istent dicső-ítve, hanem helyezkedjünk már itt az időben a szentek fundamentumára. Amint az Apostol mondja: „*Igy most már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe, az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Krisztus Jézus. Benne az egész egybeszerkesztett*

építmény az Úr szent templomává növekszik. Ti is egybeépültök benne az Istennek lakóhelyévé a Lélekben.”
(Efez. 2, 19—22.)

Lelkiismeretvizsgálatunkban mindig vessük fel e kérdést: Mennyi időt vesztettem el ma az örökkévalóságra nézve? Amennyire törekszünk aztán az ilyen mulasztások pótlására, annyival biztosabban közeledünk majd az Isten szentjeinek boldog, dicső társaságához, hogy velük egyetemben dicsérjük Istent mindörökkön örökké.

AZ ELMÉLKEDŐ IMA MENETE

1. Élénk elképzeléssel Isten jelenlétébe helyezzük magunkat.
2. Áhítattal kérjük Isten megvilágosító kegyelmét.
3. Figyelmünket valamely vallásos gondolatra összpontosítjuk és meghatározzuk a megfontolandó pontokat.
4. Az átelmélkedendő tárgy természetének megfelelőleg értelmünkkel vagy képzeletünkkel igyekezzünk azt felfogni, megismerni és indítsunk fel magunkban megfelelő, eleven érzelmeket.
5. Tegyük minden részletre és körülményre kiterjedő elhatározásokat a helyes, a jó, az erényes cselekvést illetően.
6. Kérjük Istentől kegyelmet és segítséget akaratunk megerősítésére. Kérésünk legyen közvetlen, igazi szívélyes beszélgetés az Istennel.

